

Yhdistelmärangaistus – lainopillinen ja empiirinen tutkimus
yhdistelmärangaistuksen soveltamisesta

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Maisteritutkielma
Tuomas Jokinen
Rikosoikeus
Kevät 2025

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Yhdistelmärangaistus – lainopillinen ja empiirinen tutkimus yhdistelmärangaistuksen soveltamisesta

Tekijä: Tuomas Jokinen

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Rikosoikeus

Työn laji: Maisteritutkielma

Sivumäärä: XII + 72

Vuosi: 2025

Tiivistelmä:

Tämän lainopillisen ja empiirisen tutkimuksen aiheena on rikoslain (39/1889) 2 c luvun 11 §:n mukainen erittäin vaarallisille rikoksenteikijöille tarkoitettu yhdistelmärangaistus. Tutkimuksessa tutkitaan, miten yhdistelmärangaistusta koskevaa säännöstä tulisi soveltaa ja miten sitä sovelletaan oikeuskäytännössä. Edelleen tutkimuksessa tutkitaan, sovelletaanko säännöstä sen tarkoitusta ja tavoitteita vastaavalla tavalla. Tutkimuksen tarkoituksena on lisäksi tunnistaa ja arvioida niitä syitä ja tekijöitä, miksi yhdistelmärangaistus on jäänyt niin vähän käytetyksi rangaistuslajiksi.

Tutkimuksen aineistona on kaikki Manner-Suomen käräjäoikeuksissa alkuvuoteen 2024 mennessä annetut tuomiot, joissa syyttäjä on vaatinut yhdistelmärangaistusta. Aineiston perusteella yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen kolmesta edellytyksestä uutta rikosta koskevan edellytyksen ja vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen tulkinta on useimmissa tapauksissa suhteellisen selvää, mutta vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arviointi vaatii laajempaa harkintaa. Yleisimmin ongelmat tuomioiden perusteluissa liittyivät vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arviointiin ja perusteluiden riittämättömään laajuuteen.

Yhdistelmärangaistuksen vähäistä soveltamista selittävät osaltaan sen rajallinen kohde-ryhmä ja vaatimus kolmen ehdottoman edellytyksen täyttymisestä. Yhdistelmärangaistuksen soveltaminen painottuu kuitenkin aineiston perusteella vahvasti tappoon ja tapon yritykseen. Pääsääntöisesti yhdistelmärangaistusta sovelletaan lain tarkoitusta ja tavoitteita vastaavalla tavalla, mutta huomiota olisi kiinnitettävä erityisesti vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arviointiin, perusteluiden laatuun, soveltamisen alueellisiin eroihin ja yhdistelmärangaistuksen soveltamiseen nykyistä laajemmin erilaisiin rikosluettelon mukaisiin rikoksiin.

Avainsanat: rikosoikeus, seuraamusjärjestelmä, rangaistukset, yhdistelmärangaistus, vaaralliset rikoksenteikijät

SISÄLLYS

LÄHTEET	V
LYHENTEET	XI
KAAVIOT JA TAULUKOT	XII
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen aihe ja kysymyksenasettelu	1
1.2 Tutkimuksen metodit	2
1.3 Tutkimuksen aineisto, lähteet ja rakenne	5
2 YHDISTELMÄRANGAISTUS JA VAARALLINEN RIKOKSENTEKIJÄ RIKOSOIKEUDELLISESSA SEURAAMUSJÄRJESTELMÄSSÄ	7
2.1 Yhdistelmärangaistus seuraamusjärjestelmässä	7
2.1.1 Yhdistelmärangaistus rangaistuksena	7
2.1.2 Yhdistelmärangaistuksen suhde turvaamistoimenpiteisiin	9
2.2 Vaara ja vaarallisuus seuraamusjärjestelmässä	11
2.3 Rikoksentekijän vaarallisuus ja vaarallinen rikoksentekijä seuraamusjärjestelmässä	13
2.4 Yhdistelmärangaistus ja muu vaarallisia rikoksentekijöitä koskeva sääntely	15
2.4.1 Vaaralliset rikoksentekijät muiden Pohjoismaiden lainsäädännössä	15
2.4.2 Yhdistelmärangaistuksen suhde muuhun voimassa olevaan vaarallisia rikoksentekijöitä koskevaan sääntelyyn	16
3 PAKKOLAITOSJÄRJESTELMÄSTÄ YHDISTELMÄRANGAISTUKSEEN	19
3.1 Pakkolaitosjärjestelmästä koko rangaistuksen suorittamiseen vankilassa	19
3.2 Yhdistelmärangaistuksen tarkoitus ja tavoitteet	23
3.3 Yhdistelmärangaistuksen sisältö	25
4 YHDISTELMÄRANGAISTUKSEN TUOMITSEMINEN	28
4.1 Syyttäjän vaatimus yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisesta	28
4.2 Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytykset	29
4.2.1 Uutta rikosta koskeva edellytys	29
4.2.2 Vanhaa rikosta ja rangaistusta koskeva edellytys	32
4.2.3 Vaarallisuusedellytys	34

4.3 Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytysten arviointi oikeuskäytännössä	36
5 YHDISTELMÄRANGAISTUS OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ	42
5.1 Yhdistelmärangaistuksen soveltaminen vuositasolla	42
5.2 Yhdistelmärangaistuksen pituus	45
5.3 Yhdistelmärangaistuksen alueellinen soveltaminen	47
5.4 Yhdistelmärangaistuksen soveltamisen perusteena olevat rikokset	49
5.4.1 Aineistossa esiintyvät rikokset	49
5.4.2 Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset	51
5.4.3 Seksuaalirikokset	53
5.4.4 Törkeät ryöstöt	54
5.5 Yhdistelmärangaistukseen tuomittujen aiemmat rikokset	55
5.6 Yhdistelmärangaistus ja rangaistuksen koventamis- ja lieventämisperusteet	57
5.7 Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen tyyppitapaukset	59
5.8 Yhdistelmärangaistuksen tuomitsematta jättäminen	62
5.9 Yhdistelmärangaistuksen toteutunut käyttölaajuus	66
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	69

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

- Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.
- Ailio, Erkki, Esinekonfiskaatio Suomen rikosoikeudessa. Rikosoikeudellinen tutkimus. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1964.
- Alasuutari, Pertti, Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Vastapaino 1999.
- Andenæs, Johs, Alminnelig strafferett. 5. utgave. Universitetsforlaget 2004.
- Anttila, Inkeri, Säilytettäväksi kaiken varalta? Lakimies 7/1975, s. 774–786.
- Anttila, Inkeri – Heinonen, Olavi, Rikos ja seuraamus. 2. painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi 1974.
- Asp, Petter, EG:s Sanktionsrätt. Ett straffrättsligt perspektiv. Iustus Förlag AB 1998.
- Canton, Rob, Why Punish? An Introduction to the Philosophy of Punishment. Bloomsbury Publishing 2017.
- Ervasti, Kaijus, Eräitä näkökohtia empiirisen tiedon hyväksikäyttämisestä oikeustieteessä. Lakimies 3/1998, s. 364–388.
- Frände, Dan, Yleinen rikosoikeus. Edita Publishing Oy 2005.
- Heikkilä, Tarja, Tilastollinen tutkimus. 9. uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2014.
- Helenius, Dan, Oikeudenvastaisuus. Teoksessa Korkka-Knuts, Heli – Helenius, Dan – Frände, Dan, Yleinen rikosoikeus. Edita Publishing Oy 2020, s. 245–275.
- Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. 2011.
- Honkasalo, Brynolf, Suomen rikosoikeus. Yleiset opit I. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1965.
- Husa, Jaakko, Julkisoikeudellinen tutkimus. Tutkimus julkisoikeudessa harjoitettavan oikeusdogmatiikan metodologiasta. Finnpublishers Oy 1995.
- Hyttinen, Tatu – Tapani, Jussi, Rikoksen ja rangaistuksen äärellä. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2018.
- Jareborg, Nils, Allmän kriminalrätt. Iustus Förlag AB 2001.
- Keinänen, Anssi – Väättänen, Ulla, Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin? Teoksessa Miettinen, Tarmo (toim.), Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex 16.2.2016, s. 246–271.
- Kemppinen, Heikki, Rangaistuksen määräämisen perustelevinen. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2021.

Korkka, Heli, Liiketoimintarikoksen tuottaman hyödyn mittaaminen. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2015.

Korkka-Knuts, Heli, Johdanto. Teoksessa Korkka-Knuts, Heli – Helenius, Dan – Frände, Dan, Yleinen rikosoikeus. Edita Publishing Oy 2020, s. 1–14.

Koskinen, Pekka, Vaarantamisesta rangaistusvastuun perusteena. Lakimies 7–8/1984, s. 1116–1140.

Lappi-Seppälä, Tapio, Teilipyörästä terapiaan. Piirteitä rangaistusjärjestelmän historiasta. Vankeinhoidon historiaprojektin julkaisu 9/1982.

Lappi-Seppälä, Tapio, Rikosoikeustutkimus, kriminaalipoliittinen orientaatio – ja metodi. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.), Minun metodini. WSOY 1997, s. 189–213.

Lappi-Seppälä, Tapio, Rikosten seuraamukset. WSOY 2000.

Lappi-Seppälä, Tapio, Preventive detention in Finland and the other Nordic countries. Pe-king University Law Journal 2023, Vol. 11, No 1, s. 59–72.

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka, Rikosoikeus. Viides, uudistettu painos. Alma Talent Oy 2022.

von Liszt, Franz, Rikosoikeuden yleiset opit. Lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta 1929.

Luoto, Lauri, Avunannon rangaistavuuden edellytykset. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2018.

Matikkala, Jussi, Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Edita Publishing Oy 2021.

Melander, Sakari, Kriminalisointiteoria – rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Suomalainen lakimiesyhdistys 2008.

Melander, Sakari, Rikosvastuun yleiset edellytykset. Tietosanoma Oy 2016.

Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora, Johdatus oikeuden empiiriseen tutkimiseen. Teoksessa Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora (toim.), Empiirinen oikeustutkimus. Gaudeamus 2021, s. 11–33.

Nuotio, Kimmo, Teko, vaara, seuraus. Rikosvastuun filosofisista, kriminaalipoliittisista ja lainopillisista perusteista. Suomalainen lakimiesyhdistys 1998.

Nuotio, Kimmo, Oikeushyvien suojelu rikosoikeuden tavoitteena – rikosoikeuden tehtävistä ja rajoista. Lakimies 7–8/2024, s. 1107–1137.

Nuutila, Ari-Matti, Rikoslain yleinen osa. Lakimiesliiton kustannus 1997.

Pihlajamäki, Heikki, Pakkolaitokseen eristäminen 1971–1986. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 85 1987.

Pihlajamäki, Heikki, 1900-luvun rikosoikeudellisia kehityslinjoja – klassisesta rikosoikeudesta uusklassiseen. Teoksessa Letto-Vanamo, Pia (toim.), Suomen oikeushistorian pääpiirteet. Sukuvallasta moderniin oikeuteen. Gaudeamus 1991, s. 270–285.

Pohjola, Annakaisa, Vaarallinen rikoksentekijä? Tutkimus rikoksentekijän vaarallisuuden arvioinnista rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2017.

Saarinen, Ville A., Kaksinkertaisen kvalifioinnin kiellon vaikutus rangaistuksen määräämiseen. Edilex 2021/56.

Tolvanen, Matti, Johdanto. Keskeiset käsitteet ja systematiikka. Teoksessa Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti, – Hyttinen, Tatu, Rikosoikeuden yleinen osa. Vastuuoppi. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2019, s. 1–30.

Tolvanen, Matti – Keski-Valkama, Alice – Koskela, Tarja – Pajuoja, Jussi – Rautanen, Mika – Tiihonen, Jari – Tyni, Sasu – Törölä, Miisa – Eskelinen, Emilia, Vaarallisuuden ja väkivaltariskin arvioiminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:70.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi 2018.

Utriainen, Terttu, Rikosten rangaistukset ja muut seuraamukset. Toinen, uudistettu painos. Lakimiesliiton kustannus 1992.

Utriainen, Terttu, Rikosoikeuden systematiikka. Teoksessa Niemi, Marja-Leena (toim.), Oikeus tänään. Osa II. Neljäs, uudistettu painos. Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 2016, s. 15–96.

Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri, Tuomion perustelevminen. Talentum Media Oy 2010.

KORKEIMMAN OIKEUDEN RATKAISUT

KKO 1991:146

KKO 2017:28

KKO 2020:40

KKO 2021:79

HOVIOIKEUKSIEN RATKAISUT

Turun hovioikeuden tuomio 5.7.2019 asiassa R 18/1941 nro 19/130419.

KÄRÄJÄOIKEUKSIEN RATKAISUT

Espoon käräjäoikeuden tuomio 5.10.2018 asiassa R 18/966 nro 18/120651.

Etelä-Karjalan kärjäoikeuden tuomio 17.6.2020 asiassa R 20/183 nro 20/121677.

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuden tuomio 18.12.2018 asiassa R 18/1097 nro 18/156643.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 2.4.2019 asiassa R 19/1453 nro 19/114958.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 16.12.2020 asiassa R 20/3525 nro 20/117850.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 8.2.2021 asiassa R 20/10142 nro 21/105730.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 2.7.2021 asiassa R 20/9862 nro 21/129794.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 17.11.2021 asiassa R 21/1158 nro 21/148868.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 12.12.2022 asiassa R 22/4570 nro 22/150447.

Helsingin kärjäoikeuden tuomio 4.7.2023 asiassa R 23/4646 nro 23/127655.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden tuomio 16.7.2019 asiassa R 19/2871 nro 19/131464.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden tuomio 26.3.2021 asiassa R 20/3939 nro 21/113264.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden tuomio 20.4.2023 asiassa R 22/1599 nro 23/115519.

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden tuomio 14.12.2023 asiassa R 23/1030 nro 23/151319.

Kanta-Hämeen kärjäoikeuden tuomio 7.6.2021 asiassa R 21/216 nro 21/125352.

Kanta-Hämeen kärjäoikeuden tuomio 27.8.2021 asiassa R 20/672 nro 21/135273.

Kanta-Hämeen kärjäoikeuden tuomio 2.8.2023 asiassa R 23/86 nro 23/129170.

Keski-Suomen kärjäoikeuden tuomio 25.10.2019 asiassa R 19/1540 nro 19/146886.

Keski-Suomen kärjäoikeuden tuomio 2.1.2020 asiassa R 19/3425 nro 20/100121.

Keski-Suomen kärjäoikeuden tuomio 24.2.2020 asiassa R 19/1648 nro 20/107654.

Keski-Suomen kärjäoikeuden tuomio 21.12.2020 asiassa R 20/455 nro 20/151230.

Keski-Suomen kärjäoikeuden tuomio 16.3.2021 asiassa R 21/569 nro 21/111251.

Keski-Suomen kärjäoikeuden tuomio 12.11.2021 asiassa R 21/544 nro 21/148354.

Keski-Suomen kärjäoikeuden tuomio 26.11.2021 asiassa R 21/545 nro 21/151022.

Keski-Suomen kärjäoikeuden tuomio 1.2.2022 asiassa R 21/1829 nro 22/104429.

Keski-Suomen kärjäoikeuden tuomio 18.4.2023 asiassa R 22/2645 nro 23/115694.

Kymenlaakson kärjäoikeuden tuomio 26.11.2018 asiassa R 18/913 nro 18/152216.

Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio 22.2.2021 asiassa R 20/946 nro 21/108014.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio 24.4.2019 asiassa R 18/2185/702 nro 19/118603.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio 20.9.2019 asiassa R 19/4 nro 19/140684.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio 19.12.2019 asiassa R 19/2294 nro 19/156692.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio 28.6.2022 asiassa R 21/3568 nro 22/127296.

Oulun käräjäoikeuden tuomio 30.4.2020 asiassa R 19/2364 nro 20/116124.

Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomio 14.11.2018 asiassa R 18/2765 nro 18/150024.

Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomio 13.2.2023 asiassa R 22/3216 nro 23/106281.

Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomio 17.5.2023 asiassa R 23/2127 nro 23/120428.

Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomio 15.2.2019 asiassa R 18/1006 nro 19/107015.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden tuomio 18.12.2020 asiassa R 20/269 nro 20/150715.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden tuomio 7.5.2021 asiassa R 21/505 nro 21/120277.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomio 28.1.2021 asiassa R 19/1903 nro 21/104278.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomio 23.7.2021 asiassa R 20/2387 nro 21/131331.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomio 19.12.2022 asiassa R 22/2625 nro 22/151906.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomio 15.6.2023 asiassa R 23/190 nro 23/125085.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomio 12.12.2023 asiassa R 23/1956 nro 23/150223.

Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 19.3.2018 asiassa R 18/234 nro 18/112380.

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomio 28.4.2020 asiassa R 19/2889 nro 20/115879.

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomio 10.6.2020 asiassa R 19/5125 nro 20/120915.

VIRALLISLÄHTEET

HE 91/1931 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle turvasäilölaiksi.

HE 101/1952 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä.

HE 82/1995 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 80/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 262/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 268/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle yhdistelmärangaistusta koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 13/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 69/2024 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

LaVM 9/2005 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevaksi lainsäädännöksi.

LaVM 9/2017 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä yhdistelmärangaistusta koskevaksi lainsäädännöksi.

Oikeusministeriö, Vaarallisimpien väkivaltarikollisten vapauttamisen edellytykset. Vapauttamista koskevien säännösten ja käytäntöjen arviointi. Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2023:11.

Oikeusministeriö, Varmuusvankeuden käyttöönotto ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittäminen. Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2024:42.

PeVL 23/1997 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä HE 6/1997 vp oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

PeVL 10/2017 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä 268/2016 vp yhdistelmärangaistusta koskevaksi lainsäädännöksi.

MUUT LÄHTEET

Melander, Sakari, Lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä HE 268/2016 vp yhdistelmärangaistusta koskevaksi lainsäädännöksi. 14.3.2017.

Tilastokeskus, Tietoon tulleet rikokset ja niiden selvittäminen rikosryhmittäin tekokunnan ja ilmoitusvuoden mukaan, 1980–2023 (Tilastokeskus 2025a).

Tilastokeskus, Vankeustuomiot ensimmäisessä oikeusasteessa kokonaisrangaistuksen pituuden, sukupuolen, iän ja rikosryhmän mukaan, 2014–2023 (Tilastokeskus 2025b).

LYHENTEET

HE	hallituksen esitys
KKO	korkein oikeus
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
PeVL	perustuslakivaliokunnan lausunto
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
RL	rikoslaki (39/1889)
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
VaarRikL	laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä (317/1953)
vp	valtiopäivät
YTPL	laki yhdistelmärangeistuksen täytäntöönpanosta (801/2017)

KAAVIOT JA TAULUKOT

Kaavio 1. Vaaditut ja tuomitut yhdistelmärangaistukset vuosittain.

Kaavio 2. Yhdistelmärangaistukseen kuuluvan ehdottoman vankeuden pituus kuukausina vuosittain.

Kaavio 3. Tuomioissa esiintyvät rikokset.

Kaavio 4. Rikokset rikoksentekijäkohtaisesti.

Kaavio 5. Yhdistelmärangaistukseen tuomittujen aiemmat rikokset.

Taulukko 1. Tuomitut yhdistelmärangaistukset käräjäoikeuksissa vuosittain.

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen aihe ja kysymyksenasettelu

Vaarallisia rikoksentekejiä ja rikoksenuusijoita kohdellaan rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä ankarammin kuin muita rikoksiin syylistyneitä. Erityisesti tämä ilmenee vuonna 2018 käyttöön otetusta yhdistelmärangaistuksesta, joka on tarkoitettu erityisen vaarallisille rikoksentekejiä. Yhdistelmärangaistus on poikkeuksellinen rangaistus suomalaisessa rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä ja seuraamusjärjestelmän toiseksi ankarin rangaistus elinkautisen vankeusrangaistuksen jälkeen. Yhdistelmärangaistus voidaan tuomita vain kaikkien yhdistelmärangaistuksen tuomitsemiselle asetettujen ehdottomien edellytysten täyttyessä.

Yhdistelmärangaistusta voidaan pitää rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä vielä suhteellisen tuoreena rangaistuslajina. Tilastokeskuksen tilastotietojen ja tähän tutkimukseen saadun aineiston perusteella yhdistelmärangaistus tuomitaan hyvin harvoissa tapauksissa vuosittain. Yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen on lähtökohtaisesti hyvin poikkeuksellista, ja vastaavasti syyttäjä esittää yhdistelmärangaistuksen tuomitsemista koskevan vaatimuksen vain joitakin kertoja vuodessa.¹

Tämän tutkielman kirjoitushetkellä selvitetään varmuusvankeuden käyttöönoton mahdollisuutta Suomessa. Tarkoituksena on, että jatkossa varmuusvankeuden avulla kaikkein vaarallisimpien vankien kohdalla vankeutta voitaisiin jatkaa niin pitkään kuin heidän arvioidaan olevan vaarallisia toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle.² Varmuusvankeuden käyttöönoton lähtökohdaksi olisi kuitenkin perusteltua ottaa yhdistelmärangaistusta koskeva sääntely siten, että varmuusvankeuteen tuomitsemisen edellytykset vastaisivat rikoksenuusijoiden osalta pitkälti yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisen edellytyksiä.³ Mahdollisesta lakimuutoksesta riippumatta yhdistelmärangaistusta koskeva tutkimus on siten edelleen olennaista ja ajankohtaista.

---

¹ Tutkimusaineiston perusteella syyttäjä vaati yhdistelmärangaistusta keskimäärin kahdeksalle rikoksentekeijälle vuodessa. Keskimäärin yhdistelmärangaistukseen tuomittiin 4–5 rikoksentekeijää vuodessa. Yhdistelmärangaistuksen soveltamisesta vuositasona ks. luku 5.1.

² Oikeusministeriö 2024, s. 8.

³ Oikeusministeriö 2024, s. 76 ja 96.

Tämän tutkimuksen aiheena on rikoslain (39/1889) 2 c luvun 11 §:n mukainen erittäin vaarallisille rikoksentekijöille tarkoitettu yhdistelmärankaistus, sen aineellinen soveltamisala ja soveltaminen oikeuskäytännössä. Tutkimuksessa tutkitaan, mikä on yhdistelmärankaistuksen aineellinen soveltamisala ja miten yhdistelmärankaistusta koskevassa rikoslain 2 c luvun 11 §:ssä asetettuja yhdistelmärankaistuksen tuomitsemisen edellytyksiä tulisi tulkita ja soveltaa. Edelleen tutkimuksessa tutkitaan, miten yhdistelmärankaistusta on käytännössä sovellettu erityisesti käräjäoikeuksissa ja onko yhdistelmärankaistusta sovellettu sen tarkoitusta ja tavoitteita vastaavalla tavalla.

Tutkimuksen keskiössä on myös sen tutkiminen, millaisista rikoksista ja millaisille rikoksentekijöille yhdistelmärankaistus on oikeuskäytännössä tuomittu. Tutkimuksen tarkoituksena on tunnistaa ja arvioida niitä syitä ja tekijöitä, miksi yhdistelmärankaistus on jäänyt niin vähän käytetyksi rangaistuslajiksi. Edelleen tutkimuksen tarkoituksena on tunnistaa, millainen on tyypillinen teko, josta yhdistelmärankaistus on tuomittu, ja missä laajuudessa yhdistelmärankaistusta on oikeuskäytännössä sovellettu.

Tämän tutkimuksen tutkimustehtävä voidaan määritellä kahdella tutkimuskysymyksellä. Tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys on, miten yhdistelmärankaistusta koskevaa rikoslain 2 c luvun 11 §:ää tulisi soveltaa ja miten sitä sovelletaan oikeuskäytännössä. Tutkimuksen toinen tutkimuskysymys on, sovelletaanko yhdistelmärankaistusta koskevaa säännöstä siten ja siinä laajuudessa kuin lainsäätäjä on tarkoittanut.

1.2 Tutkimuksen metodit

Tämä tutkimus on tutkimusotteeltaan lainopillinen ja empiirinen tutkimus. Lainopin, jonka on katsottu muodostavan oikeustieteen perinteisen ydinalueen, tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus. Lainopin tehtävänä on oikeusnormien tulkinta ja systematisointi ja näin voimassa olevien oikeusnormien sisällön selvittäminen.⁴ Toisaalta lainopin piirissä on tutkittu oikeusnormien sijasta myös empiirisesti havainnoitavaan olemisen maailmaan kuuluvia oikeudellisia käytäntöjä, kuten tuomioistuinkäytäntöä.⁵ Siltä osin kuin tässä tutkimuksessa selvitetään yhdistelmärankaistusta koskevan sääntelyn sisältöä ja tulkintaa, voidaan tutkimusta pitää lainopillisena tutkimuksena.

---

⁴ Aarnio 1989, s. 48 ja Hirvonen 2011, s. 21–22.

⁵ Hirvonen 2011, s. 32.

Rikosoikeudellisen tutkimuksen tarkoituksena on esittää perusteltuja näkemyksiä rikoslain ja rangaistuksen käytön perusteista sekä rikoslain roolista osana kriminaalipoliittista keinovalikoimaa.⁶ Rikoslainopissa on kyse lainopista, jonka kohteena ovat rikosoikeudelliset normit ja voimassa oleva rikosoikeus. Rikoslainopin perustehtävänä on pidetty rikosoikeudellisten normien systematisointia ja tulkintaa.⁷ Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate asettaa rikosoikeudelliselle sääntelylle vaatimuksen riittävästä täsmällisyydestä, mutta tästä huolimatta tulkinnalle jää rikosoikeudessakin runsaasti sijaa. Laillisuusperiaatteen on katsottu asettavan vastaavasti vaatimuksia rikosoikeudelliselle tulkinnalle ja rikoslainopillisille tulkintasuosituksille.⁸

Yhdistelmä-rangaistusta koskevan sääntelyn, lainvalmisteluaineiston ja korkeimman oikeuden oikeuskäytännön lisäksi tutkimuksessa käytetään aineistona käräjäoikeuksien oikeuskäytäntöä. Siltä osin kuin tässä tutkimuksessa tutkitaan käräjäoikeuksien oikeuskäytäntöä, voidaan tutkimusta pitää empiirisenä tutkimuksena. Tämä tätä tutkimusta varten kerätty aineisto on tutkimuksen keskiössä, ja sitä voidaan pitää siihen liittyvän teorian ohella yhtenä tutkimuksen tekemisen lähtökohdista.⁹

Empiirinen tutkimus voidaan määritellä kokemuspäiseksi, havainnointiin tai mittaamiseen perustuvaksi tutkimukseksi.¹⁰ Toisin kuin lainopillisessa tutkimuksessa, empiirisessä tutkimuksessa tarkoituksena ei ole tulkita tai systematisoida oikeusnormeja taikka pohtia oikeutta pelkästään teoreettisesti tai filosofisesti. Empiirisessä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat muun muassa oikeusnormien yhteiskunnalliset vaikutukset sekä se, missä määrin ja millaisia oikeudellisia ongelmia tai rikollisuutta esiintyy.¹¹ Empiirisellä tiedolla ja tutkimuksella ei ole tarkoitus kuitenkaan kiistää teoreettisten käsitysten ja havaintojen välistä vuorovaikutusta, eikä empiirisellä tiedolla ole tarkoituksenmukaista viitata ainoastaan kvantitatiivisiin tutkimustuloksiin.¹²

---

⁶ Lappi-Seppälä 1997, s. 190.

⁷ Lappi-Seppälä 1997, s. 192 ja Melander 2016, s. 9.

⁸ Melander 2016, s. 9.

⁹ Ks. myös Heikkilä 2014, s. 14.

¹⁰ Ks. esim. Keinänen – Väättänen 2016, s. 246 ja Nieminen – Lähteenmäki 2021, s. 11.

¹¹ Nieminen – Lähteenmäki 2021, s. 11.

¹² Ervasti 1998, s. 365.

Lainopillinen ja empiirinen tutkimusote eivät ole toisiaan poissulkevia.¹³ Samassa tutkimuksessa voi näin ollen käyttää hyväksi sekä empiirisen että lainopillisen tutkimuksen menetelmiä.¹⁴ Todellisuutta koskevaa tietoa tarvitaan esimerkiksi, kun määritellään tutkimusongelmaa, tulkitaan tosiasiallisiin asiantiloihin liittyviä kielellisiä käsitteitä ja pohditaan erilaisten ratkaisujen vaikutuksia. Perinteisen lainopin ohella tarvitaan näin ollen paitsi varsinaista empiiristä oikeustutkimusta, myös empiirisen tiedon käsittelyä perinteisen lainopin piirissä.¹⁵ Edelleen empiirisellä tutkimuksella voidaan saada tietoa lakien tosiasiallisista vaikutuksista, joita voidaan pitää tärkeimpänä syynä sille, että uusien lakien säätäminen taikka entisten lakien muuttaminen tai kumoaminen tulee harkittavaksi.¹⁶ Tässä tutkimuksessa empiirinen tutkimusote yhdistyy lainoppiin erityisesti siltä osin kuin tutkimuksessa tutkitaan empiiristen tutkimustulosten ja lainopillisten tulkintakannanottojen avulla sitä, sovelletaanko yhdistelmärangaistusta koskevaa säännöstä siten ja siinä laajuudessa kuin lainsäätäjät on tarkoittanut.

Tämän tutkimuksen empiirisessä osiossa tutkitaan erityisesti sitä, miten käräjäoikeudet soveltavat yhdistelmärangaistusta ja sitä koskevaa sääntelyä käytännössä ja millaisista teoista yhdistelmärangaistus tyypillisesti tuomitaan. Tältä osin tutkimuksessa on hyödynnetty menetelmänä sisällönanalyysiä tutkimusaineiston eli käräjäoikeuksien tuomioiden ja niiden perusteluiden systemaattisessa ja objektiivisessä analysoinnissa.¹⁷

Empiirisen tutkimuksen tutkimusote voi olla joko määrällinen eli kvantitatiivinen tai laadullinen eli kvalitatiivinen.¹⁸ Tämä jako ei kuitenkaan ole ehdoton, eikä kvantitatiivinen tutkimusote sulje pois kvalitatiivista tutkimusotetta. Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimusotteen välille voi olla vaikea määrittellä tarkkaa rajaa, ja samassa tutkimuksessa voidaankin käyttää sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia metodeja.¹⁹ Näitä molempia tutkimusotteita voidaan pitää toisiaan täydentävinä tutkimusotteina.²⁰

---

¹³ Toisaalta esimerkiksi pelkästään empiirisellä tutkimuksella ei tyypillisesti voida vastata puhtaasti lainopilliseen tutkimuskysymykseen, eikä lainopillisella tutkimuksella voida vastata puhtaasti empiirisen tutkimuksen tutkimuskysymykseen, ks. Keinänen – Väättänen 2016, s. 253.

¹⁴ Näin myös Ervasti 1998, s. 372. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu jopa, että on olemassa tuskin yhtäkään puhdasoppista tutkimusta, jossa sovellettaisiin ainoastaan jonkin tietyn tutkimussuuntauksen metodeja, ks. Husa 1995, s. 147.

¹⁵ Ervasti 1998, s. 385.

¹⁶ Keinänen – Väättänen 2016, s. 248.

¹⁷ Sisällönanalyysistä tarkemmin ks. Tuomi – Sarajärvi 2018, s. 117–119.

¹⁸ Keinänen – Väättänen 2016, s. 254 ja Nieminen – Lähteenmäki 2021, s. 12.

¹⁹ Nieminen – Lähteenmäki 2021, s. 12.

²⁰ Näin myös Alasuutari 1999, s. 32.

Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteeksi voidaan määritellä tutkimuskohteen ymmärtäminen ja selittäminen, ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena voivat olla esimerkiksi viranomaisten päätökset.²¹ Kvantitatiivista tutkimusta voidaan pitää myös tilastollisena tutkimuksena, ja sen tavoitteena on selvittää lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä seikkoja.²² Tutkimusta voidaan pitää otteeltaan kvalitatiivisena erityisesti niiltä osin kuin tutkimuksessa analysoidaan tuomioiden perusteluita sekä syitä, miksi tuomioistuimien ei ole tuominut yhdistelmärangaistusta. Tutkimusta voidaan pitää otteeltaan kvantitatiivisena erityisesti niiltä osin kuin tutkimuksessa tutkitaan yhdistelmärangaistusta koskevien tuomioiden lukumäärää, tuomitun yhdistelmärangaistuksen pituutta ja tuomioissa esiintyviä rikosnimikkeitä. Tutkimuksen empiirisessä osiossa on kyse sekä kvantitatiivisesta että kvalitatiivisesta tutkimuksesta. Empiirisen osion pääpaino on kvantitatiivisessa analyysissä kuitenkin siten, että molemmat tutkimusotteet täydentävät toisiaan.

1.3 Tutkimuksen aineisto, lähteet ja rakenne

Tutkimusaineistona tässä tutkimuksessa käytetään lainsäädäntöä, lainvalmisteluaineistoa sekä oikeuskäytäntöä. Tutkimusta varten on kerätty kaikista Suomen kärjäoikeuksista Ahvenanmaan kärjäoikeutta lukuun ottamatta kaikki sellaiset tuomiot välituomioineen, joissa vastaaja on tuomittu yhdistelmärangaistukseen, ja tuomiot, joissa syyttäjä on vaatinut yhdistelmärangaistusta, mutta tuomioistuimien ei ole sitä tuominnut. Kattavan aineiston saamiseksi tuomiot on kerätty yhdistelmärangaistuksen voimaantulosta eli 1.1.2018 alkaen ja päättyen 29.2.2024.

Tutkimusta varten on pyydetty Oikeusrekisterikeskukselta tiedot kaikista niistä tuomioista, joissa vastaaja on tuomittu yhdistelmärangaistukseen ja tuomioista, joissa syyttäjä on ainakin vaatinut sitä vastaajalle. Oikeusrekisterikeskuksen toimittaman listauksen mukaan tällaisia tuomioita olisi pyydetyllä aikavälillä yhteensä 31 kappaletta. Oikeusrekisterikeskuksen mukaan tämä listaus tuomioista on kuitenkin epätäydellinen aineiston hakutavasta johtuen. Näin ollen tutkimusta varten on pyydetty kärjäoikeuksista tämän listauksen mukaisten tuomioiden lisäksi myös muut tietopyynnön mukaiset tuomiot, vaikka niitä ei tässä Oikeusrekisterikeskuksen listauksessa olisikaan ollut. Tästä huolimatta aineisto ei oletettavasti sisällä aivan kaikkia yhdistelmärangaistusta koskevia tuomioita.

---

²¹ Keinänen – Väättänen 2016, s. 260 ja Heikkilä 2014, s. 15.

²² Heikkilä 2014, s. 15.

Oikeusrekisterikeskuksen listauksen ja käräjäoikeuksille osoitettujen tietopyyntöjen perusteella saatiin yhteensä 71 käräjäoikeuksien tuomiota. Lopulliseksi tutkimuksen aineistoksi saatiin 47 tietopyynnön mukaista yhdistelmärangaistusta koskevaa käräjäoikeuden tuomiota välituomioineen.²³ Näistä tuomioista 28 kappaletta on sellaisia, joissa yhdistelmärangaistus on tuomittu vastaajalle ja 19 kappaletta sellaisia, joissa yhdistelmärangaistusta ei ole tuomittu.

Lähdeaineistona tutkimuksessa käytetään kotimaisen oikeuskirjallisuuden lisäksi kansainvälistä, erityisesti pohjoismaista, rikosoikeuskirjallisuutta. Välittömästi yhdistelmärangaistusta käsittelevää oikeuskirjallisuutta on kuitenkin saatavilla hyvin rajallinen määrä, joten lähdeaineistossa painottuvat virallislähdeaineisto ja aiemmin käytössä olleita pakkolaitosjärjestelmää ja koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskeva lähdeaineisto. Yhdistelmärangaistuksesta on toistaiseksi annettu ainoastaan yksi korkeimman oikeuden ennakkopäätös, KKO 2021:79, jonka lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään aiemmin käytössä olleita pakkolaitosta ja koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskevaa korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä.

Tutkielman ensimmäisessä luvussa esitellään tutkimuksen aihe, lähde- ja tutkimusaineisto sekä määritellään tutkimuskysymykset. Toisessa luvussa käsitellään yhdistelmärangaistusta ja vaarallisia rikoksentekeyttä osana rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Kolmannessa luvussa esitellään vaarallisten rikoksentekeyttä lainsäädännössä huomioimisen historiaa sekä yhdistelmärangaistuksen taustaa, tarkoitusta ja sisältöä. Neljännessä luvussa käsitellään yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytyksiä ja niiden täyttymisen arviointia oikeuskäytännössä. Tutkimuksen empiirisen osan tuloksia käsitellään luvun neljä ohella erityisesti tutkielman luvussa viisi, joka sisältää suurimman osa tutkimuksen empiirisen aineiston analyysistä. Tutkielman kuudennessa ja viimeisessä luvussa esitellään tutkimuksen johtopäätökset.

---

²³ Saaduista käräjäoikeuksien tuomioista 24 tuomiota ei vastannut tietopyyntöä, joten nämä tuomiot on jätetty tutkimusaineiston ulkopuolelle.

2 YHDISTELMÄRANGAISTUS JA VAARALLINEN RIKOKSENTEKIJÄ RIKOSOIKEUDELLISESSA SEURAAMUSJÄRJESTELMÄSSÄ

2.1 Yhdistelmärangaistus seuraamusjärjestelmässä

2.1.1 Yhdistelmärangaistus rangaistuksena

Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä koostuu erilaisista rikosoikeudellisista seuraamuksista, joita voidaan määrätä rangaistavaksi säädetyn eli kriminalisoidun menettelyn johdosta. Tällaiseen kriminalisoituun menettelyyn eli rikokseen syylistynyt henkilö voidaan tuomita rangaistukseen, ja rikoksesta voi aiheutua tekijälleen myös erilaisia turvaamistoimilonteisia, hallinto-oikeudellisia, vahingonkorvausoikeudellisia sekä muita siviilioikeudellisiä seurauksia ja muita tosiasiallisia, mutta epävirallisia haitallisia seurauksia.²⁴

Rikos ja rangaistus ovat rikosoikeuden peruskäsitteitä, ja ne liittyvät niin olennaisesti toisiinsa, että niitä voidaan käyttää toistensa määrittelyssä.²⁵ On katsottu, että rangaistuksen käsitteen varaan rakentuvat niin rikoksen käsite kuin muutkin rikosoikeuden lähikäsitteet.²⁶ Rikoslaisissa ei ole määritelty rikoksen tai rangaistuksen käsitettä yksiselitteisesti ja kattavasti, vaan käsitteille on haettava aineellista sisältöä oikeuskirjallisuudesta.²⁷ Rikoslain 6 luvun 1 §:ssä rangaistuksen käsitteelle annetaan kuitenkin muodollista sisältöä, kun lainkohdassa määritellään rikoslain rangaistuslajit ja luetellaan rikoslain mukaiset rangaistukset. Rikoksella tarkoitetaan muodollisesti kaikkia sellaisia tekoja, joista on säädetty rangaistus rikoslainsäädännössä.²⁸ Sisällöllisesti rikoksen on katsottu koostuvan teon tunnusmerkistön mukaisuudesta, oikeudenvastaisuudesta ja tekijän syyllisyydestä.²⁹

Rikoslain 6 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan yleisiä rangaistuslajeja ovat rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus. Pykälän 2 momentin mukaan erityisiä rangaistuksia ovat nuorisorangaistus, joka voidaan tuomita alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta, ja yhdistelmärangaistus, joka voidaan tuomita vakavan rikoksen uusineelle rikoksentekijälle. Pykälän 3–5 momenteissa säädetään erityisistä rangaistuksista virkamiehille, sotilaille ja oikeushenkilöille. Rangaistuksia voidaan lisäksi jakaa

---

²⁴ Matikkala 2021, s. 1.

²⁵ Korkka-Knuts 2020, s. 1 ja Matikkala 2021, s. 1.

²⁶ Korkka-Knuts 2020, s. 1.

²⁷ Samansuuntaisesti Matikkala 2021, s. 1–2.

²⁸ Anttila – Heinonen 1974, s. 14.

²⁹ Rikoskäsitteen määrittelystä tarkemmin Korkka-Knuts 2020, s. 3–5 ja Andenæs 2004, s. 6.

ainakin vapautteen ja varallisuuteen kohdistuviin rangaistuksiin, laitusrangaistuksiin ja avoseuraamuksiin sekä pää- ja sivurangaistuksiin.³⁰ Muualla rikoslaissa yksittäisiä rangaistuslajeja on määritelty myös tätä 6 luvun 1 §:n luettelointia tarkemmin.³¹ Joidenkin rangaistusten sisällöistä on rikoslaissa säädetty erikseen tätä tarkemmin.³²

Rangaistus on olemukseltaan reaktio rikokseen.³³ Aineellisesti rangaistuksen käsitteelle voidaan antaa ainakin neljä tunnusmerkkiä. Ensinnäkin rangaistuksen voidaan katsoa merkitsevän kielteisen kokemuksen, kärsimyksen tai piinan aiheuttamista rikoksentehtyjälle. Toiseksi rankaisemisen katsotaan pitävän sisällään rikoksentehtijään kohdistuvan moitteen. Kolmantena tunnusmerkkinä voidaan pitää sitä, että rankaiseminen tapahtuu suunnitelmallisesti ja tietoisesti ja että sillä taholla, joka päättää rangaistuksen käyttämisestä, on rankaisemisen juridinen oikeus. Neljäntenä ja viimeisenä tunnusmerkkinä on pidetty sitä, että rangaistuksen ulkoisena syynä on jonkin voimassa olevaan oikeuteen kuuluvan normin rikkominen.³⁴

Rangaistuksen käsitettä sisällöllisesti määrittelevien tunnusmerkkien avulla rangaistuksia ja muita rikosoikeudellisia seuraamuksia voidaan analysoida ja luokitella, ja niiden avulla rangaistuksista voidaan esimerkiksi erotella muut rikosoikeudelliset seuraamukset tai muut rikoksesta aiheutuvat seuraamukset.³⁵ Tunnusmerkkien avulla voidaan siis erotella esimerkiksi menettämisseuraamukset rangaistuksista ja perustella, miksi menettämisseuraamuksia ei voida pitää rangaistuksina.³⁶ Rangaistuksen tunnusmerkit eivät kuitenkaan perustu suoraan voimassa olevaan lainsäädäntöön, vaan ovat oikeustieteen kehittämiä. Näillä tunnusmerkeillä ei siten ole välittömiä oikeusvaikutuksia, eikä niiden perusteella voida yksiselitteisesti kaikissa tilanteissa erotella rangaistuksia muista seuraamuksista.³⁷

Yhdistelmä-rangaistus on seuraamuksena jo nimensäkin puolesta luokiteltavissa rangaistukseksi.³⁸ Rikoslain 2 c luvun 11 §:n 1 momentin mukaan yhdistelmä-rangaistus koostuu

³⁰ Rangaistusten jaottelusta tarkemmin Matikkala 2021, s. 13–14.

³¹ Esimerkiksi RL 2a:8:ssä säädetään määritelmänomaisesti, mitä rikesakolla tarkoitetaan.

³² Esimerkiksi RL 2c:1:ssä säädetään vankeusrangaistuksen ja RL 2c:11:ssä yhdistelmä-rangaistuksen sisällöstä.

³³ Korkka-Knuts 2020, s. 1. Rankaisemisen tarkoituksista, tavoitteista ja oikeuttamisesta ks. esim. Melander 2016, s. 28–34, Lappi-Seppälä 2000, s. 15–88 ja Nuutila 1997, s. 21–35.

³⁴ Ks. esim. Korkka-Knuts 2020, s. 1–2, Matikkala 2021, s. 2 ja Tolvanen 2019, s. 9. Rangaistukselle on myös kansainvälisessä oikeuskirjallisuudessa annettu samansuuntaisia tunnusmerkkejä, ks. esim. Canton 2017, s. 4–5, Andenæs 2004, s. 9–17 ja Asp 1998, s. 392.

³⁵ Korkka-Knuts 2020, s. 2.

³⁶ Tarkemmin rangaistuksen ja menettämisseuraamuksen vertailusta ks. Korkka 2015, s. 42–44.

³⁷ Asp 1998, s. 392 ja Korkka-Knuts 2020, s. 2.

³⁸ Lakivaliokunta kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, että ”yhdistelmä-rangaistus” ei rangaistuksen nimenä kuvaa selkeästi sen koostuvan juuri vankeudesta ja sen jälkeisestä valvonta-ajasta. Ks. LaVM 9/2017 vp, s. 5.

ehdottomasta vankeudesta ja sitä seuraavasta valvonta-ajasta. Rikoslain 6 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan yhdistelmärangaistusta on pidettävä erityisenä rangaistuksena vakavan rikoksen uusineelle rikoksenteijälle. Yhdistelmärangaistuksen voidaan siis katsoa olevan vapautteen kohdistuva erityinen rangaistus.

Yleiset rangaistuslajit voidaan jakaa ankaruudeltaan lievimmästä ankarimpaan rikoslain 6 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisessa järjestyksessä seuraavasti: rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus.³⁹ Ehdoton vankeus tuomitaan rikoslain 2 c luvun 2 §:n 1 momentin mukaan joko määrääjäksi tai elinkaudeksi. Elinkautinen vankeus on suomalaisen rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän ankarin rangaistus, eikä sillä ole ennakkoon määriteltyä pituutta tai päättymisajankohtaa.⁴⁰

Yhdistelmärangaistus koostuu aina pitkästä, mutta kuitenkin määrätyn pituisesta, ehdottomasta vankeudesta ja sitä välittömästi seuraavasta vuoden mittaisesta valvonta-ajasta, eikä yhdistelmärangaistukseen sovelleta ehdonalaista vapauttamista tai valvottua koevapautta koskevia säännöksiä. Yhdistelmärangaistus muodostuu siis ankarammaksi rangaistukseksi kuin tavallinen ehdoton vankeusrangaistus, ja se sijoittuu ankaruudeltaan ehdottoman vankeuden ja elinkautisen vankeuden väliin. Yhdistelmärangaistusta voidaan näin ollen pitää seuraamusjärjestelmän toiseksi ankarimpana rangaistuksena.⁴¹ Yhdistelmärangaistuksen säätämisen ja käyttöönoton voidaan katsoa ainakin jossain määrin ankaroittaneen koko rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää.⁴²

2.1.2 Yhdistelmärangaistuksen suhde turvaamistoimenpiteisiin

Turvaamistoimenpiteet on perinteisesti erotettu rangaistuksista, ja turvaamistoimenpiteiden ja rangaistusten eroja voidaan tunnistaa esimerkiksi rangaistuksen sisällöllisten tunnusmerkien avulla. Turvaamistoimenpiteitä voidaan luonnehtia sellaisiksi rikollisuuden ehkäisemisen keinoiksi, joita ei kuitenkaan voida pitää rangaistuksina.⁴³ Rikosoikeuteen kuuluvasta turvaamistoimenpiteestä on katsottu olevan kyse silloin, kun tällainen toimenpide liittyy jonkin rikoksen tunnusmerkistön täyttävään tekoon.⁴⁴ Rikosoikeudellisia turvaamistoimenpiteitä ovat esimerkiksi rikoslain 10 luvun mukaiset menettämisseuraamukset ja rikoslain 17

³⁹ Näin myös Hyttinen – Tapani 2018, s. 77 ja Utriainen 2016, s. 74.

⁴⁰ Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 130 ja oikeusministeriö 2023:11, s. 18.

⁴¹ Samansuuntaisesti oikeusministeriö 2023:11, s. 22–23 ja Melander 2017, s. 4.

⁴² Melander 2017, s. 2.

⁴³ Ailio 1964, s. 29.

⁴⁴ Ailio 1964, s. 30–31.

luvun 23 §:n mukainen eläintenpitokiello.⁴⁵ Aikaisemmin Suomessa käytössä ollut pakko-laitokseen eristämistä voitiin oikeudelliselta luonteeltaan niin ikään pitää rikosoikeudellisenä turvaamistoimenpiteenä.⁴⁶

Turvaamistoimenpiteet eroavat rangaistuksista erityisesti siten, että turvaamistoimenpiteiden käytön pääasiallisena tai ensisijaisena perusteena on uusien rikosten vaara, eikä jo tehdyt rikokset.⁴⁷ Edelleen olennaisena turvaamistoimenpiteiden ja rangaistusten välisenä erona on pidetty sitä, että rangaistuksen yhtenä tarkoituksena on kärsimyksen aiheuttaminen rikoksentekijälle, mitä taas ei voida pitää turvaamistoimenpiteiden tarkoituksena, vaikka turvaamistoimenpide voikin tosiasiallisesti aiheuttaa jonkinasteista kärsimystä sen kohteeksi joutuneelle.⁴⁸

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa on tai on ollut käytössä erilaisia vaarallisille ja muille erityisille rikoksentekijöille tarkoitettuja vankeuden muotoja, joita voidaan luonnehtia oikeudellisesti turvaamistoimenpiteiksi tai turvasäilöksi.⁴⁹ Tällaisissa seuraamuksissa on tyyppillisesti kyse tuomitun vankeuden pidentämisestä sen tavanomaisen tai alun perin tuomitun pituuden yli, jolloin vankeuden pituus on tuomitsemishetkellä määrittelemättömän pituinen tai vankeutta voidaan jatkaa säädettyjen ehtojen täytyessä.⁵⁰ Näin ollen tässä tutkimuksessa turvasäilöllä tarkoitetaan sellaisia vaarallisille rikoksentekijöille tarkoitettuja seuraamuksia, jotka koostuvat vankeudesta ja joiden pituus on tuomitsemishetkellä määrittelemätön tai joita voidaan tietyillä edellytyksillä jatkaa yli tavanomaisen vankeusrangaistuksen pituuden.

Yhdistelmärangaistuksen kokonaispituus on tiedossa tuomitsemishetkellä, sillä se koostuu määräämättömästä ehdottomasta vankeudesta ja sitä välittömästi seuraavasta valvontajaksosta, joka on aina vuoden mittainen, joten näiltä osin sitä ei voida pitää turvaamistoimiluonteisena seuraamuksena. Yhdistelmärangaistus on erityinen vaarallisille rikoksentekijöille tarkoitettu rangaistus, mutta ottaen huomioon yhdistelmärangaistuksen erityisen kohderyhmän, sen tarkoituksen ja sen sisältämän valvontajakson, voidaan katsoa, että yhdistelmärangaistus sisältää kuitenkin turvaamistoimiluonteisia elementtejä.⁵¹

---

⁴⁵ HE 44/2002 vp, s. 35. Menettämis-seuraamusten oikeudellisesta luonteesta ks. HE 80/2000 vp, s. 1 ja 15.

⁴⁶ HE 44/2002 vp, s. 35.

⁴⁷ HE 44/2002 vp, s. 35.

⁴⁸ Ailio 1964, s. 31–32.

⁴⁹ Ks. Lappi-Seppälä 2023, s. 60–70.

⁵⁰ Lappi-Seppälä 2023, s. 71.

⁵¹ Lappi-Seppälä 2023, s. 71.

Turvaamistoimenpiteet liittyvät kiinteästi yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanoon, vaikka yhdistelmärangaistusta ei itsessään voidakaan pitää turvaamistoimiluonteisena seuraamuksena. Yhdistelmärangaistukseen tuomitun säilöönotto on erityinen yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanon varmistamista varten säädetty turvaamistoimenpide.⁵² Yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain (801/2017) 24 §:n 1 momentin mukaan yhdistelmärangaistuksen valvontajaksoa suorittava valvottava otetaan yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi turvaamistoimenpiteenä säilöön tilanteissa, joissa valvottavalla on este valvontajakson täytäntöönpanolle tai jos valvottavan epäillään todennäköisin syin törkeästi rikkoneen velvollisuuksiaan ja tätä turvaamistoimenpidettä on pidettävä välttämättömänä tämän esteen vuoksi tai velvollisuuksien rikkomisen selvittämiseksi. Vaikka yhdistelmärangaistukseen tuomitun säilöönotto tarkoittaakin käytännössä yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 24 §:n 1 momentin mukaan säilöön otetun toimittamista takaisin vankilaan, ei säilöönottoa voida kuitenkaan pitää lisärangaistuksena.⁵³

2.2 Vaara ja vaarallisuus seuraamusjärjestelmässä

Rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan yhdistelmärangaistuksen tuominen edellyttää, että rikoksenteijää on pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Yhdistelmärangaistusta koskevassa sääntelyssä tai muuallakaan rikoslainsäädännössä ei kuitenkaan ole määritelty, mitä vaaralla tai vaarallisuudella tarkoitetaan.⁵⁴ Vaaran ja vaarallisuuden käsitteille voidaan oikeustieteessä määritellä yleiskielestä eroavat merkityssisällöt.⁵⁵ Rikosoikeudessa vaara voidaan yleisesti määritellä tilaksi, johon liittyy ainakin jonkinlainen todennäköisyys jonkin oikeudellisesti suojellun intressin eli oikeushyvän loukkauksesta.⁵⁶ *Pohjola* on määritellyt vaaran varteenotettavaksi seuraukseksi, kuten vahingon mahdollisuudeksi, jolla on merkitystä suhteessa toiseen odotettavissa olevaan, mutta vielä kuitenkin toteutumattomaan tilaan.⁵⁷ Rikosoikeuskirjallisuudessa vaaran

---

⁵² HE 268/2016 vp, s. 41.

⁵³ Lain esitöissä on nimenomaisesti katsottu, että kyseessä on turvaamistoimenpide. Esitöissä säilöönoton tarpeellisuutta on perusteltu muun muassa sillä, että valvottavan vapaaehtoinen pysyminen Rikosseuraamuslaitoksen tavoitettavissa törkeän rikkomuksen selvittämiseksi ei olisi riittävän todennäköistä. Säilöönoton tavoitteista ja tarkoituksesta ks. tarkemmin HE 268/2016 vp, s. 41. YTPL 27 §:ssä säädetyn muuntosuhteen perusteella rangaistus ei myöskään pituutensa osalta ankaroidu, vaikka valvottavalla jäljellä oleva valvonta-aika muunnettaisiin vankeudeksi.

⁵⁴ Näin myös *Pohjola* 2017, s. 142.

⁵⁵ Oikeustieteessä vaaran ja vaarallisuuden merkityssisältöjen on katsottu olevan suhteellisen tarkkarajaiset. Kuitenkin rikosoikeudessa näitä käsitteitä on pidetty monikäsitteisinä, ja niitä on käytetty erityisesti esimerkiksi rikoksenteijöihin liittyen. Ks. tarkemmin *Pohjola* 2017, s. 18.

⁵⁶ Liszt 1929, s. 131, samansuuntaisesti myös *Helenius* 2020, s. 268.

⁵⁷ *Pohjola* 2017, s. 18. Samansuuntaisesti myös *Honkasalo*, jonka mukaan vaaran merkitys ilmenee vain suhteessa toiseen ja ennalta-arvattavaan, mutta kuitenkin vielä syntymättömään ja ei-toivottuna pidettävään tilaan. *Honkasalo* 1965, s. 106.

on katsottu myös tarkoittavan sekä seurauksen todennäköisyyttä että seurauksen ontologista toteutumismahdollisuutta eli konkreettista vaaraa.⁵⁸ Vaaraa onkin käsitteenä pidetty lähellä kausaalisuuden käsitettä, ja on katsottu, ettei vaaran käsitettä voida täysin määritellä ilman kausaalisuuden käsitettä, vaikka vaaran käsitteessä voikin olla kausaalisuuden lisäksi muutakin sisältöä.⁵⁹

Rikoslaissa vaaran käsite esiintyy usein rikosten tunnusmerkistökijänä, jolla on tarkoitus suojata jotakin tiettyä oikeushyvää.⁶⁰ Toisaalta käsitteellä on sijansa myös rikoslain yleisessä osassa. Tällöin vaaran käsitteellä on merkitystä ainakin rangaistuksen mittaamisessa rikoslain 6 luvun 4 §:n mukaisesti, jolloin vaaraa arvioidaan mahdollisten seurausten todennäköisyyksien, laadun ja vakavuuden mukaan.⁶¹

Rikoslain vaarakäsitykset voidaan jakaa kolmeen ryhmään, jotka ovat konkreettinen, abstrakti ja presumoitu vaarakäsitys.⁶² Konkreettisella vaaralla tarkoitetaan tilaa, johon liittyy läheinen mahdollisuus eli todennäköisyys siitä, että tahdontoiminnan seurauksena tapahtuu oikeushyvän loukkaus, ja abstraktilla vaaralla tilaa, jossa ei edellytetä konkreettisen vaaratilanteen syntymistä, vaan pelkästään mahdollisuus vaaraan riittää.⁶³ Presumoitua vaaratilannetta voidaan puolestaan hahmottaa sellaisten rikosten kautta, joissa vaaran vaatimus ei ole osa rikoksen tunnusmerkistöä, vaan suojaa annetaan yleisille intresseille, jolloin tunnusmerkistön mukaista tekoa voidaan jo itsessään pitää lähtökohtaisesti vaarallisena.⁶⁴

Vaaraa hyvin lähellä oleva käsite vaarallisuus on niin ikään tarkasteltavissa rikosoikeudellisessa kontekstissa. Rikosoikeudessa vaarallisuuden käsite on määriteltävissä tietystä tekijästä tai toiminnasta käsin.⁶⁵ Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa vaarallisuudella on niin ikään katsottu olevan selvästi yhteys johonkin tiettyyn toimintaympäristöön, ja vaarallisuutta onkin pidetty esimerkiksi jonkin toiminnan tai aineen ominaisuutena tai luonteena. Vaarallisuuskäsitteessä on kyse erityisesti negatiivisina pidettävistä seurauksista. Vaarallisuuden

---

⁵⁸ Helenius 2020, s. 268.

⁵⁹ Nuotio 1998, s. 363.

⁶⁰ Näin myös Pohjola 2017, s. 19. Esimerkiksi vaaran aiheuttamista koskevassa RL 21:13:ssä, liikenneturvallisuuden vaarantamista koskevassa RL 23:1:ssä ja törkeää rattijuopumusta koskevassa RL 23:4:ssä käytetään vaaran käsitettä.

⁶¹ HE 44/2002 vp, s. 187. RL 6:4:n mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa muun muassa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen.

⁶² Vaarantamisrikosten ja vaarakäsitteen lajittelusta ks. tarkemmin Koskinen 1984, s. 1119–1127.

⁶³ Honkasalo 1965, s. 105–106.

⁶⁴ Pohjola 2017, s. 19. Vaarakäsitteen kolmijaon ohella vaaraa voidaan lähestyä vielä esimerkiksi arvioimalla vaaran yleisyyttä tai vakavuutta tai arvioimalla sitä ex ante- ja ex post -näkökulmista. Ks. tarkemmin Koskinen 1984, s. 1127, Nuotio 1998, s. 440–451 ja Pohjola 2017, s. 19–20.

⁶⁵ Pohjola 2017, s. 20.

käsitettä voidaan lähestyä arvioimalla erilaisten kohteiden, kuten esineiden, ihmisten tai eläinten vaarallisuutta.⁶⁶

Vaarallisuuskäsitykselle voidaan rikosoikeudessa antaa merkitystä ainakin rikosteon tai rikoksen tunnusmerkistön elementin vaarallisuutena ja rikoksenteikijän vaarallisuutena. Vaarallisuuskäsitys, erityisesti siltä osin ja sellaisena kuin sitä lähestytään ihmisen vaarallisuuden ja ominaisuuksien kautta, liittyy selvästi rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään ja vaarallisina pidettäviin rikoksenteikijöihin.⁶⁷ Rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä olennaista vaarallisuuden käsitteessä on siis erityisesti vaarallisuuden arviointi ihmisen ja erityisesti rikoksenteikijän suhteen. Seuraamusjärjestelmässä kyse on tällöin erityisesti rikoksenteikijän vaarallisuuden arviointia edellyttävästä yhdistelmärangaistuksesta ja ehdonalaista vapauttamisesta elinkautisesta vankeudesta.

2.3 Rikoksenteikijän vaarallisuus ja vaarallinen rikoksenteikijä seuraamusjärjestelmässä

Rikoksenteikijän vaarallisuudella tarkoitetaan käyttäytymistä, joka on tavanomaisesta normista poikkeavaa ja törkeitä väkivallantekoja aiheuttavaa sekä tällaisesta käyttäytymisestä aiheutuvia vahingollisia seurauksia ja niiden toteutumiseen liittyvää epävarmuutta.⁶⁸ Edelleen rikoksenteikijän vaarallisuudessa on kyse tekemättömän rikoksen vaarasta, joka aiheuttaa yleistä ja abstraktia vaaraa muiden ihmisten hengelle, terveydelle tai vapaudelle.⁶⁹

Rikosoikeudessa vaarallisena voidaan pitää sellaista rikoksenteikijää, joka on syyllistynyt törkeään väkivaltarikokseen ja jonka riski syyllistyä törkeään väkivaltarikokseen uudelleen on korkea. Toisin sanoen rikoksenteikijän vaarallisuudessa on kyse rikoksenteikijän korkeasta tai erittäin korkeasta väkivaltariskistä ja riskistä syyllistyä törkeään väkivaltarikokseen tulevaisuudessa.⁷⁰ Tässä tutkimuksessa vaarallisella rikoksenteikijällä ja vaarallisella rikossenuusijalla tarkoitetaan näin ollen rikoksenteikijää, joka on syyllistynyt törkeään väkivaltatai seksuaalirikokseen useammin kuin kerran ja jolla on korkea tai erittäin korkea riski syyllistyä tällaiseen rikokseen myös tulevaisuudessa. Tässä tutkimuksessa vaarallisen rikoksenteikijän käsite on kuitenkin siinä määrin sidottu yhdistelmärangaistusta koskevaan

---

⁶⁶ Jareborg 2001, s. 174–175.

⁶⁷ Pohjola 2017, s. 20.

⁶⁸ Pohjola 2017, s. 20.

⁶⁹ Pohjola 2017, s. 20–21. Myös RL 2c:11.2:n 3 kohdan mukaan vaarallisuudessa on kyse toisen henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvasta vaarallisuudesta.

⁷⁰ Pohjola 2017, s. 21 ja 135.

sääntelyyn, että törkeiden väkivalta- tai seksuaalirikosten lisäksi kyseeseen voivat tulla myös muut rikoslain 2 c luvun 11:n 2 momentin 1 kohdassa luetellut rikokset.

Rikoksenteikijän arvioimisella vaaralliseksi voi olla vaikutusta hänelle tuomittavaan rangaistukseen. Rikoksenteikijän vaarallisuudella on siis kiinteä yhteys yhteen rikosoikeuden keskeisimmistä tehtävistä eli yhteiskunnan turvallisuuden ja yhteiskuntarauhan ylläpitämiseen ja turvaamiseen.⁷¹ Kyse on tällöin myös perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamisesta. Perustuslakivaliokunta onkin lausuntokäytännössään katsonut, että rikoslainsäätäjään kohdistuu perusoikeuksista aiheutuva velvoite säätää ja ylläpitää sellaisia kriminalisointeja, jotka ovat välttämättömiä perusoikeuksien turvaamiseksi ulkopuolisten loukkauksilta.⁷² Tämän voidaan katsoa edelleen yhdessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön kanssa merkitsevän myös velvoitetta ylläpitää riittävää ja välttämätöntä rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevaa lainsäädäntöä myös vaarallisten rikoksenteikijöiden osalta.⁷³

Vaarallisuuden huomioon ottava lainsäädäntö ja sen soveltaminen edellyttävät rikoksenteikijän vaarallisuuden arviointia. Rikoksenteikijän vaarallisuuden ja sen huomioon ottavan lainsäädännön arvioinnissa merkitystä on annettava sille, että rikoksenteikijän tulevan käyttäytymisen arviointi on aina jossain määrin epävarmaa. Varma näyttö rikoksenteikijän vaarallisuudesta saadaan todellisuudessa vasta silloin, kun rikoksenteikijä on syyllistynyt uudelleen törkeään väkivalta- tai seksuaalirikokseen.⁷⁴ Tämä epävarmuus vaarallisuuden arvioinnissa voi muodostua rikoksenteikijän vaarallisuuden huomioivassa lainsäädännössä jossain määrin ongelmalliseksi, koska rikoksenteikijän arvioiminen vaaralliseksi voi vaikuttaa hänelle tuomittavaan rangaistukseen ankaroittavasti. Näin ollen tällaisen lainsäädännön arvioinnissa ja säätämisessä on otettava niin rikoksenteikijän kuin muidenkin yhteiskunnan jäsenten kannalta huomioon perus- ja ihmisoikeuksien lisäksi myös oikeusvarmuus ja rikosoikeudelliset oikeusperiaatteet.⁷⁵

Lähtökohtaisesti suomalaisessa rikosoikeudessa on kyse tekorikosoikeudesta, jossa rikoksenteikijälle langetettavan rangaistuksen perusteena on tehty rangaistavaksi säädetty teko, eikä rikoksenteikijän henkilöön liittyvät tekijät tai ominaisuudet.⁷⁶ Rikoksenteikijän

---

⁷¹ Rikosoikeuden tehtävistä ja tarkoituksesta tarkemmin esim. Lappi-Seppälä 1997, s. 190, Matikkala 2021, s. 10 ja Nuotio 2024.

⁷² PeVL 23/1997 vp, s. 2–3.

⁷³ Melander 2017, s. 2–4.

⁷⁴ Pohjola 2017, s. 139.

⁷⁵ Oikeusperiaatteiden soveltamisesta rikoksenteikijän vaarallisuuden huomioon ottavassa lainsäädännössä ks. Pohjola 2017, s. 171–186.

⁷⁶ HE 44/2002 vp, s. 188–189.

vaarallisuuden huomioivan lainsäädännön kehityksen taustalla voidaan katsoa olevan 1800-luvun jälkipuoliskolla sosiologisen koulukunnan korostama oppi tekijärikosoikeudesta.⁷⁷ Sosiologisen koulukunnan tekijärikosoikeuden mukaan rangaistuksen preventiivinen teho oli kohdistettava tulevaisuuteen siten, että rikokseen syyllistynyt ei toistuvasti syyllistyisi uusiin rikoksiin. Tekijärikosoikeudessa rangaistus tuli siis määrätä rikoksentekijän sosiaalisten ja biologisten ominaisuuksien, kuten yhteiskuntavaarallisuuden, perusteella.⁷⁸ Tekijärikosoikeuteen liittyvän taustan takia myös voimassa olevassa vaarallisuuden huomioivassa lainsäädännössä, kuten yhdistelmä-rangaistusta koskevassa sääntelyssä, on havaittavissa tästä vaarallisuuden huomioimisesta itsessään johtuen tekijärikosoikeuteen kuuluvia piirteitä.

2.4 Yhdistelmä-rangaistus ja muu vaarallisia rikoksentekijöitä koskeva sääntely

2.4.1 Vaaralliset rikoksentekijät muiden Pohjoismaiden lainsäädännössä

Vaaralliset rikoksentekijät on huomioitu Suomen lisäksi myös muiden Pohjoismaiden lainsäädännössä. Muissa Pohjoismaissa vaaralliset rikoksentekijät on erityisesti huomioitu Norjan ja Tanskan lainsäädännössä. Ruotsin ja Islannin lainsäädäntö ei seuraamusjärjestelmän osalta sisällä nykyisin erityisiä vaarallisille rikoksentekijöille tarkoitettuja seuraamuksia.

Norjan vuoden 1902 rikoslaki oli ensimmäinen eurooppalainen rikoslaki, jossa jo lähtökohteisesti huomioitiin rikoksentekijän vaarallisuus.⁷⁹ Vuoden 1902 lain mukaan tuomioistuinsaattoi muun muassa tuomita rikoksenuusijan ennalta määrittämättömän pituiseen vankeuteen, jolloin tuomittu voitiin käytännössä sulkea vankilaan niin pitkäksi aikaa, kuin katsottiin tarpeelliseksi.⁸⁰ Myöhemmin vuonna 1929 Norjassa otettiin käyttöön niin sanotut forvaring- ja sikring-seuraamukset, joista forvaring oli tarkoitettu rikoksenuusijoille, joille normaalia vankeusrangaistusta ei voitu pitää riittävänä seuraamuksena, ja sikring rikoksentekijöille, jotka eivät olleet täysin tai ollenkaan rikosoikeudellisessa vastuussa mielenterveytensä takia, mutta joilla oli kuitenkin riski uusien rikoksensa.⁸¹ Ruotsissa säädettiin vastaavanlaisia seuraamuksia 1920-luvun lopulla ja Tanskassa vuonna 1930.⁸²

⁷⁷ Sosiologisesta koulukunnasta ja tekijärikosoikeudesta tarkemmin Utriainen 1992, s. 19–21.

⁷⁸ Utriainen 1992, s. 20 ja Lappi-Seppälä 1982, s. 144.

⁷⁹ Oikeusministeriö 2023:11, s. 13 ja Pihlajamäki 1991, s. 272.

⁸⁰ Oikeusministeriö 2023:11, s. 13–14.

⁸¹ Andenæs 2004, s. 498.

⁸² Lappi-Seppälä 2023, s. 60.

Nykyisin Pohjoismaista vain Tanska ja Norja ovat säilyttäneet turvasäilön seuraamusjärjestelmässään, ja näin myös mahdollisuuden määrätä rikoksenteikijä pitkitettyyn ja määrittelemättömän pituiseen vankeuteen. Norjassa ei kuitenkaan ole käytössä elinkautista vankeusrangaistusta. Ruotsissa tämänkaltaiset seuraamukset on poistettu käytöstä, mutta rikoksenteikijän määrääminen määrittelemättömäksi ajaksi psykiatriseen hoitoon on mahdollista.⁸³ Suomessa, Ruotsissa ja Islannissa ei siis ole käytössä turvasäilön kaltaisia seuraamuksia.

Norjassa varmuusvankeus eli forvaring-seuraamus on ankarin käytössä oleva seuraamus, jota sovelletaan tapauksissa, joissa määräaikaista vankeutta pidetään riittämättömänä toimenpiteenä toisten ihmisten hengen, terveyden ja vapauden suojaamiseksi.⁸⁴ Seuraamukselle on määritelty tietyt vähimmäis- ja enimmäispituudet, mutta tuomitun määräajan jälkeen seuraamusta on mahdollista pidentää enintään viisi vuotta kerrallaan edellytysten täytyessä.⁸⁵ Tanskassa on niin ikään käytössä forvaring-seuraamus, joka on tarkoitettu vaarallisille rikoksenteikijöille ja on määrittelemättömän pituinen. Tanskassa seuraamukselle ei ole asetettu rajoituksia seuraamuksen vähimmäis- tai enimmäiskestolle, mutta syyttäjän on varmistettava, että vankeus ei kestä pidempään kuin on pidettävä tarpeellisenä.⁸⁶

2.4.2 Yhdistelmärankaistuksen suhde muuhun voimassa olevaan vaarallisia rikoksenteikijöitä koskevaan sääntelyyn

Voimassa olevassa rikoslainsäädännössä vaarallisten rikoksenteikijöiden ja rikoksenuusijoiden kannalta merkityksellisiä säännöksiä ovat erityisesti rangaistuksen mittaamiseen, rangaistuslajeihin ja rangaistuslajin valintaan, ehdollisen vankeusrangaistuksen tai jäännösrankaistuksen täytäntöönpanoon ja ehdonalaiseen vapauttamiseen liittyvät säännökset. Näistä säännöksistä rikoksenteikijän arvioimisella vaaralliseksi voi olla suora vaikutus rangaistukseen yhdistelmärankaistusta koskevassa sääntelyssä. Ehdonalaista vapauttamista koskevassa sääntelyssä suora vaikutus on rikoksenteikijän väkivaltariskillä.

Rangaistuksen koventamisperusteista säädetään rikoslain 6 luvun 5 §:ssä, jonka mukaan rangaistuksen koventamisperusteena on muun muassa tekijän aiempi rikollisuus, jos aiemman rikollisuuden ja uuden rikoksen välinen suhde osoittaa rikosten samankaltaisuuden tai muun tekijän johdosta rikoksenteikijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

---

⁸³ Lappi-Seppälä 2023, s. 63–64.

⁸⁴ Ks. tarkemmin Andenæs 2004, s. 498–506.

⁸⁵ Andenæs 2004, s. 504–505. Ks. myös Lappi-Seppälä 2023, s. 64–65.

⁸⁶ Lappi-Seppälä 2023, s. 67.

Lainkohdassa ei nimenomaisesti ole mainittu rikoksenteikijän vaarallisuutta, mutta on selvää, että vaarallisten rikoksenteikijöiden kohdalla tämä rangaistuksen koventamisperuste on merkityksellinen.⁸⁷

Kuten rangaistuksen koventamisperusteet, ehdollisen vankeuden ja jäännösrangaistuksen määrääminen täytäntöön pantavaksi ovat merkityksellisiä rikosten uusimisen kautta. Rikoslain 2 b luvun 5 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi määrätä ehdollisen vankeuden täytäntöön pantavaksi muun muassa silloin, jos tuomittu tekee koeajalla rikoksen, josta hänet olisi tuomioistuimen harkinnan mukaan tuomittava ehdottomaan vankeuteen tai yhdistelmä-rangaistukseen. Rikoslain 2 c luvun 14 §:n 1 momentin mukaan jäännösrangaistus voidaan määrätä täytäntöön pantavaksi vastaavalla perusteella. Edelleen rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan muun muassa rikoksenteikijän aikaisempi rikollisuus voi estää rangaistuksen tuomitsemisen ehdollisena ja 6 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan rikollisen toiminnan jatkaminen voi estää tuomitsemisen yhdyskuntapalveluun ehdottoman vankeuden sijasta.

Ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämisestä säädetään rikoslain 2 c luvun 9 §:ssä. Ehdonalaisesta vapauttamisesta elinkautisesta vankeudesta säädetään rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä, jonka 2 momentin mukaan harkittaessa elinkautisvangin ehdonalaista vapauttamista huomiota on kiinnitettävä muun muassa 9 §:n 2 momentin mukaisesti siihen, onko vangin käyttäytymisen tai hänen esittämiensä uhkauksien johdosta olemassa ilmeistä vaaraa siitä, että vanki syyllistyy vapauduttuaan henkeä, terveyttä tai vapautta törkeästi loukkaavaan rikokseen. Ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämistä tai elinkautisvangin ehdonalaista vapauttamista koskevassa sääntelyssä ei siis nimenomaisesti mainita rikoksenteikijän vaarallisuutta, mutta käsitteellisesti sääntelyssä tarkoitettu rikoksenteikijän väkivaltariski liittyy hyvin läheisesti rikoksenteikijän vaarallisuuteen.

Rikoksenteikijän vaarallisuuden suora vaikutus tälle tuomittavaan rangaistukseen on ilmeinen yhdistelmä-rangaistuksessa, jonka kohderyhmänä ovat vaaralliset rikoksenteikijät. Rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan yhdistelmä-rangaistuksen tuomitsemisen edellytyksenä on, että rikoksenteikijää on pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Vaikka yhdistelmä-rangaistus on säädetty tällaisia vaarallisia rikoksenteikijöitä varten, edellyttää rikosoikeudellinen ultima ratio -periaate myös muiden, yhdistelmä-rangaistusta lievempien, säännösten soveltamisen harkitsemista myös vaarallisten

---

⁸⁷ Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että koventamisperusteen soveltamatta jättäminen yhdistelmä-rangaistukseen tuomittaessa voi olla jopa epäsystemaattista, ks. Saarinen 2021, s. 10.

rikoksenteekijöiden kohdalla.⁸⁸ Myös rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen voidaan katsoa edellyttävän, että rikoksenteekijän vaarallisuuden huomioivaa lainsäädäntöä sovelletaan vasta sitten, kun tavanomaiset rikoksen uusimiseen liittyvät säännökset on todettu riittämättömiksi.⁸⁹

Yhdistelmä-rangaistukseen tuomitseminen voi vaikuttaa ankaroittavasti myös myöhemmin tuomittaviin rangaistuksiin. Rikoslain 2 c luvun 12 §:ssä on säädetty erityisestä yhdistelmä-rangaistukseen tuomitulle tarkoitetusta koventamisperusteesta. Säännöksen mukaan kyseessä on rangaistuksen koventamisperuste, jos yhdistelmä-rangaistuksen vankeusajan suorittanut rikoksenteekijä tekee kolmen vuoden kuluessa vankeusajan päättymisestä rikoksen, josta hänet olisi tuomioistuimen harkinnan mukaan tuomittava ehdottomaan vankeuteen tai yhdistelmä-rangaistukseen.

Vaarallisten rikoksenteekijöiden kannalta olennaista on vielä elinkautista vankeusrangaistusta koskeva sääntely. Elinkautinen vankeusrangaistus voidaan tuomita osittain samoista rikoksista kuin yhdistelmä-rangaistus. Elinkautisen vankeusrangaistuksen ollessa yhdistelmä-rangaistusta ankarampi rangaistus, tuomitaan rikoslain 7 luvun 1 §:n mukaan rikoksenteekijälle elinkautinen vankeusrangaistus yhteiseksi rangaistukseksi kaikista rikoksista, jos jostakin samalla kertaa käsiteltävänä olevasta rikoksesta olisi lain mukaan tuomittava elinkautinen vankeusrangaistus. Edelleen rikoslain 2 c luvun 4 §:n 2 momentin mukaan elinkautinen vankeusrangaistus käsittää ne yhdistelmä-rangaistukset, jotka pannaan täytäntöön samalla kertaa elinkautisen vankeusrangaistuksen kanssa.

---

⁸⁸ Ultima ratio -periaatteen mukaan rikosoikeutta tulee käyttää vasta silloin, kun kaikkia muita keinoja voidaan pitää riittämättöminä, Frände 2005, s. 25. Ultima ratio -periaatteen on perinteisesti katsottu olevan kriminaalisoitiperiaate, mutta oikeuskirjallisuudessa on toisaalta katsottu, että myös lainsoveltajan on otettava ultima ratio -periaate huomioon ratkaisutoiminnassaan. Rangaistuksen mittaamisessa periaatteella on vaikutusta seuraamuslajin valinnassa ja seuraamuksen ankaruudesta päätettäessä. Ultima ratio -periaatteesta ratkaisutoiminnassa ks. tarkemmin Melander 2008, s. 402.

⁸⁹ Pohjola 2017, s. 182.

3 PAKKOLAITOSJÄRJESTELMÄSTÄ YHDISTELMÄRANGAISTUKSEEN

3.1 Pakkolaitosjärjestelmästä koko rangaistuksen suorittamiseen vankilassa

1800-luvun lopulta alkaen Euroopassa voimistui ajatus siitä, että rikosoikeuden tehtäviin kuului rikosten oikeudenmukaisen hyvityksen lisäksi yhteiskunnan suojeleminen vaarallisilta rikoksentehtäjäiltä. Myös Suomi ja muut Pohjoismaat seurasivat tätä kehitystä.⁹⁰ 1800-luvun jälkipuoliskolla erityisesti saksalainen sosiologinen koulukunta tekijärikosoikeuteen liittyvine oppeineen korosti parantumiskykyisen rikoksentehtäjän parantamista rangaistuksella ja parantumiskyvyttömän rikoksentehtäjän tekemistä vaarattomaksi eristämällä hänet kokonaan yhteiskunnasta epämääräiseksi ajaksi.⁹¹ Rikoksentehtäjöiden luokittelu ja yksilölliset rangaistukset olivat avainasemassa. Rikoksentehtäjät jaoteltiin erilaisiin luokkiin, ja rangaistus tuli määrätä luokituksen mukaisista lähtökohdista käsin. Rangaistuksen ei siis pitänyt enää määräytyä rikolliseen tekoon, vaan rikoksentehtäjään itseensä liittyvien seikkojen perusteella, jolloin yhteiskunnan suojelemiseen ja rikoksentehtäjän parannettavuuteen tai vaarallisuuteen liittyvien seikkojen takia samanlaisesta rikoksesta saattoi seurata erilainen rangaistus.⁹²

Eurooppalainen rikosoikeuden kehitys johti siihen, että suomalaisessa rikoslainsäädännössä rikoksentehtäjän vaarallisuus on huomioitu ainakin vuodesta 1932 alkaen, jolloin säädettiin laki vaarallisista rikoksenuusijoista (180/1932), joka tarkoitti pakkolaitosjärjestelmän luomista. Lain säätämistä perusteltiin yhteiskunnan turvaamisella vaarallisilta rikoksentehtäjäiltä ja tavallisten vapausrangaistusten tehottomuudella tällaisten rikoksentehtäjöiden kohdalla.⁹³ Laki vaarallisista rikoksenuusijoista korvattiin myöhemmin vuonna 1953, jolloin säädettiin laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä (317/1953), joka laajensi pakkolaitokseen⁹⁴ eristämisen edellytyksiä.⁹⁵ Uuden lain säätämistä perusteltiin muun muassa sillä, että aiempi laki ei enää vastannut yhteiskunnan suojeleminen vaatimuksia ja pakkolaitostuomion antamisen edellytykset olivat liian tiukat.⁹⁶

Vaarallisista rikoksenuusijoista annetun lain 1 §:n mukaan pakkolaitokseen voitiin eristää yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle vaarallinen rikoksentehtäjä, joka oli aikaisemmin

⁹⁰ Lappi-Seppälä 2023, s. 59. Ks. myös Oikeusministeriö 2023:11, s. 13.

⁹¹ Pihlajamäki 1991, s. 271.

⁹² Pihlajamäki 1991, s. 271–275.

⁹³ HE 91/1931 vp, s. 1 ja 5.

⁹⁴ Pakkolaitoksella tarkoitettiin VaarRikL 10 §:n mukaan eristettyjä vaarallisia rikoksenuusijoita varten perustettua erityistä laitosta tai muun laitoksen erityisesti tätä tarkoitusta varten järjestettyä osastoa.

⁹⁵ Lappi-Seppälä 1982, s. 147.

⁹⁶ Ks. tarkemmin HE 101/1952 vp, s. 1–7.

tuomittu vapausrangaistukseen vähintään kolmesta rikoksesta siten, että ainakin yhdestä rikoksesta olisi pitänyt tuomita vuoden mittainen kuritushuonerangaistus. Lisäksi eristää voitiin rikoksenteijä, joka oli kärsinyt ehdotonta vapausrangaistusta vähintään kymmenen vuotta ja joka oli tämän jälkeen tehnyt uuden rikoksen, josta oli tuomittava vähintään kolmen vuoden kuritushuonerangaistus. Pakkolaitokseen eristämisestä päätöksen teki vankilaoikeus⁹⁷ tuomioistuimen antaman pakkolaitoslausuman perusteella.⁹⁸

Vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:ssä säädettiin pakkolaitoksen kohderyhmästä eli siitä, millaiset rikoksenteijät oli eristettävä pakkolaitokseen. Lain aikaan pakkolaitokseen eristämisen kohderyhmä oli laajimmillaan. Pykälän 1 momentin mukaan eristää voitiin ensinnäkin sellaiset rikoksenteijät, jotka ovat kärsineet kahdesta tai useammasta rikoksesta joko kuritushuonerangaistusta tai välittömästi tuomittua vankeusrangaistusta vähintään kolme vuotta, ja jotka olivat tehneet sellaisen uuden rikoksen, mistä rikoksenteijä oli tuomittava rikoksenuusijana määrääjäksi ja vähintään yhdeksi vuodeksi kuritushuoneeseen. Pykälän 2 momentin mukaan pakkolaitokseen voitiin lisäksi määrätä eristettäväksi sellainen rikoksenteijä, joka oli aiemmin kärsinyt kuritushuonerangaistusta tai välittömästi tuomittua vankeusrangaistusta vähintään vuoden, ja joka teki silloin täyttä ymmärrystä vailla olevana uuden rikoksen, mistä hänet niin ikään oli silloin voimassa olleen rikoslain mukaan tuomittava rikoksenuusijana vähintään yhden vuoden vapausrangaistukseen. Käytännössä tämä tarkoitti pakkolaitokseen eristämisen mahdollisuuden laajentamista myös alentuneesti syyntakeisiin vaarallisiin rikoksenteijöihin.⁹⁹

Vaikka rikoksenteijä olisikin täyttänyt vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:n 1 tai 2 momentin edellytykset, ei häntä pelkästään tämän takia voitu eristää pakkolaitokseen. Sanotun pykälän 3 momentin mukaan tuomioistuimen tuli samalla, kun se tuomitsi rikoksenteijän rangaistukseen, päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen, jos tuomittua oli pidettävä hänen aikaisemman elämänsä, rikoksensa vaikuttimien tai rikoksen teossa ilmaantuneiden asianhaarojen taikka mielentilansa perusteella yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle vaarallisena. Pakkolaitokseen eristämislle asetettujen ehtojen täytyessä vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan vaarallisten rikoksenuusijoiden pakkolaitokseen eristämisestä määräsi vankilaoikeus.

---

⁹⁷ Nimestään huolimatta vankilaoikeus ei ollut tuomioistuin, vaan hallinnollinen viranomainen. Ks. tarkemmin HE 262/2004 vp, s. 29–30.

⁹⁸ Pakkolaitokseen eristämisestä vuoden 1932 lain mukaan ks. tarkemmin Pihlajamäki 1987, s. 5–6.

⁹⁹ Ks. esim. HE 262/2004 vp, s. 6.

1960-luvun lopulla erityisestävyyttä korostavia ja yksilöllisiä seuraamuksia alettiin arvostella. Kriminologiset tutkimustulokset osoittivat, että vankeusrangaistuksella ei ollutkaan sellaista parantavaa tai erityisestävää vaikutusta kuin oli ajateltu, ja vapausrangaistusten katsottiin olleen epähumaaneja ja yhteiskunnalle liian kalliita. Erityisesti pakkolaitosjärjestelmä, jonka taustaideologiana oli tällainen erityisestävyys, joutui tämän kritiikin kohteeksi.¹⁰⁰ Arvostelu kohdistui muun muassa eristämisen edellytyksiin, vaarallisuuskriteerin mielivaltaisuuteen ja pitkäaikaiseen vapaudenriistoon.¹⁰¹ Lakia vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä muutettiin vuonna 1971, jolloin pakkolaitokseen eristämisen edellytyksiä kavennettiin olennaisesti. Lakimuutoksen seurauksena pakkolaitokseen eristettyjen vankien määrä väheni murto-osaan aiemmasta, ja pakkolaitoksesta tuli hyvin marginaalinen ilmiö.¹⁰²

Lakimuutoksen seurauksena vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:n mukaan pakkolaitokseen eristämisen edellytyksiä rajattiin siten, että jatkossa pakkolaitokseen voitiin eristää rikosentekijä, joka tuomittiin määräaikaiseen ja vähintään kahden vuoden vapausrangaistukseen lainkohdassa määritellyistä rikoksista, kuten murhasta, taposta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeää väkivaltaa käyttäen tehdystä ryöstöstä tai väkisinmakaamisesta tai muusta törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittavasta rikoksesta. Edelleen pakkolaitokseen voitiin eristää rikosentekijä, joka tuomittiin tällaiseen rangaistukseen tällaista väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta osoittavasta rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen. Lisäksi edellytyksenä eristämiseksi oli se, että rikosentekijä on rikosta edeltäneiden kymmenen vuoden aikana syylistynyt tällaiseen rikokseen ja että häntä on hänen rikoksistaan ilmenevien seikkojen ja muun hänen henkilöstään saadun selvityksen perusteella pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle tai terveydelle. Eristämismenettely säilyi muuten pääpiirteissään entisellään.¹⁰³

Pakkolaitokseen eristämisen keskeisimpänä sisältönä vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 15 §:n mukaan oli se, että eristetyn pakkolaitosvangin tuli suorittaa kaikki hänelle tuomitut rangaistukset ja jäännösrangaistukset vankilassa, ja vasta ne suoritettuaan hänet voitiin vapauttaa ehdonalaiseen vapauteen. Pakkolaitokseen eristetty voitiin kuitenkin pitää eristettynä epämääräisen ajan verran ja tuomioistuimen alun perin määräämää

---

¹⁰⁰ Pihlajamäki 1991, s. 282–283 ja Pihlajamäki 1987, s. 4.

¹⁰¹ Anttila 1975, s. 782.

¹⁰² Pihlajamäki 1987, s. 1.

¹⁰³ Pakkolaitokseen eristämisestä vuoden 1971 lain mukaan ks. tarkemmin Pihlajamäki 1987, s. 11–12.

rangaistusta pidempään, jos vankilaoikeus katsoi, että rikoksentekijää oli edelleen pidettävä vaarallisena toisen hengelle tai terveydelle.¹⁰⁴

Pakkolaitosjärjestelmästä luovuttiin vuonna 2006 voimaan tulleella lakimuutoksella, jolla se korvattiin koko rangaistuksen suorittamisella vankilassa. Lainvalmisteluaineistossa tuotiin esille, että pakkolaitokseen eristettyjen alttius uusia rikoksia ei pienentynyt verrattuna muihin rikoksentekijöihin. Ongelmia nähtiin myös vaarallisuuden arvioinnissa. Katsottiin, että väkivaltariskin arvioiminen yksilötasolla ei ollut riittävän luotettavaa, joten vaarallisuusarvioiden käyttäminen oli rikosoikeudellisten peruseriaatteiden kannalta ongelmallista. Pakkolaitosjärjestelmään kiinteästi liittyvä vankilaoikeus päätettiin niin ikään lakkauttaa ja siirtää päätöksenteko yleiselle tuomioistuimelle, koska vankilaoikeus nähtiin ongelmallisena sen oikeudellisen luonteen ja sen käsittelemän vähäisen asiamäärän takia.¹⁰⁵ Pakkolaitoskäytäntöön verrattuna lakimuutoksella tehtiin joitakin muutoksia esimerkiksi seuraamuksen soveltamisen edellytyksiin, mutta sillä ei ollut tarkoitus olennaisesti muuttaa aikaisempaa pakkolaitosjärjestelmän aikaan vallinnutta käytäntöä.¹⁰⁶

Edellytykset määrätä koko rangaistus suoritettavaksi vankilassa vastasivat pääpiirteissään pakkolaitokseen eristämiseksi asetettuja edellytyksiä. Lailla rikoslain muuttamisesta (780/2005) rikoslakiin lisättiin uusi 2 c luku, jonka 11 §:ssä säädettiin koko rangaistuksen suorittamisesta vankilassa. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan tuomioistuin voi syyttäjän vaatimuksesta päättää, että tuomitun tuli suorittaa koko rangaistusaika vankilassa, jos rikoksentekijä tuomittiin määräaikaiseen ja vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen muun muassa murhasta, taposta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä tai muusta lainkohdassa mainitusta rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan toisena edellytyksenä oli, että rikoksentekijä oli rikosta edeltäneiden kymmenen vuoden aikana syyllistynyt 1 kohdassa mainittuun rikokseen taikka tällainen rikos oli tehty kolmen vuoden kuluessa siitä, kun hän oli vapautunut suorittamasta koko rangaistusaikaa vankilassa tai elinkautista vankeutta tai hänet oli päästetty ehdonalaan vapauteen. Kolmantena edellytyksenä oli vielä se, että rikoksentekijää oli rikoksista ilmenevien seikkojen ja vaarallisuusarvion perusteella pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle.

---

¹⁰⁴ Ks. tarkemmin HE 262/2004 vp, s. 6 ja 9.

¹⁰⁵ HE 262/2004 vp, s. 29–30.

¹⁰⁶ HE 262/2004 vp, s. 49.

Uutta edellytyksissä, joilla voitiin määrätä tuomittu suorittamaan koko rangaistus vankilassa, oli siis ensinnäkin se, että kahden vuoden vähimmäisrangaistusta koskeva edellytys korotettiin kolmeen vuoteen. Lisäksi rikosluetteloa laajennettiin lisäämällä siihen uusia rikoksia. Edelleen olennainen muutos oli se, että rikoslain uuden 2 c luvun 12 §:n mukaan koko rangaistusta vankilassa suorittava rikosentekijä voitiin päästää ehdonalaiseen vapauteen, jos hän oli suorittanut rangaistuksesta viisi kuudesosaa ja häntä ei enää ollut pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle.¹⁰⁷

3.2 Yhdistelmärangaistuksen tarkoitus ja tavoitteet

Koko rangaistuksen suorittamisesta vankilassa luovuttiin, kun se korvattiin vuoden 2018 alussa uudella vaarallisille rikosentekijöille tarkoitettulla rangaistuslajilla eli yhdistelmärangaistuksella. Yhdistelmärangaistuksen säätämisen taustalla oli tavoite vähentää uusintarikollisuutta, joten uusintarikollisuuden vähentämistä voidaan pitää yhdistelmärangaistuksen pääasiallisena ja tärkeimpänä tavoitteena.¹⁰⁸ Edelleen yhdistelmärangaistus mahdollistaa tavallista ehdotonta vankeusrangaistusta ankaramman rangaistuksen tuomitsemisen erityisen vaarallisille rikosentekijöille.

Rikosentekijällä, joka oli tuomittu suorittamaan koko rangaistus vankilassa, oli siis mahdollisuus hakea ehdonalaista vapauttamista, kun hän oli suorittanut viisi kuudesosaa rangaistuksesta. Lainvalmisteluaineiston mukaan tämä mahdollisuus jäi kuitenkin pitkälti teoreettiseksi, kun käytännössä vapauttamisharkinnassa suuren osan tuomituista katsottiin edelleen olleen erittäin vaarallisia toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle, eikä heitä näin ollen voitu päästää ehdonalaiseen vapauteen tai valvottuun koevapauteen.¹⁰⁹ Koko rangaistusta vankilassa suorittavat rikosentekijät olivat todetusti yhteiskunnan vaarallisimpia rikosentekijöitä, ja käytännössä suurin osa heistä pääsi ehdottomasta vankeudesta suoraan vapauteen ilman tukitoimia tai valvontaa. Koko rangaistuksen suorittamisesta vapautuneiden uusintarikollisuus oli myös korkealla tasolla, ja vapautuneiden tekemät uudet rikokset olivat yleensä vakavia väkivalta- tai seksuaalirikoksia.¹¹⁰

Yhdistelmärangaistusta koskevan sääntelyn valmisteluaineistossa katsottiin, että yhdistelmärangaistukseen tuli säätää ehdottoman vankeuden jälkeinen valvonta-aika, joka

---

¹⁰⁷ Muutoksista tarkemmin ks. HE 262/2004 vp, s. 34–35 ja 48–49.

¹⁰⁸ HE 268/2016 vp, s. 14.

¹⁰⁹ HE 268/2016 vp, s. 13.

¹¹⁰ HE 268/2016 vp, s. 13–14.

mahdollistaisi asteittaisen ja hallitun palaamisen yhteiskuntaan ja auttaisi vankia sijoittumaan yhteiskuntaan rangaistuksen jälkeen ja näin ehkäisemään rikosten uusimista.¹¹¹ Yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan yhdistelmärangaistukseen kuuluvan vuoden mittaisen valvonta-ajan tarkoituksena onkin suunnitelmallisella ja asteittaisella vapauttamisella ylläpitää ja edistää valvonta-aikaa suorittavan valvottavan valmiuksia sijoittua yhteiskuntaan. Tätä valvonta-aikaa voidaan pitää uusintarikollisuuden vähentämisen kannalta yhdistelmärangaistuksen tärkeimpänä osana, vaikka myös vankeusaikana vangitulle järjestetyllä toiminnalla on suuri merkitys.¹¹²

Luettelo rikoksista, joiden perusteella rikoksenteijä voitiin määrätä suorittamaan koko rangaistus vankilassa, vastaa pitkälti nykyisen yhdistelmärangaistusta koskevan lainkohdan mukaista rikosluetteloä. Valvontajaksoa ja ehdonalaisen vapauttamisen mahdollisuuden poistamista voidaan siis pitää merkittävämpänä muutoksena yhdistelmärangaistusta koskevassa sääntelyssä. Yhdistelmärangaistuksen säätämällä ei kuitenkaan ollut tarkoitus muuttaa rangaistuksen kohderyhmää tai soveltamisalaa. Näin ollen yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytyksiä ei muutettu niistä edellytyksistä, joiden perusteella rikoksenteijä voitiin tuomita suorittamaan koko rangaistus vankilassa.¹¹³

Tämän tutkimuksen tutkimusaineiston perusteella yhdistelmärangaistuksen tarkoitusta ja tavoitteita arvioidaan pitkälti lainvalmisteluaineistossa esitetyllä tavalla myös oikeuskäytännössä. Joissakin tuomioissa yhdistelmärangaistuksen tarkoitukselle ja tavoitteelle annettiin myös suhteellisen suurta painoarvoa ratkaistaessa sitä, tuomitaanko vastaajaa yhdistelmärangaistukseen.¹¹⁴ Esimerkiksi Kanta-Hämeen käräjäoikeus on arvioinut yhdistelmärangaistuksen tarkoitusta ja tavoitteita seuraavasti selostettuaan ensin vastaajasta laaditun vaarallisuusarvion sisältöä, vastaajan rikoshistoriaa, johon oli kuulunut tapon yritys ja törkeä pahoinpitely, ja todettuaan, että nyt käsiteltävänä ollut tappo oli selvästi hänen aiempia rikoksiaan vakavampi: ”Ottaen huomioon, että säännöksen tarkoituksena on estää rikoksenteijää, jonka riski uusia vakava väkivallanteko on suuri, tekemästä toisen henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa rikosta, vastaajan tuomitseminen yhdistelmärangaistukseen on perusteltua.”¹¹⁵

---

¹¹¹ HE 268/2016 vp, s. 14.

¹¹² Valvonta-ajan tavoitteista ja tarkoituksesta ks. tarkemmin HE 268/2016 vp, s. 15–18.

¹¹³ HE 268/2016 vp, s. 21.

¹¹⁴ Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytysten arvioinnista oikeuskäytännössä tarkemmin luvussa 4.3.

¹¹⁵ Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tuomio 2.8.2023 asiassa R 23/86 nro 23/129170.

3.3 Yhdistelmärangaistuksen sisältö

Yhdistelmärangaistus koostuu rikoslain 2 c luvun 11 §:n 1 momentin mukaan enintään tapaukseen sovellettavien säännösten mukaan rikoksesta säädetyn enimmäisrangaistuksen pituisesta ehdottomasta vankeudesta ja sitä välittömästi seuraavasta vuoden pituisesta valvonta-ajasta. Edelleen lainkohdan mukaan yhdistelmärangaistukseen ei sovelleta ehdonalaista vapauttamista eikä valvottua koevapautta koskevia säännöksiä. Yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään sen 1 §:n 1 momentin mukaan yhdistelmärangaistuksen sisällöstä ja täytäntöönpanosta. Lain 1 §:n 2 momentin mukaan yhdistelmärangaistukseen kuuluvan ehdottoman vankeuden täytäntöönpanoon sovelletaan kuitenkin vankeuslakia (767/2005).

Yhdistelmärangaistukseen kuuluvan ehdottoman vankeuden pituus määrittyy siis rikoslain 2 c luvun 11 §:n 1 momentin mukaan tapaukseen sovellettavien säännösten mukaan, jolloin ehdottoman vankeuden pituus on enintään näiden säännösten mukaan käsillä olevasta rikoksesta säädetyn enimmäisrangaistuksen pituinen. Ehdottoman vankeuden pituuteen voi vaikuttaa myös se, jos yhdistelmärangaistus tuomitaan samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta. Pykälän 3 momentin mukaan, jos kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomitaan muu kuin elinkautinen vankeusrangaistus ja ainakin yksi rikos on sellainen, josta voidaan tuomita yhdistelmärangaistus, ja tuomioistuimen harkinnan mukaan rikoksenteijä olisi tästä rikoksesta tuomittava yhdistelmärangaistukseen, tuomitaan näistä kaikista rikoksista yhdistelmärangaistus. Edelleen lainkohdan mukaan tässä tapauksessa yhdistelmärangaistukseen kuuluvan ehdottoman vankeuden pituus määräytyy sen mukaan, mitä rikoslain 7 luvun 2 §:ssä säädetään yhteisen määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäispituudesta.

Yhdistelmärangaistuksessa ehdotonta vankeutta seuraa välittömästi valvonta-aika. Valvonta-aika on rikoslain 2 c luvun 11 §:n 1 momentin perusteella aina yhden vuoden pituinen. Saman pykälän 4 momentin mukaan valvonta-aika on yhden vuoden mittainen myös silloin, kun täytäntöön pantavana on samaan aikaan useampi yhdistelmärangaistus. Koska valvonta-aika on aina vuoden pituinen, voi yhdistelmärangaistuksen kokonaispituus ylittää sen, mitä käsiteltävästä rikoksesta muuten olisi kyseisen rangaistussäännöksen perusteella mahdollista tuomita. Näin ollen rangaistuksen enimmäispituus ei suoraan ilmene kulloinkin käsiteltävää

tekoa koskevasta rangaistussäännöksestä.¹¹⁶ Tämä mahdollinen rangaistusasteikosta poikkeamista tarkoittava tilanne on huomioitu myös rikoslain 6 luvun 2 §:ssä, jonka mukaan säädetyn rangaistusasteikon mukainen enimmäisrangaistus voidaan ylittää silloin, kun tuomitaan yhdistelmärangaistus.

Rikoslain 2 c luvun 5 §:n mukaan ehdonalaisella vapauttamisella tarkoitetaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangin päästämistä suorittamaan rangaistuksensa loppuosa vapaudessa. Saman luvun 8 §:n mukaan valvotussa koevapaudessa on kyse siitä, että vanki voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle aikaisintaan kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista siten, että häntä valvotaan teknisin välinein tai muulla tavoin. Rikoslain 2 c luvun 11 §:n 1 momentin mukaan yhdistelmärangaistukseen ei kuitenkaan sovelleta ehdonalaista vapauttamista eikä valvottua koevapautta koskevia säännöksiä. Vastaavasti yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 31 §:n mukaan yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanoon ei sovelleta ehdonalaista vapauttamista tai valvottua koevapautta koskevia säännöksiä. Yhdistelmärangaistukseen tuomittu joutuu näin ollen suorittamaan yhdistelmärangaistukseen kuuluvan ehdottoman vankeuden kokonaisuudessaan vankilassa. Yhdistelmärangaistus on suoritettu kokonaisuudessaan yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 32 §:n mukaan silloin, kun valvonta-aika tai vankeudeksi muunnettu valvonta-aika on suoritettu.

Yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa säädetään valvonta-ajan sisällöstä. Lainkohdan mukaan yhdistelmärangaistukseen kuuluvan valvonta-ajan sisältönä on valvonta-aikaa suorittavalle rangaistusajan suunnitelmassa asetettu velvollisuus pysyä asunnossaan, olla käyttämättä päihteitä, osallistua hänelle määrättyyn toimintaan, sitoutua valvontaan ja noudattaa muita yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetussa laissa säädettyjä velvollisuuksia. Valvottavan velvollisuudesta pysyä asunnossaan säädetään tarkemmin lain 4 §:ssä, velvollisuudesta olla käyttämättä päihteitä lain 5 §:ssä ja lain 6 §:ssä valvottavan velvollisuudesta osallistua hänelle määrättyyn toimintaan. Lain 7 §:n 1 momentin mukaan valvonta-ajan rangaistusajan suunnitelman noudattamista valvotaan teknisesti valvottavan haltuun annettavilla tai hänen ylleen kiinnitettävillä teknisillä välineillä tai niiden yhdistelmällä. Lain 12 §:n mukaan valvottavalla on lisäksi velvollisuus muun muassa noudattaa rangaistusajan suunnitelmaa ja viikoittaista aikataulua ja

---

¹¹⁶ Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että yhdistelmärangaistuksessa rikoslajikohtaisen rangaistusasteikon mukaisesta rangaistuksen enimmäispituudesta poikkeaminen on perustuslain kannalta mahdollista, koska RL 2c:11:ssä on säädetty poikkeamisesta riittävän täsmällisesti. Ks. PeVL 10/2017 vp, s. 3–4.

ilmoittautua Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä tai poliisilaitoksella Rikosseuraamuslaitoksen määräämällä tavalla.

Jos yhdistelmärangaistuksen valvonta-aikaa suorittava valvottava rikkoo velvollisuuksiaan, voidaan yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 17 a §:n mukaan valvottavalle antaa tästä varoitus tai huomautus. Edelleen lainkohdan mukaan, jos valvottava rikkoo velvollisuuksiaan törkeästi, voidaan valvonta-aika muuntaa ehdottomaksi vankeudeksi. Valvonta-aika voidaan muuntaa ehdottomaksi vankeudeksi myös lain 16 §:n tarkoittamassa tilanteessa, jossa valvonta-ajan täytäntöönpano on estynyt valvottavan asunnon tai sen olosuhteiden muuttumisen seurauksena. Näissä tilanteissa valvonta-ajan täytäntöönpanon kannalta merkityksellistä on vielä mahdollisuus ottaa valvottava säilöön turvaamistoimenpiteenä. Lain 24 §:n mukaan valvottava voidaan näissä velvollisuuksien törkeää rikkomista tai valvonta-ajan täytäntöönpanon estymistä tarkoittavissa tilanteissa turvaamistoimenpiteenä ottaa lainkohdassa tarkemmin määritellyin perustein säilöön rangaistuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi. Vaikka valvottava olisi jouduttu ottamaan säilöön ja hänen valvonta-aikansa olisi muunnettu vankeudeksi, voi Rikosseuraamuslaitos päästää tuomitun lain 28 §:n mukaan vankeudesta takaisin suorittamaan valvonta-aikaa, jos tuomitun edellytykset suoriutua valvonta-ajasta ovat parantuneet ja tuomitun voidaan perustellusti olettaa suoriutuvan siitä.

4 YHDISTELMÄRANGAISTUKSEN TUOMITSEMINEN

4.1 Syyttäjän vaatimus yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisesta

Yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen edellyttää rikoslain 2 c luvun 11 §:n 1 momentin mukaan aina syyttäjän vaatimusta. Lainkohdan mukaan tuomioistuin voi rangaistukseen tuomitessaan syyttäjän vaatimuksesta päättää, että syytetty tuomitaan yhdistelmärangaistukseen. Tuomioistuin ei siis voi muiden asianosaisten vaatimuksesta tai itse viran puolesta oma-aloitteisesti tuomita vastaajaa yhdistelmärangaistukseen. Huomionarvoista on kuitenkin, että sanamuodon mukaan tuomioistuin voi päättää, että rikosentekijä tuomitaan yhdistelmärangaistukseen. Tuomioistuimella ei siis toisaalta ole ehdotonta velvollisuutta tuomita yhdistelmärangaistusta, vaikka syyttäjä sitä vaatisi ja kaikki tuomitsemisen edellytykset käsiteltävässä asiassa täyttyisivät.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n mukaan haastehakemuksessa on ilmoitettava muun muassa rangaistus- ja menettämiskaava sekä lainkohdat, joihin ne perustuvat. Pääsääntöisesti syyttäjä ei ole haastehakemuksellaan kuitenkaan velvollinen ilmoittamaan, minkä lajista tai suuruista rangaistusta hän vaatii. Kuitenkin esimerkiksi pakkolaitokseen eristämisen osalta on katsottu, että syyttäjän tulisi tehdä sitä koskeva nimenomainen vaatimus.¹¹⁷ Vastaavasti yhdistelmärangaistuksen voidaan katsoa muodostavan poikkeuksen pääsääntöön, jolloin syyttäjän on ilmoitettava nimenomaisesti vaatimuksensa vastaajan tuomitsemisesta yhdistelmärangaistukseen.

Yhdistelmärangaistusta koskevan vaatimuksen esittäminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa oikeudenkäyntiä on olennaista, vaikka sinänsä yhdistelmärangaistusta koskevassa säännöksessä ei tätä nimenomaisesti edellytetä. Vaatimus esittää yhdistelmärangaistusta koskeva vaatimus mahdollisimman aikaisessa vaiheessa oikeudenkäyntiä voidaan johtaa asianmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisesta, Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18–19/1990) 6 artiklan mukaisesta oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja Suomen perustuslain (731/1999) 21 §:n 1 momentin mukaiseen oikeuteen saada asia käsiteltyksi asianmukaisesti lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Edelleen perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen

---

¹¹⁷ HE 82/1995 vp, s. 63.

oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.¹¹⁸ Käytännössä syyttäjän on siis lähtökohtaisesti esitettävä yhdistelmärangaistukseen tuomitsemista koskeva vaatimuksensa jo käräjäoikeudessa.

4.2 Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytykset

4.2.1 Uutta rikosta koskeva edellytys

Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen ensimmäinen edellytys on uutta rikosta koskeva edellytys, jonka mukaan rikoksenteijä on tuomittava määräaikaiseen ja vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen jostakin rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdassa luetellusta rikoksesta. Lainkohdan mukaan edellytyksenä yhdistelmärangaistuksen tuomitsemiselle on, että rikoksenteijä tuomitaan määräaikaiseen, vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen *murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, naisen sukuelinten silpomisesta, törkeästä raiskauksesta, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhoystyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen.*

Rikosluettelo koostuu pääasiassa törkeistä henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvista rikoksista, törkeistä seksuaalirikoksista, sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan. Rikosluettelossa on nimenomaisesti mainittu 25 eri rikosnimikettä, joiden lisäksi lainkohdan mukaan yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena voivat olla myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset ja luettelossa mainittujen rikosten yritykset tai osallisuus sellaisiin rikoksiin. Säännöksessä ei ole tarkemmin määritelty, millaista osallisuutta siinä edellytetään, joten voidaan katsoa, että mikä tahansa rikoslain 5 luvussa säädetyistä osallisuuden

---

¹¹⁸ Turun hovioikeus katsoi 5.7.2019 asiassa R 18/1941 antamassaan tuomiossa nro 19/130419, että nämä perus- ja ihmisoikeudet, oikeusastejärjestys ja muutoksenhakumahdollisuuden turvaaminen estivät yhdistelmärangaistusta koskevan vaatimuksen tutkimisen vasta hovioikeudessa esitettynä.

muodoista voi tulla kyseeseen.¹¹⁹ Rikosluettelon on tyhjentävä, joten yhdistelmärangaistus voidaan tuomita vain rikosluettelossa nimenomaisesti mainituista rikoksista.¹²⁰

Rikosluettelossa on mainittu rikosnimikkeinä rikoksia, joista tuomitaan tai voidaan tuomita elinkautinen vankeusrangaistus. Yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen edellyttää kuitenkin määräaikaisen ja vähintään kolmen vuoden pituisen vankeusrangaistuksen tuomitsemista, joten rikoksentekijää, joka tuomitaan elinkautiseen vankeusrangaistukseen, ei voida tuomita yhdistelmärangaistukseen, vaikka muut yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytykset täytyisivät asiassa. Jotta rikoksesta, josta tuomitaan aina elinkautinen vankeusrangaistus, kuten murhasta, voidaan tuomita yhdistelmärangaistus, tulee tekoon soveltua jokin peruste, jolla teosta voidaan tuomita rangaistus soveltaen lievennettyä rangaistusasteikkoa ja näin tuomita rikoksentekijälle elinkautisen vankeusrangaistuksen sijasta määräaikainen vankeusrangaistus.¹²¹

Yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen edellyttää, että jostakin rikosluettelon mukaisesta rikoksesta tuomitaan vähintään kolmen vuoden mittainen vankeusrangaistus. On kuitenkin mahdollista, että rikoksentekijää, jolle vaaditaan yhdistelmärangaistusta, syytetään samalla kertaa useammasta kuin yhdestä rikoksesta. Tällöin yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen uutta rikosta koskevan edellytyksen täytyminen edellyttää sitä, että vastaajan syyksi luetuista rikoksista vähintään yhden täytyy olla rikosluettelossa mainittu rikos ja että tästä rikoksesta tuomittaisiin tuomioistuimen harkinnan mukaan yksinäänkin vähintään kolmen vuoden mittainen vankeusrangaistus. Näin ollen yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytykset eivät täyty tapauksissa, joissa rikoksentekijä tuomitaan yhteiseen rangaistukseen rikosluettelon mukaisista rikoksista, vaikka kaikista rikoksista tuomittava yhteinen rangaistus olisikin vähintään kolme vuotta vankeutta.¹²² On kuitenkin mahdollista, että rikoksesta tuomitaan vähintään kolmen vuoden pituinen vankeusrangaistus koventamisperusteen soveltamisen johdosta.¹²³

---

¹¹⁹ Varsinaisena osallisuutena on pidetty RL 5:5:n mukaista yllytystä ja RL 5:6:n mukaista avunantoa. Osallisuudesta tahallisina rangaistavissa rikoksissa tarkemmin ks. Luoto 2018, s. 7–10.

¹²⁰ Matikkala 2021, s. 68. Ks. myös koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskeva HE 262/2004 vp, s. 48.

¹²¹ Koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskevan sääntelyn esitöissä on niin ikään todettu, että murhasta ja joukkotuhonnasta rikoksentekijä voidaan määrätä suorittamaan koko rangaistus vankilassa lähinnä silloin, kun teko on jäänyt yritykseksi tai tekijä on ollut täyttä ymmärrystä vailla. Ks. HE 262/2004 vp, s. 48–49.

¹²² Näin myös Matikkala 2021, s. 68.

¹²³ Koventamisperusteesta ja yhdistelmärangaistuksesta ks. tarkemmin Saarinen 2021, s. 10.

Rikosluettelossa on mainittu varsinaisten rikosnimikkeiden lisäksi myös rikosluettelon mukaisen rikoksen yritys tai osallisuus sellaiseen rikokseen. Lainkohdassa ei siis ole nimenomaisesti mainittu rikoksen yrityksen lisäksi muita perusteita, joista tuomitaan rangaistus lievennettyä rangaistusasteikkoa soveltaen. Käytännössä tällöin on kyse esimerkiksi alentuneesti syyntakeisena, nuorena henkilönä tai hätävarjelun liioitteluna tehdyistä rikoksista. Lainkohdan tulkintaan voidaan hakea johtoa koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskevan sääntelyn esitöistä, joiden mukaan säännöstä oli tarkoitus soveltaa myös esimerkiksi alentuneesti syyntakeisena tehtyyn murhaan, vaikka tätä ei nimenomaisesti lainkohdassa mainittukaan.¹²⁴ Edelleen säännöksen tulkintaan voidaan hakea johtoa korkeimman oikeuden ratkaisuista KKO 2017:28 ja KKO 2021:79.

Koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskevassa ratkaisussaan KKO 2017:28 korkein oikeus tuomitsi tekohetkellä 18-vuotiaan rikoksenteelijän tapon yrityksestä ja määräsi tämän suorittamaan koko rangaistusajan vankilassa. Ratkaisussa korkein oikeus katsoi, että koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskevan säännöksen soveltaminen nuoreen rikoksenteelijään on sinänsä poikkeuksellista, mutta säännöksessä nuoria rikoksenteijöitä ei kuitenkaan ole asetettu muista poikkeavaan asemaan, eikä säännöksen esitöissäkään asiaa ole arvioitu, joten säännöstä voitiin soveltaa myös nuoriin rikoksenteijöihin. Säännöksen tulkinnan kannalta merkityksellistä ratkaisussa on vielä se, että ratkaisussa korkein oikeus katsoi koko rangaistuksen suorittamiselle vankilassa asetettujen edellytysten täytyneen, vaikka rikoksenteijä oli aikaisemmin syyllistynyt nuorena henkilönä eli alle 18-vuotiaana tehtyyn törkeään pahoinpitelyyn. Yhdistelmärankaistusta koskevassa ratkaisussaan KKO 2021:79 korkein oikeus puolestaan katsoi, että yhdistelmärankaistuksen tuomitsemisen edellytykset täytyivät tapauksessa, jossa rikoksenteijä oli aikaisemmin syyllistynyt kahteen hätävarjelun liioitteluna tehtyyn törkeään pahoinpitelyyn.¹²⁵ Aikaisemman lain esitöiden ja korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön valossa yhdistelmärankaistuksen tuomitsemisen perusteena olevana rikoksena voi siis olla rikos, josta tuomitaan rangaistus noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, vaikka tätä ei nimenomaisesti yhdistelmärankaistusta koskevassa säännöksessä mainitakaan.

Käytännössä uutta rikosta koskevan edellytyksen arvioiminen on usein suhteellisen selvää. Edellytyksen täyttymistä voidaan tyypillisesti arvioida lyhyesti tuomalla esiin rikosnimike ja rikoksesta tuomittava rangaistus esimerkiksi seuraavalla tavalla: ”Aiemmin todetuin

---

¹²⁴ Ks. HE 262/2004 vp, s. 48–49.

¹²⁵ Korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2021:79 tarkemmin luvussa 5.8.

tavoin yksin törkeästä pahoinpitelystä vastaaja olisi tuomittava noin 2 vuoden rangaistukseen. Yhdistelmärangaistuksen edellytykset eivät siten täyty ja vaatimus mielentilatutkimuksesta sekä yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisesta on hylättävä”.¹²⁶

4.2.2 Vanhaa rikosta ja rangaistusta koskeva edellytys

Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen toinen edellytys on vanhaa rikosta ja rangaistusta koskeva edellytys. Edellytyksestä säädetään rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa, jonka mukaan rikoksenteijä on rikosta edeltäneiden kymmenen vuoden aikana syyllistynyt sanotun pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaisessa luettelossa mainittuun rikokseen tai tehnyt tällaisen rikoksen kolmen vuoden kuluessa siitä, kun hän on vapautunut suorittamasta yhdistelmärangaistuksen vankeusaikaa tai elinkautista vankeutta. Säännöksen sanamuodon mukaan riittää, että rikoksenteijä on säädetyn ajan sisällä aikaisemmin syyllistynyt yhdenkin kerran rikosluettelossa mainittuun rikokseen.¹²⁷

Vanhaa rikosta ja rangaistusta koskeva edellytys sisältää kaksi erilaista ja toisilleen vaihtoehtoista määräaika. Ensimmäisessä määräajassa on kyse siitä, että rikoksenteijän syyksi luettujen rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisessa rikosluettelossa mainittujen rikosten välillä on enintään kymmenen vuotta aikaa. Edellytystä koskevassa lainkohdassa säädetään, että rikoksenteijän tulee olla syyllistynyt rikosluettelon mukaiseen rikokseen, mutta säännöksen sanamuodon perusteella jää avoimeksi, mitä syyllistymisellä tässä tarkoitetaan. Avoimeksi jää säännöksen sanamuodon perusteella siis ainakin se, millaista erillisyyttä näiltä aikaisemmilta rikollisilta teoilta edellytetään, edellytetäänkö rikoksenteijän jo saaneen tällaisesta aiemmasta rikoksesta tuomion ja rangaistuksen ja onko aiemmasta rikoksesta tullut seurata myös vähintään kolmen vuoden mittainen vankeusrangaistus.¹²⁸ Yhdistelmärangaistusta koskevassa lainvalmisteluaineistossa ei myöskään ole lausuttu näistä tulkintaongelmista. Johtoa säännöksen tulkintaan voidaan kuitenkin hakea aikaisempien pakkolaitosta ja koko rangaistuksen suorittamista koskevien lakien esitöistä ja niitä koskevasta oikeuskäytännöstä, koska yhdistelmärangaistuksen säätämällä ei ole ollut tarkoitus muuttaa aiemmin vallinnutta käytäntöä rangaistuksen edellytysten soveltamisesta.

¹²⁶ Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomio 17.5.2023 asiassa R 23/2127 nro 23/120428.

¹²⁷ Tutkimusaineistossa kuitenkin joissakin tapauksissa, joissa rikoksenteijä oli aikaisemmin syyllistynyt vain yhteen tai kahteen rikosluettelossa mainittuun rikokseen, syyttäjän vaatimus yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisesta hylättiin vetoamalla siihen, että yhdistelmärangaistuksen tarkoituksena on kohdistua vaarallisiin rikoksenuusijoihin. Näissä tapauksissa katsottiin, että vanhaa rikosta ja rangaistusta koskeva edellytys sinänsä täyttyi, joten perustelut kytkeytyivät tältä osin vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arviointiin. Ks. luku 5.8.

¹²⁸ Samansuuntaisesti Matikkala 2021, s. 68.

Korkein oikeus on arvioinut pakkolaitokseen eristämisen edellytyksiä ratkaisussaan KKO 1991:146. Tapauksessa tekijän syyksi oli luettu kaksi murhaa, joihin hän oli syyllistynyt samassa tekoilaisuudessa. Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan, että edellytyksiä päättää, että tekijä voidaan eristää pakkolaitokseen, ei asiassa ollut, koska hän ei ollut nyt käsiteltäviä kahta murhaa edeltäneiden kymmenen vuoden aikana syyllistynyt muuhun törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittavaan rikokseen. Korkeimman oikeuden ratkaisun perusteella, ja koska yhdistelmärangaistuksen tai koko rangaistuksen suorittamisen vankilassa säätämisellä ei ollut tarkoitus muuttaa vallitsevaa käytäntöä, rikoksentekijän aiempi rikollisuus ei voi siis muodostua pelkästään teoista, jotka on tehty yhden ja saman tekoilaisuuden aikana. Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 1991:146 on katsottu viittaavan siihen, että yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen ei edellytä sitä, että rikoksentekijä olisi tuomittu aiemmin muut yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytykset täyttävästä rikoksesta.¹²⁹

Aikaisempaa koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskevassa mietinnössään lakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevien säännösten johdosta yksittäisten aikaisempien rikosten yksikkörangaistuksia ei voida arvioida. Lakivaliokunnan mukaan vanhaa rikosta koskeva edellytys täyttyy jo sillä, että rikoksentekijä on säädetyn aikarajan sisällä syyllistynyt johonkin rikosluettelossa mainittuun rikokseen.¹³⁰ Vastaavasti myös korkein oikeus katsoi koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskevassa ratkaisussaan KKO 2017:28, että rikoksentekijän aikaisemmalle rikokselle ei ole asetettu rangaistuksen pituuteen liittyviä edellytyksiä.

Vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen toisessa määrääjässä on kyse siitä, että rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisessa rikosluettelossa mainittujen rikosten ja sen välillä, kun rikoksentekijä on vapautunut suorittamasta yhdistelmärangaistuksen vankeusaikaa tai elinkautista vankeutta, on enintään kolme vuotta aikaa. Tähän määräraikaan ei liity vastaavia tulkintaongelmia kuin ensimmäiseen määräraikaan, koska yhdistelmärangaistukseen ei sovelleta ehdonalaista vapauttamista tai valvottua koevapautta koskevia säännöksiä, jolloin rikoksentekijän vapautuminen ehdottomasta vankeudesta ja siirtyminen valvontaan on selvää.¹³¹ Elinkautisen vankeusrangaistuksen pituus ei ole

---

¹²⁹ Matikkala 2021, s. 68–69.

¹³⁰ LaVM 9/2005 vp, s. 6–7.

¹³¹ Näin myös Matikkala 2021, s. 69.

tuomitsemishetkellä tiedossa, joten vapautumisen kannalta olennaista on rikoslain 2 c luku 10 §:n mukainen ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta.

Kuten uutta rikosta koskevan edellytyksen arviointi, myös vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen arviointi on usein suhteellisen selvää. Edellytyksen täyttymistä voidaan tyypillisesti arvioida lyhyesti tuomalla esiin rikoksenteelijän relevantti aiempi rikoshistoria edeltävän kymmenen vuoden ajalta esimerkiksi seuraavalla tavalla: ”Vastaaja on tuomittu rangaistukseen 10.8.2015 taposta, johon hän oli syyllistynyt 9.4.2015. Lisäksi vastaaja on tuomittu rangaistukseen 26.11.2015 törkeästä ryöstöstä, johon hän oli syyllistynyt 9.7.2013. Näin ollen vastaajan kohdalla täytyvät rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 2 kohdan aikaisempaa rikosta koskevat edellytykset.”¹³²

4.2.3 Vaarallisuusedellytys

Yhdistelmärankaistuksen tuomitsemisen kolmas edellytys on vaarallisuusedellytys. Edellytyksestä säädetään rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 3 kohdassa, jonka mukaan rikoksenteelijää on rikoksista ilmenevien seikkojen ja oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 37 §:n 3 momentin mukaisen selvityksen perusteella pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 37 §:n 3 momentissa säädetään, että ennen kuin voidaan tehdä päätös yhdistelmärankaistukseen tuomitsemisesta, on syytetyn mielentila määrättävä tutkittavaksi. Edelleen lainkohdan mukaan tuomioistuimen on samalla pyydyttävä lausunto siitä, onko syytettyä pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Rikoksenteelijän vaarallisuutta arvioidaan siis sekä mielentilatutkimuksen ja sen yhteydessä tehtävän vaarallisuusarvion että rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella.

Käytännössä rikoksenteelijän vaarallisuutta ja vaarallisuusedellytyksen täyttymistä voidaan arvioida esimerkiksi seuraavalla tavalla: ”Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on vastaajan mielentilaa koskevassa lausunnossaan katsonut, että vastaajaa on pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle ja vapaudelle. Vastaaja on lyhyen ajan kuluessa eli kahden viikon aikana syyllistynyt neljään eri asianomistajaan kohdistuneeseen, teräasetta käyttäen tehtyyn kolmeen törkeään pahoinpitelyyn ja yhteen törkeään ryöstöön. Vastaajaa on siten

---

¹³² Helsingin käräjäoikeuden tuomio 2.7.2021 asiassa R 20/9862 nro 21/129794.

rikoksista ilmenevien seikkojen ja vastaajan mielentilaa koskevan lausunnon perusteella pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle ja vapaudelle”.¹³³

Rikoksenteijän vaarallisuuden arvioinnissa oikeustieteellisen arvioinnin ohella merkitystä on myös vaarallisuuden arvioinnilla muiden tieteenalojen näkökulmista, erityisesti lääketieteellisesti ja psykologisesti.¹³⁴ Nämä tieteenalat korostuvat erityisesti rikoksenteijästä tehdyssä oikeuspsykiatrisessa vaarallisuusarviossa, jossa huomiota kiinnitetään erityisesti toistuvaan väkivaltaisuuden uusiutumiseen, persoonallisuuden häiriintyneisyyteen ja mahdolliseen haluttomuuteen muuttaa elämäntapaansa.¹³⁵ Rikoksenteijän vaarallisuus koostuu sisällöllisesti törkeän väkivaltakäyttäytymisen riskitekijöistä, tällaiselta käyttäytymiseltä suojaavista tekijöistä ja näiden yhteisvaikutuksesta sekä väkivaltaisen käyttäytymisen vakavuudesta ja sen todennäköisyydestä. Näillä kaikilla tekijöillä on merkitystä rikoksenteijän vaarallisuuden arvioinnissa niin oikeudellisesti kuin oikeuspsykiatrisestikin.¹³⁶

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2017:28 katsonut, että lähtökohtaisesti asianmukaisesti suoritetulle mielentilatutkimukselle ja sen yhteydessä annetulle vaarallisuusarviolle voidaan antaa merkittävä painoarvo rikoksenteijän vaarallisuuden arvioinnissa. Mielentilaa ja vaarallisuutta koskeva lausunto ovat kuitenkin luonteeltaan asiantuntijalausuntoja, joilla ei ole tuomioistuinta sitovaa vaikutusta.¹³⁷ Myös korkein oikeus huomauttaa mainitussa ratkaisussaan, että tämä vaarallisuutta koskeva lausunto ei ole tuomioistuinta sitova.

Vaarallisuutta ja vaarallisuusarvion sitovuutta arvioitiin tutkimusaineistossa laajasti erityisesti eräässä Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa, jossa vastaajasta vaarallisuusarvion suorittanut erikoislääkäri oli todennut lausunnossaan, että vastaajaa oli pidettävä alentuneesti syyntakeisena ja lain tarkoittamalla tavalla erittäin vaarallisena, mutta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos oli omassa lausunnossaan katsonut, että vastaajaa ei ollut pidettävä lain tarkoittamalla tavalla erittäin vaarallisena alentuneesta syyntakeisuudestaan johtuen, vaikka se sinänsä oli lausunnossaan päätenyt samaan tulokseen vaarallisuusarvion suorittaneen erikoislääkärin kanssa. Käräjäoikeus selosti yhdistelmärankaistusta koskevan sääntelyn valmisteluaineiston sisällön lisäksi koko rankaistuksen suorittamista vankilassa koskevan sääntelyn valmisteluaineiston ja korkeimman oikeuden oikeuskäytännön sisältöä ja totesi niiden

---

¹³³ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio 19.12.2019 asiassa R 19/2294 nro 19/156692.

¹³⁴ Pohjola 2017, s. 141.

¹³⁵ HE 268/2016 vp, s. 8.

¹³⁶ Pohjola 2017, s. 148–149.

¹³⁷ HE 268/2016 vp, s. 8.

perusteella, ettei vaarallisuusarvio sido tuomioistuinta ja että Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen näkemys lain tarkoituksesta ei saa lakien valmisteluaineistoista tukea. Käräjäoikeus katsoi valmisteluaineistojen perusteella, että myös alentuneesti syyntakeisena pidettävää rikoksenteijää voidaan pitää lain tarkoittamalla tavalla erityisen vaarallisena henkilönä ja että vastaajaa voitiin pitää myös asiantuntijalausuntojen perusteella laissa tarkoitetulla tavalla erityisen vaarallisena ja tuomitsi vastaajan yhdistelmärankaistukseen.¹³⁸

Vaarallisuusarvion lisäksi rikoksenteijän vaarallisuuden arvioinnissa on rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan otettava huomioon myös rikoksista ilmenevät seikat. Lainkohdassa ei kuitenkaan ole määritelty, mitä nämä rikoksista ilmenevät seikat voivat olla tai miten niitä pitäisi arvioida. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2017:28 katsonut, että vaarallisuusarvion lisäksi vaarallisuuden oikeudellisessa kokonaisarvioinnissa on otettava huomioon muun muassa aikaisempien rikosten vakavuus, niiden tekotapa ja tekotilanne sekä väkivaltakäyttäytymisen riskitekijät ja tällaiselta käyttäytymiseltä suojaavat tekijät. Korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO 2017:28 ja KKO 2021:79 perusteella rikoksenteijän nuoruus ja muut seikat, joiden perusteella tekoa voidaan pitää vähemmän moitittavana tai vaarallisena, voidaan huomioida vaarallisuusedellytyksen täyttymisen ja rikoksenteijän vaarallisuuden arvioinnin yhteydessä.

4.3 Yhdistelmärankaistuksen tuomitsemisen edellytysten arviointi oikeuskäytännössä

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 4 §:n mukaan tuomio on perusteltava ja perusteluista on ilmentävä, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu.¹³⁹ Kyse on sen perustelemisesta, miksi tiettyä oikeusnormia on sovellettu ja tulkittu tuomion johtopäätöksistä ilmenevällä tavalla.¹⁴⁰ Rangaistuksen määräämisen perustelemisessa on kyse siitä, miten vastaajalle tuomitun rangaistuksen määrään ja lajiin on päädytty.¹⁴¹ Perusteluista tulee käydä ilmi rangaistuksen määräämisessä huomioidut perusteet ja perusteluissa mainittujen seikkojen vaikutus rangaistusta koskevaan harkintaan ja lopputulokseen.¹⁴² Edelleen tuomion perustelemisen funktiot, asianosaisten oikeusturva ja oikeuskäytännön yhtenäisyys edellyttävät, että rangaistuksen määrääminen perustellaan kaikissa

¹³⁸ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio 20.9.2019 asiassa R 19/4 nro 19/140684.

¹³⁹ Tuomion perustelemista koskevasta lainsäädännöstä tarkemmin ks. Kemppinen 2021, s. 115–118. Tuomion perusteluvollisuus voidaan viime kädessä palauttaa PL 21 §:ään. Ks. tarkemmin Kemppinen 2021, s. 115 ja Virolainen – Martikainen 2010, s. 149.

¹⁴⁰ Kemppinen 2021, s. 183.

¹⁴¹ Kemppinen 2021, s. 185.

¹⁴² Virolainen – Martikainen 2010, s. 504.

tilanteissa.¹⁴³ Tuomioistuimen on siis tuotava perusteluissaan esiin seikat, joiden perusteella se katsoo yhdistelmärangaistuksen edellytysten täyttyvän asiassa.¹⁴⁴

Tutkimusaineiston niiden tuomioiden perusteluista, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus, voitiin tunnistaa viisi perusteluteemaa, joilla tuomioistuin perusteli ratkaisuaan yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisesta.¹⁴⁵ Ensimmäiset kolme perusteluteemaa muodostaa yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytysten arviointi. Neljäntenä perusteluteemana tuomioista voitiin tunnistaa nykyistä lakia koskevan valmisteluaineiston ja oikeuskäytännön huomioiminen ja viidentenä aikaisemmin voimassa olleen lain ja sitä koskevan valmisteluaineiston ja oikeuskäytännön huomioiminen. Varsinaisten perusteluteemojen lisäksi tuomioiden perusteluista oli tunnistettavissa omiksi ryhmikseen tuomiot, joissa yhdistelmärangaistukseen tuomitsemista perusteltiin erityisen kattavasti, ja tuomiot, joissa sitä perusteltiin hyvin suppeasti.

Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytyksistä uutta rikosta koskevan edellytyksen ja vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen täyttymistä tuomioistuin perusteli tyypillisesti hyvin lyhyesti. Käytännössä kaikissa tuomioissa tuomioistuin lähinnä tyytyi viittaamaan vastaajalle aikaisemmin syyksi luettuihin rikoksiin, nyt syyksi luettaviin rikoksiin ja niistä seuraavaan rangaistukseen ja toteamaan, että molemmat edellytykset täyttyvät asiassa. Esimerkiksi Pohjois-Karjalan kärjäoikeus perusteli eräässä tuomiossaan edellytysten täyttymistä seuraavasti: ”Vastaja tuomitaan nyt määräaikaiseen, yli kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen taposta. Hän on tätä rikosta edeltäen 27.7.2016 syyllistynyt törkeään pahoinpitelyyn.”¹⁴⁶ Tällaisia tiiviitä perusteluita voidaan pitää näiden edellytysten täyttymisen arvioinnissa lähtökohtaisesti riittävänä, koska edellytyksiä koskeva rikosluettelo on tyhjentävä, ja käytännössä useimmiten on selvää, onko käsillä olevaa rikosta mainittu tässä rikosluettelossa. Aineistossa myöskään vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen määräaikaisten tulkinnassa ei ilmennyt tulkintaongelmia.

Tutkimuksen aineistoon valikoituneiden tuomioiden perusteella yhdistelmärangaistuksen tuomitsemista koskeva tuomioistuimen oikeudellinen harkinta koostuu suurimmaksi osaksi

---

¹⁴³ Kemppinen 2021, s. 288. Tuomion perustelemisen funktioista tarkemmin ks. Kemppinen 2021, s. 125–132 ja Virolainen – Martikainen 2010, s. 37–51.

¹⁴⁴ Näin myös Kemppinen 2021, s. 241.

¹⁴⁵ Aineiston niissä tuomioissa, joissa ei tuomittu yhdistelmärangaistusta, ei tyypillisesti arvioitu kaikkien yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytysten täyttymistä. Näin ollen sen analysoiminen, miten yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytyksiä on arvioitu oikeuskäytännössä, on tässä luvussa rajattu vain niihin 28 tuomioon, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus.

¹⁴⁶ Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden tuomio 18.12.2020 asiassa R 20/269 nro 20/150715.

vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arvioinnista. Vastaavasti tuomioiden perustelut, siltä osin kuin ne koskivat yhdistelmärangaistuksen tuomitsemista, koostuivat kahta tuomiota lukuun ottamatta suurimmaksi osaksi vaarallisuusedellytyksen arvioinnista. Näiden kahden tuomion perustelut olivat niin suppeat, että niiden sisällöstä ei voitu tehdä vastaavia johtopäätöksiä. Molemmissa tuomioissa viitattiin kuitenkin lyhyesti vastaajasta tehtyyn vaarallisuusarvioon. Lisäksi yhden tuomion perustelut olivat salaiset.

Vaarallisuusedellytyksen täyttymistä koskevat perustelut koostuivat useimmiten vaarallisuusarvioon viittaamisesta ja sen luotettavuuden arvioinnista. Kaikissa tuomioissa, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus ja joiden perustelut olivat julkisia, viitattiin vastaajasta mielentilatutkimuksen yhteydessä tehtyyn vaarallisuusarvioon. Tuomioistuimien arvioi vaarallisuusarvion luotettavuutta tai painoarvoa rikoksentehtäjän vaarallisuuden arvioinnissa 21 tuomiossa (75,00 %). Vaikka vaarallisuusarvio ei sido tuomioistuinta, kaikissa tuomioissa sille annettiin varsin merkittävä painoarvo, ja vaarallisuuden arviointi rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella jäi huomattavasti tätä vähäisemmäksi. Huomionarvoista on, että kolmen tuomion (10,71 %) perusteluissa tuomioistuimien arvioi vaarallisuusedellytyksen täyttymistä ainoastaan viittaamalla vastaajasta tehtyyn vaarallisuusarvioon. Näissä tuomioissa tuomioistuimien ei siis lainkaan arvioinut vaarallisuusarvion luotettavuutta tai rikoksentehtäjän vaarallisuutta rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella.

Tyypillisesti vaarallisuusarvion luotettavuutta ja painoarvoa arvioitiin vain lyhyesti toteamalla, että käräjäoikeudella ei ole aihetta epäillä vaarallisuusarvion johtopäätösten luotettavuutta tai oikeellisuutta, eikä sillä ole syytä arvioida vastaajan vaarallisuutta toisin. Muutamissa yksittäisissä tuomioissa arviointi oli kuitenkin tätä laajempaa ja avoimempaa. Esimerkiksi Helsingin käräjäoikeus on eräässä tuomiossaan selostanut mielentilatutkimusta vaikeuttaneista seikoista, joihin liittyen se on todennut, että ”Esiin ei ole tullut sellaisia perusteita, joiden nojalla käräjäoikeudella olisi aihetta epäillä oikeuspsykiatrian asiantuntijoiden tekemän vaarallisuusarvion johtopäätöksen oikeellisuutta huolimatta edellä selostetuista arviointia vaikeuttaneista seikoista sekä siitä, mitä vastaaja on häntä kuultaessa tuonut esiin tutkimuksen puutteellisuuden syistä”.¹⁴⁷

Vaarallisuusedellytyksen täyttymistä koskevissa perusteluissa 15 tuomiossa (53,57 %) arviointiin rikoksentehtäjän vaarallisuutta joko rikoksentehtäjän aiemman rikollisuuden tai nyt

---

¹⁴⁷ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 16.12.2020 asiassa R 20/3525 nro 20/117850.

syyksi luettujen rikosten perusteella. Yleisimmin näihin kuitenkin vain viitattiin lyhyesti, eikä perusteluissa selostettu tarkemmin, mihin yksittäisiin seikkoihin tuomioistuimen vaarallisuutta koskeva harkinta oli perustunut. Yhdessä tuomiossa tuomioistuin arvioi vastaajan vaarallisuutta aiemman rikollisuuden, nyt syyksi luettujen tekojen ja vaarallisuusarvion lisäksi myös vastaajan käyttäytymisen perusteella.¹⁴⁸ Oletettavaa on, että kaikissa tapauksissa vastaajan mielentilatutkimuksen ja vaarallisuusarvion yhteydessä vaarallisuutta on arvioitu sekä rikoksentekijän rikollisuuteen että hänen käyttäytymiseensä liittyvien seikkojen perusteella, mutta vain noin puolet tuomioista oli sellaisia, joissa tuomioistuin itse toi esille vastaajan vaarallisuuden arvioinnissa näitä seikkoja. Tätä voidaan pitää ainakin jossain määrin ongelmallisena, koska vaarallisuusedellytystä koskevan rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan rikoksentekijän vaarallisuutta olisi arvioitava vaarallisuusarvion ohella myös rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella.

Kahdeksassa tuomiossa (28,57 %) tuomioistuin viittasi joko nykyisen tai aikaisemman lain esitöihin tai oikeuskäytäntöön taikka näihin molempiin. Näissä kaikissa viitattiin nykyisen lain eli yhdistelmärangaistusta koskevan sääntelyn esitöihin. Tällöin viitattiin erityisesti yhdistelmärangaistuksen tarkoitukseen, sen kohderyhmään ja siihen, että yhdistelmärangaistuksen säätämällä ei ollut tarkoitus muuttaa aikaisemmin käytettyjä edellytyksiä, joilla voitiin tuomita rikoksentekijä suorittamaan koko rangaistus vankilassa. Viiden tuomion (17,86 %) perusteluissa tuomioistuin perusteli ratkaisuaan aikaisemman lain esitöillä tai siihen liittyvällä oikeuskäytännöllä. Näihin viitattiin erityisesti niiltä osin, kuin niissä oli kyse lain tarkoituksesta ja rangaistuksen kohderyhmästä sekä vaarallisuusarvion luotettavuudesta, sitovuudesta ja rikoksentekijän vaarallisuuden arvioinnissa huomioitavista seikoista.

Kahdeksassa tuomiossa (28,57 %) vastaajan vaarallisuutta arvioitiin sekä rikoksista ilmenevien seikkojen että vaarallisuusarviolausunnon perusteella siten, että tuomioistuin toi perusteluissaan avoimesti ja yksityiskohtaisesti esiin ne syyt, joiden perusteella se katsoi vaarallisuusedellytyksen täyttyneen asiassa. Näissä tuomioissa tuomioistuin arvioi myös uutta rikosta koskevan edellytyksen ja vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen täyttymistä asianmukaisesti, joten erityisesti näiden tuomioiden yhdistelmärangaistusta koskevia perusteluita voitiin pitää riittävinä ja kattavina. Esimerkiksi Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus totesi eräässä tuomiossaan ensin, että ”Vastaaja tuomitaan käsiteltävässä tapauksessa tapon yrityksestä 3 vuoden 8 kuukauden vankeusrangaistukseen, joten rikoslain 2 c luvun 11 §:n

---

¹⁴⁸ Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden tuomio 18.12.2020 asiassa R 20/269 nro 20/150715. Tuomiosta tarkemmin luvussa 5.7.

2 momentin 1 kohdan edellytys yhdistelmärangaistuksen tuomitsemiselle täyttyy. Lisäksi vastaaja on 12.10.2019 syyllistynyt tapon yritykseen ja törkeään ryöstöön, eli myös kohdan 2 edellytykset täyttyvät”. Tämän jälkeen käräjäoikeus selosti vastaajasta laaditun vaarallisuusarvion sisältöä ja arvioi sen luotettavuutta ja painoarvoa. Käräjäoikeus arvioi lisäksi vaarallisuutta rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella muun muassa seuraavasti: ”Käräjäoikeus katsoo, että vastaajan nyt arvioitavana olevan teon laatu itsessään ei erityisesti puhu yhdistelmärangaistuksen puolesta eikä sitä vastaan. Nyt vastaajan syyksi luettu tapon yritys on kuitenkin tehty aikaisemman ehdottoman tuomion koeajalla, alle neljä kuukautta siitä, kun vastaaja oli päässyt ehdonalaiseen vapauteen. Tämä puolestaan tässä tapauksessa vahvasti puoltaa yhdistelmärangaistuksen tuomitsemista.”¹⁴⁹

Perusteluita yhdistelmärangaistukseen tuomitsemiselle voitiin pitää suppeina 11 tuomiossa (39,29 %). Näissä tuomioissa perustelut yhdistelmärangaistukseen tuomitsemiselle koostuivat lähinnä sen toteamisesta, että yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisen edellytykset täyttyivät asiassa. Näissä tuomioissa edellytysten täyttymistä ei siis käytännössä perusteltu lainkaan tai hyvin vähäisissä määrin. Esimerkiksi Keski-Suomen käräjäoikeus on perustellut vastaajan tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen hyvin lyhyesti seuraavalla tavalla: ”Vastaajasta laaditun lausunnon mukaan vastaajaa on pidettävä erittäin vaarallisena. Tähän nähden hänet on tuomittava yhdistelmärangaistuksena neljän vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja sitä seuraavaan vuoden pituiseen valvontaan.”¹⁵⁰ Sinänsä uutta rikosta koskevan edellytyksen ja vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen täyttymisen perustelut voivat olla suhteellisen niukat, koska edellytysten täytyminen lienee useimmissa tapauksissa suhteellisen selvää. Sen sijaan vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arvioinnin voidaan katsoa edellyttävän tätä kattavampia perusteluita.

Tällaisia suppeita perusteluita voidaan pitää ongelmallisina perusteluiden laajuuden ja avoimuuden osalta. Yhdistelmärangaistusta tuomitessaan tuomioistuimen olisi lähtökohtaisesti tuotava perusteluissaan esiin syyt yhdistelmärangaistuksen edellytysten täyttymiselle, jotta perusteluista voidaan varmistaa se, miten tuomioistuin on arvioinut yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytysten täyttymistä ja mihin seikkoihin se on ratkaisunsa perustanut.¹⁵¹ Suppeat perustelut voivat muodostua ongelmallisiksi myös muutoksenhakutilanteissa. Liiallisen suppeat perustelut voivat johtaa tilanteeseen, jossa ylempi oikeusaste ei voi arvioida

---

¹⁴⁹ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio 28.6.2022 asiassa R 21/3568 nro 22/127296.

¹⁵⁰ Keski-Suomen käräjäoikeuden tuomio 25.10.2019 asiassa R 19/1540 nro 19/146886.

¹⁵¹ Ks. Kempinen 2021, s. 241.

käräjäoikeuden harkintaa ja lopputuloksen oikeellisuutta, ja asia voidaan joutua palauttamaan käräjäoikeuteen.¹⁵² Myös korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2020:40 todennut käräjäoikeuden ratkaisun perusteluilla olevan keskeistä merkitystä muutoksenhaun kannalta. Ratkaisussaan korkein oikeus toteaa, että käräjäoikeuden on perusteltava ratkaisunsa niin selvästi ja seikkaperäisesti, että hävinnyt asianosainen voi käyttää muutoksenhakuoikeuttaan asianmukaisesti.

Suurelta osin tuomioistuinten perusteluita yhdistelmärangaistuksen tuomitsemiselle voitiin pitää riittävinä, mutta yli kolmanneksessa tuomioista perustelut olivat suppeita. Toisaalta huomionarvoista on, että oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että tuomioistuimen tulee vaarallisuuden arviointia koskevassa oikeudellisessa harkinnassaan ottaa lainsäädännön lisäksi huomioon myös rikosoikeudelliset oikeusperiaatteet, erityisesti rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate sekä suhteellisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteet.¹⁵³ Yhdessä aineiston tuomiossa, jossa tuomittiin yhdistelmärangaistus, tuomioistuin ei perusteluissaan suoraan viitannut näihin tai muihinkaan oikeusperiaatteisiin. Joissakin yksittäisissä tuomioissa tuomioistuin kuitenkin totesi, ettei yhdistelmärangaistukseen tuomitsemista voitu pitää kohtuuttomana.¹⁵⁴ Tältä osin kyse voi olla puutteesta perusteluiden avoimuudessa ja laajuudessa tai siitä, että käsiteltävissä asioissa ei noussut esille ristiriitoja oikeusperiaatteiden ja voimassa olevan lainsäädännön välillä.

Oikeusperiaatteiden soveltamisen ja sen kannalta, että tuomioistuimen tehtävänä on huolehtia myös rikoksenteijän oikeusturvasta, ongelmallisia olivat ainakin ne aineiston tuomiot, joissa vaarallisuusedellytyksen katsottiin täyttyvän ainoastaan rikoksenteijästä tehdyn vaarallisuusarvion perusteella siten, että tuomioistuin ei arvioinut vaarallisuutta koskevan lausunnon luotettavuutta tai vastaajan vaarallisuutta rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella lain edellyttämällä tavalla.¹⁵⁵ Myös oikeuskirjallisuudessa on nimenomaisesti katsottu, että pelkästään rikoksenteijästä laadittua vaarallisuusarviota ei voida pitää riittävänä selvityksenä rikoksenteijän vaarallisuudesta.¹⁵⁶

---

¹⁵² Kemppinen 2021, s. 251. Ks. myös KKO 2020:40.

¹⁵³ Oikeusperiaatteet tulee ottaa huomioon erityisesti tilanteissa, joissa tuomioistuin katsoo, että vaarallisuuden huomioiva lainsäädäntö on ristiriidassa oikeusperiaatteiden kanssa. Ks. Pohjola 2017, s. 171–186.

¹⁵⁴ Yhdessä tuomiossa, jossa yhdistelmärangaistusta ei tuomittu, käräjäoikeus kuitenkin sovelsi laillisuusperiaatetta tulkittessaan RL 2c:11.2:n 1 kohdan mukaista rikosluetteloa. Myös korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2021:79 soveltanut laillisuusperiaatetta tulkittessaan rikosluetteloa. Sinänsä voidaan pitää perusteluna, että kysymys oikeusperiaatteiden soveltamisesta nousee esille vasta ylemmissä oikeusasteissa ja erityisesti tapauksissa, joissa yhdistelmärangaistusta ei tuomita.

¹⁵⁵ Kyse on erityisesti suhteellisuusperiaatteen soveltamisesta, ks. Pohjola 2017, s. 183–184.

¹⁵⁶ Pohjola 2017, s. 183–184.

5 YHDISTELMÄRANGAISTUS OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ

5.1 Yhdistelmärangaistuksen soveltaminen vuositasolla

Tutkimuksen aineisto on kerätty yhdistelmärangaistuksen käyttöön otosta eli 1.1.2018 alkaen ja päättyen 29.2.2024. Saadun tutkimusaineiston perusteella vuoden 2024 alun ja helmikuun viimeisen päivän välisenä aikana yhdistelmärangaistusta ei kuitenkaan tuomittu yhtäkään kertaa missään Suomen käräjäoikeudessa. Tutkimusaineiston perusteella myöskään syyttäjä ei vaatinut yhdessäkään tapauksessa yhdistelmärangaistusta alkuvuoden 2024 aikana. Näin ollen aineiston analyysiä on perusteltua rajoittaa aikavälin 1.1.2018–31.12.2023 analysointiin. Aineiston perusteella syyttäjän esittämää yhdistelmärangaistusta koskevaa vaatimusta käsiteltiin käräjäoikeudessa ensimmäisen kerran 19.3.2018 silloisessa Tuusulan käräjäoikeudessa, jolloin käräjäoikeus päätyi hylkäämään syyttäjän vaatimuksen vastaajan tuomitsemisesta yhdistelmärangaistukseen. Aineistossa yhdistelmärangaistus tuomittiin ensimmäisen kerran 5.10.2018 silloisessa Espoon käräjäoikeudessa.

Tilastokeskuksesta saatavien tilastotietojen mukaan yhdistelmärangaistus on tuomittu kaikissa Suomen käräjäoikeuksissa vuosien 2018–2023 välisenä aikana vain 35 kertaa. Tämä tarkoittaa sitä, että yhdistelmärangaistus on tuomittu kyseisellä aikavälillä keskimäärin noin kuusi kertaa (5,83) vuodessa.¹⁵⁷ Vuoden 2024 marraskuuhun mennessä yhdistelmärangaistuksesta on vapautunut vain muutamia yksittäisiä tuomittuja.¹⁵⁸ Vastaavasti vaarallisuusarviot ovat tilastollisesti erittäin harvinaisia, ja koko Suomessa käräjäoikeudet käsittelevät vaarallisuutta keskimäärin alle kymmenessä tapauksessa vuosittain.¹⁵⁹ Tähän tutkimukseen saadun aineiston perusteella vuosien 2018–2023 välisenä aikana yhdistelmärangaistus tuomittiin käräjäoikeuksissa 28 kertaa. Tutkimusaineiston perusteella yhdistelmärangaistus tuomittiin tällä aikavälillä keskimäärin 4–5 kertaa (4,67) vuodessa.

Aineiston perusteella yhdistelmärangaistus tuomittiin vuosittain noin kerran (1,16) harvemmin kuin Tilastokeskuksen tilastoaineistossa. Tämä ero yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen määrässä selittynee pitkälti aineiston epätäydellisyydellä. Tutkimusaineisto on kerätty tuomioistuimilta ja Oikeusrekisterikeskukselta, jolloin aineiston kattavuus on suoraan riippuvainen tietopyynnön kohteena olevan tuomioistuimen ja Oikeusrekisterikeskuksen tavasta

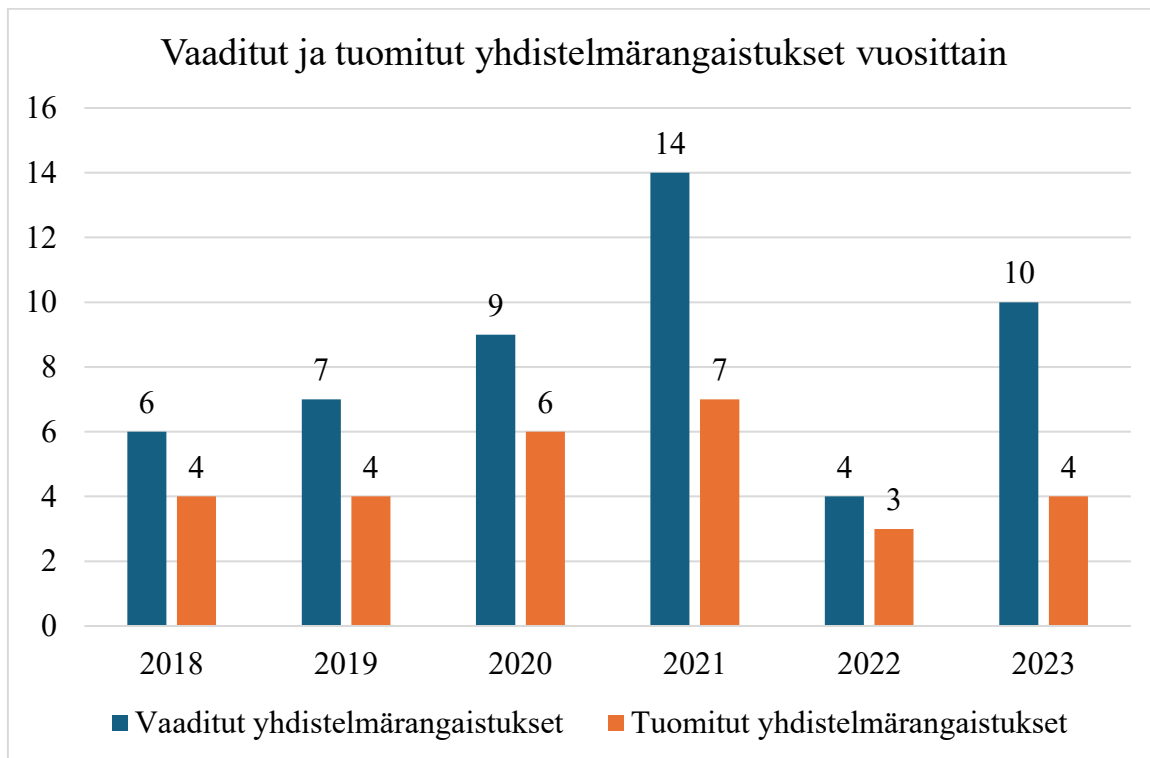
---

¹⁵⁷ Tilastokeskus 2025b.

¹⁵⁸ Oikeusministeriö 2024, s. 75.

¹⁵⁹ Tolvanen ym. 2021, s. 61.

toteuttaa tietopyynnön mukainen aineiston hakeminen ja toimittaminen. Tutkimuksen aineisto on haettu tuomioistuimista ja Oikeusrekisterikeskuksesta käyttäen menetelmänä sanahakua tuomioistuinten ja Oikeusrekisterikeskuksen aineistojen tilastointi- ja käsittelytävasta johtuen, eikä tämän sanahaun tuloksia ole mahdollista kontrolloida muutoin kuin yksilöimällä ja määrittelemällä tietopyyntö mahdollisimman täsmällisesti sekä vertaamalla saatua aineistoa saatavilla oleviin tilastotietoihin.

Kaavio 1. Vaaditut ja tuomitut yhdistelmärangaistukset vuosittain.

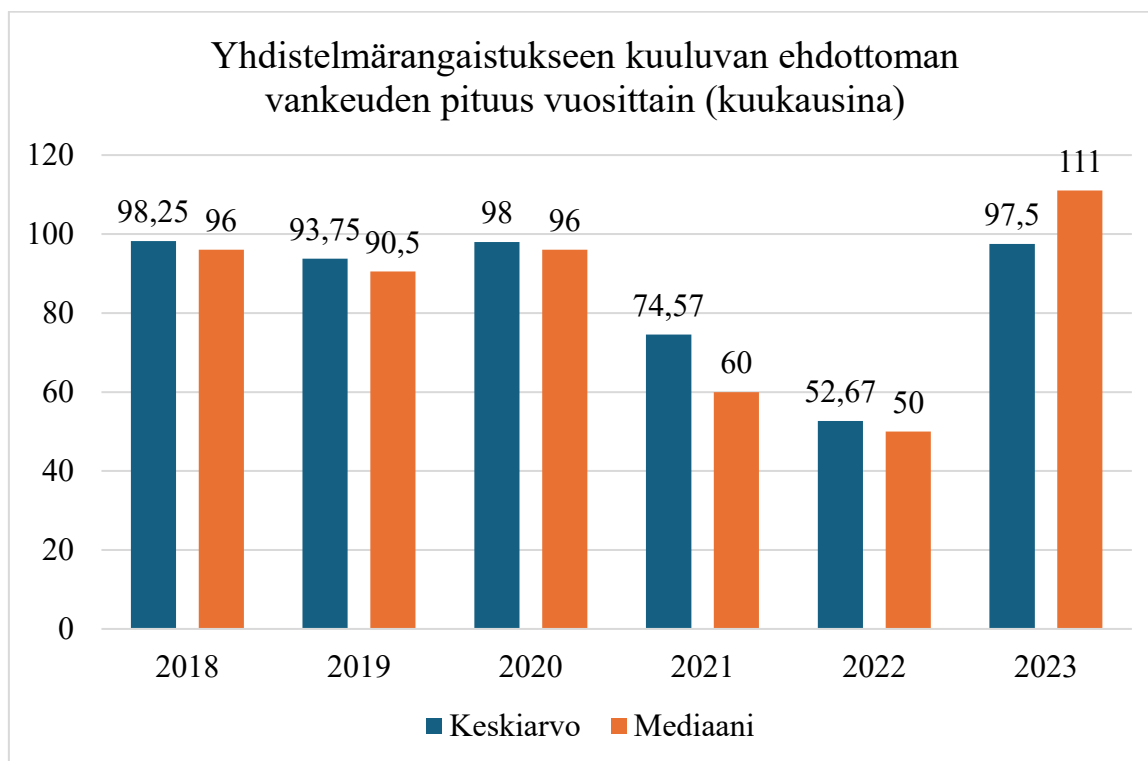
Kaaviossa 1 esitetään, kuinka monelle vastaajalle syyttäjä vaati yhdistelmärangaistusta ja kuinka monelle vastaajalle se tuomittiin aineiston perusteella vuosittain. Aineiston kaikissa tuomioissa, joissa vastaaja tuomittiin yhdistelmärangaistukseen, yhdistelmärangaistusta vaadittiin ja se tuomittiin vain yhdelle vastaajalle. Niiden tuomioiden määrä, joissa yhdistelmärangaistus tuomittiin, vastaa siis yhdistelmärangaistukseen tuomittujen rikoksentehtäjien määrää. Kolmessa tuomiossa niistä tuomioista, joissa syyttäjä esitti vaatimuksen yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisesta, mutta tuomioistuin ei tuominnut yhdistelmärangaistusta, syyttäjän vaatimus kohdistui kahteen vastaajaan. Näin ollen kaaviossa vastaajia, joille vaadittiin yhdistelmärangaistusta, on vuosina 2018, 2021 ja 2023 yhden vastaajan verran enemmän kuin tapauksia, joissa yhdistelmärangaistusta on vaadittu.

Syyttäjä vaati vuosien 2018–2023 aikana 47 eri tapauksessa yhteensä viidenkymmenen vastaajan tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen. Näiden vuosien aikana yhdistelmärangaistus vastaavasti tuomittiin 28 eri tapauksessa yhtä monelle vastaajalle. Syyttäjän vaatimus yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisesta menestyi ja yhdistelmärangaistus tuomittiin siis suurimmassa osassa (59,57 %) aineiston tuomioista.

Syyttäjä vaati keskimäärin kahdeksan (8,33) vastaajan tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen vuodessa. Vuodet 2021 ja 2022 eroavat selvästi aineistossa tästä keskimääräisestä vaatimusten määrästä. Vuodesta 2018 vuoteen 2021 syyttäjä esitti enenevässä määrin vastaajien tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen siten, että syyttäjä vaati enimmillään vuonna 2021 14 vastaajan tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen. Vuonna 2022 vaatimusten määrä kuitenkin romahti, ja syyttäjä vaati vain neljän vastaajan tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen. Vuonna 2023 syyttäjän vaatimusten määrä palautui lähemmäs keskimääräistä vaatimusten määrää, kun syyttäjä vaati yhteensä kymmenen vastaajan tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen. Tutkimusaineistosta ei ole pääteltävissä syytä vaatimusten määrän suurelle vaihtelulle vuosien 2021–2023 välillä. On kuitenkin mahdollista, että vaihtelu selittyy ainakin osittain tutkimusaineiston epätäydellisyydellä.

Useimpina vuosina yhdistelmärangaistus tuomittiin kolme tai neljä kertaa vuodessa. Vuodesta 2019 vuoteen 2021 yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen määrä kasvoi siten, että vuonna 2021 yhdistelmärangaistus tuomittiin seitsemän kertaa. Vuonna 2022 yhdistelmärangaistus tuomittiin vain kolme kertaa. Vuonna 2023 yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisessa palattiin vuosien 2018–2019 tasolle, jolloin yhdistelmärangaistus tuomittiin neljä kertaa vuosittain. Kuten syyttäjän esittämien vaatimusten kohdalla, tutkimusaineistosta ei ole pääteltävissä syytä yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen määrän suhteellisen suurelle vaihtelulle vuosittain, ja on mahdollista, että vaihtelu selittyy ainakin osittain aineiston epätäydellisyydellä.

5.2 Yhdistelmärangaistuksen pituus

Kaavio 2. Yhdistelmärangaistukseen kuuluvan ehdottoman vankeuden pituus kuukausina vuosittain.

Tutkimusaineistossa keskimääräinen yhdistelmärangaistukseen kuuluvan ehdottoman vankeuden pituus oli kokonaisten kuukausien tarkkuudella 7 vuotta 3 kuukautta (86,64 kuukautta). Ehdottoman vankeuden pituuden mediaani aineistossa oli 5 vuotta 9 kuukautta (69,5 kuukautta). Ehdottoman vankeuden lisäksi yhdistelmärangaistukseen kuuluu aina vuoden mittainen valvonta-aika. Valvonta-aika huomioituna yhdistelmärangaistuksen keskimääräinen kokonaispituus oli siten 8 vuotta 3 kuukautta (98,64 kuukautta) ja pituuden mediaani 6 vuotta 9 kuukautta (81,50 kuukautta).

Kaaviossa 2 esitetään yhdistelmärangaistukseen kuuluvan ehdottoman vankeuden keskimääräiset pituudet ja pituuksien mediaanit vuositasolla. Aineistossa ehdottoman vankeuden keskimääräinen pituus ja pituuden mediaani pysyivät vuosia 2021 ja 2022 lukuun ottamatta tasaisina. Aineistossa ehdottoman vankeuden keskimääräinen pituus oli lyhimmillään vuonna 2022 pituuden ollessa 52,67 kuukautta ja pisimmillään vuonna 2018 pituuden ollessa 98,25 kuukautta. Ehdottoman vankeuden mediaanipituus oli lyhimmillään vuonna 2022 mediaanipituuden ollessa 50 kuukautta ja pisimmillään vuonna 2023 sen ollessa 111 kuukautta.

Kaaviosta 2 ilmenee, että vuosina 2021 ja 2022 tuomittujen yhdistelmärangaistuksien ehdottoman vankeuden pituudet erottuvat selkeästi muista tutkimusaineiston vuosista. Ehdottoman vankeuden keskimääräinen pituus oli vuonna 2021 74,57 kuukautta ja vuonna 2022 52,67 kuukautta, kun koko tutkimusaineiston eli kaikkien vuosina 2018–2023 tuomittujen yhdistelmärangaistusten ehdottoman vankeuden keskimääräinen pituus oli 86,64 kuukautta. Yhdistelmärangaistukseen kuuluva ehdoton vankeus oli näin ollen keskimääräiseltä pituudeltaan vuonna 2021 12,07 kuukautta ja vuonna 2022 33,97 kuukautta lyhyempi kuin koko aineiston perusteella laskettu keskimääräinen 86,64 kuukauden pituinen ehdoton vankeus. Ehdottoman vankeuden pituuden vaihtelua eri vuosina selittää ainakin osittain se, että tuomioissa esiintyvät rikosnimikkeet ja rikosten lukumäärät vaihtelevat vuosittain.

Tutkimusaineistosta lasketut yhdistelmärangaistukseen kuuluvat ehdottoman vankeuden keskimääräiset pituudet ja pituuksien mediaanit perustuvat aineiston tuomioiden tuomiolausemissa ilmoitettuihin rikoksenteikijöille langetettuihin rangaistuksiin. Tämä tarkoittaa sitä, että ilmoitettuihin yhdistelmärangaistuksen keskimääräisiin pituuksiin ja pituuksien mediaaneihin sisältyvät tuomioissa mahdollisesti rangaistusta lieventävät, kohtuullistavat tai koventavat seikat sekä mahdollisesti täytäntöön pantavat jäännösrangaistukset. Huomionarvioista on myös se, että suurin osa tuomioista oli sellaisia, joissa tuomittiin yhteinen rangaistus kahdesta tai useammasta rikoksesta.

5.3 Yhdistelmärangaistuksen alueellinen soveltaminen

Taulukko 1. Tuomitut yhdistelmärangaistukset käräjäoikeuksissa vuosittain.

Vuosi	2018	2019	2020	2021	2022	2023	N	%
Käräjäoikeus								
Etelä-Karjalan käräjäoikeus	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus	1	0	0	0	0	0	1	3,6
Etelä-Savon käräjäoikeus	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Helsingin käräjäoikeus	0	0	1	2	1	0	4	14,3
Itä-Uudenmaan käräjäoikeus	0	0	0	1	0	0	1	3,6
Kainuun käräjäoikeus	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Kanta-Hämeen käräjäoikeus	0	0	0	1	0	1	2	7,1
Keski-Suomen käräjäoikeus	0	1	2	2	1	1	7	25,0
Kymenlaakson käräjäoikeus	1	0	0	1	0	0	2	7,1
Lapin käräjäoikeus	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus	1	2	0	0	1	0	4	14,3
Oulun käräjäoikeus	0	0	1	0	0	0	1	3,6
Pirkanmaan käräjäoikeus	1	0	0	0	0	1	2	7,1
Pohjanmaan käräjäoikeus	0	1	0	0	0	0	1	3,6
Pohjois-Karjalan käräjäoikeus	0	0	1	0	0	0	1	3,6
Pohjois-Savon käräjäoikeus	0	0	0	0	0	1	1	3,6
Päijät-Hämeen käräjäoikeus	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Satakunnan käräjäoikeus	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Varsinais-Suomen käräjäoikeus	0	0	1	0	0	0	1	3,6
N	4	4	6	7	3	4	28	
%	14,3	14,3	21,4	25,0	10,7	14,3		100

Taulukossa 1 esitetään, kuinka monta kertaa yhdistelmärangaistus on tuomittu vuosittain eri käräjäoikeuksissa. Taulukosta selviää myös, kuinka monessa tuomiossa yhdistelmärangaistus tuomittiin, koska kaikissa tuomioissa, joissa yhdistelmärangaistus tuomittiin, se tuomittiin vain yhdelle rikoksentehtäjälle. Taulukossa esitetään lisäksi tapausten lukumäärien suhteellinen osuus vuosittain ja käräjäoikeuksittain. Taulukossa on tiedot kaikista Suomen käräjäoikeuksista lukuun ottamatta Ahvenanmaan käräjäoikeutta. Tutkimusaineiston

tuomioista yksi oli annettu Tuusulan käräjäoikeudessa ja yksi Espoon käräjäoikeudessa. Nykyisin Tuusulan käräjäoikeus on yhdistetty Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen ja Espoon käräjäoikeus Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen, joten taulukossa nämä tuomiot on esitetty vastaavasti.

Aineiston perusteella kuudessa käräjäoikeudessa eli Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kainuun, Lapin, Päijät-Hämeen ja Satakunnan käräjäoikeuksissa yhdistelmärangaistusta ei tuomittu kertaakaan vuosien 2018–2023 aikana. Näistä ainoastaan Etelä-Karjalan käräjäoikeudessa syyttäjä oli vaatinut yhden vastaajan tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen yhdessä tapauksessa. Viidessä käräjäoikeudessa ei siis käsitelty yhtäkään rikosasiaa, jossa syyttäjä olisi esittänyt yhdistelmärangaistusta koskevan vaatimuksen. Osaltaan tämä voi selittyä eroilla yhdistelmärangaistusta koskevan rikosluettelon mukaisten rikosten alueellisessa esiintyvyydessä. Toisaalta tämä voi viitata myös siihen, että syyttäjät eivät kaikkialla tai kaikissa tilanteissa tunnista mahdollisuutta vaatia vastaajan tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen.¹⁶⁰

Yhdistelmärangaistuksen soveltaminen painottui aineistossa vahvasti Helsingin, Länsi-Uudenmaan ja Keski-Suomen käräjäoikeuksiin. Näissä kolmessa käräjäoikeudessa tuomittiin yhteensä yli puolet (53,57 %) kaikista aineistossa tuomituista yhdistelmärangaistuksista. Tuomittujen yhdistelmärangaistusten määrää voidaan verrata esimerkiksi eri alueilla tietoon tulleisiin rikoksiin. Tilastojen valossa suurin osa esimerkiksi rikoslain 21 luvun mukaisista henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista tehdään Uudellamaalla.¹⁶¹ Tämä osaltaan selittää myös yhdistelmärangaistuksen soveltamisen keskittymistä suureksi osaksi Uudenmaan alueelle. Aineistossa Helsingin, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksissa tuomittiin yhdistelmärangaistus yhteensä yhdeksälle rikoksentehtäjälle eli noin kolmasosa (32,14 %) yhdistelmärangaistuksista tuomittiin Uudellamaalla. Erityisesti alueellista soveltamista tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava aineiston mahdollinen epätäydellisyys, koska on mahdollista, että aineiston kattavuuteen on vaikuttanut esimerkiksi käräjäoikeuksien erilaiset tavat käsitellä tietopyyntöjä ja hakea tietoa tietokannoistaan.

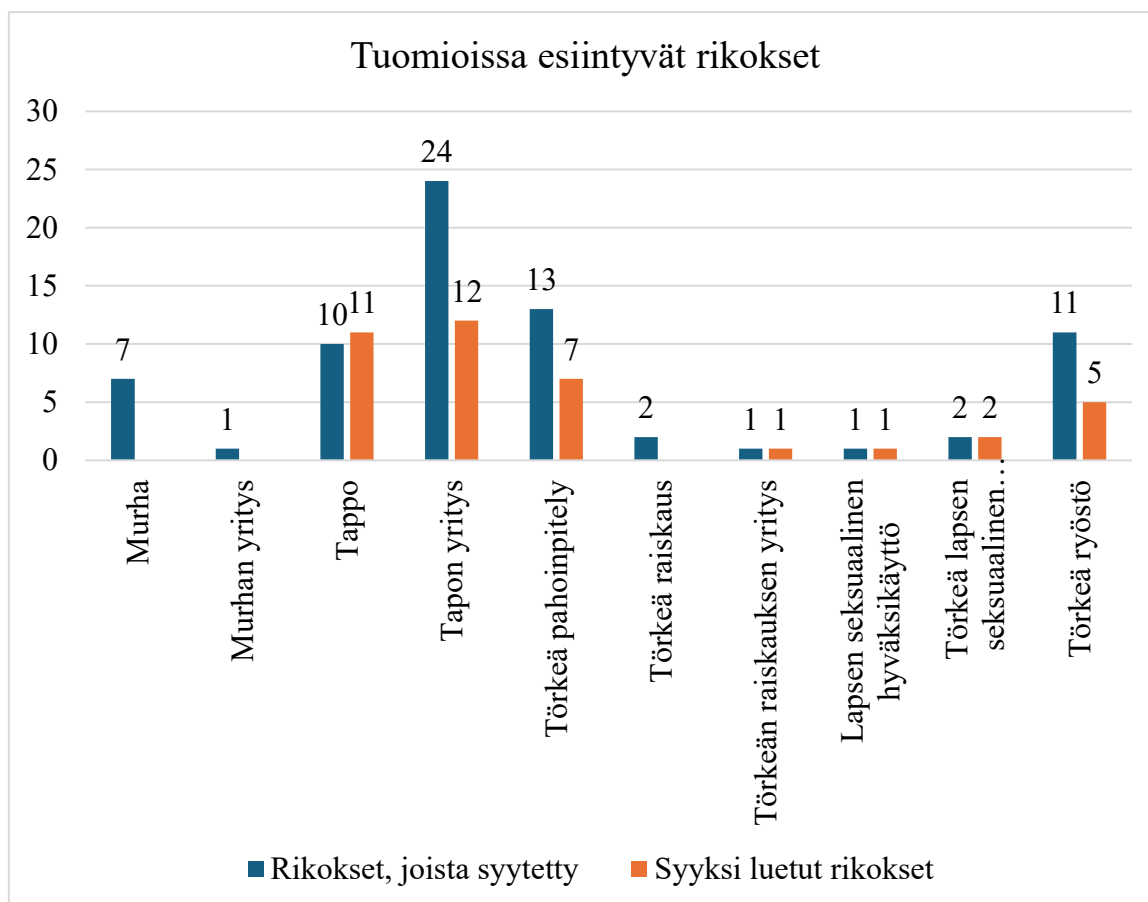
---

¹⁶⁰ Ks. myös Tolvanen ym. 2021, s. 66–70.

¹⁶¹ Tilastokeskus 2025a.

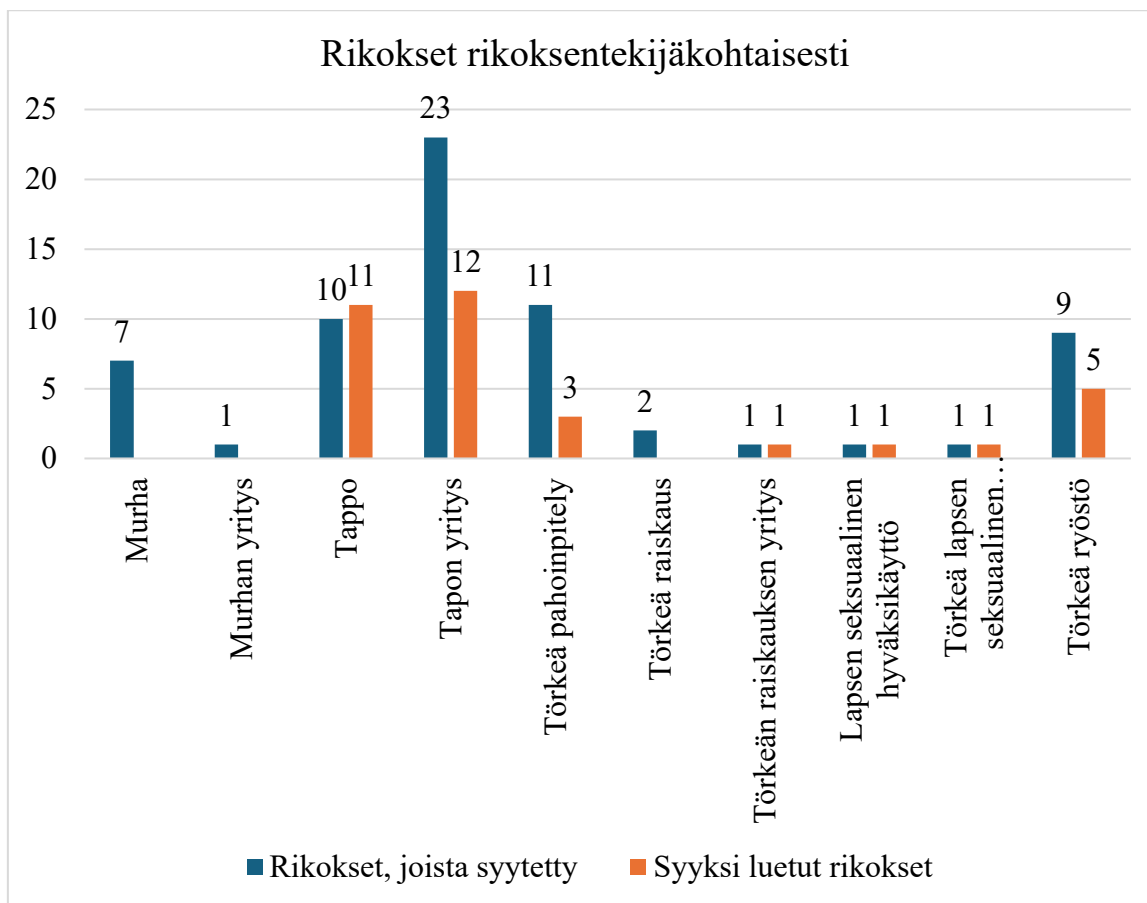
5.4 Yhdistelmärangaistuksen soveltamisen perusteena olevat rikokset

5.4.1 Aineistossa esiintyvät rikokset

Kaavio 3. Tuomioissa esiintyvät rikokset.

Kaaviossa 3 esitetään, kuinka monta kertaa mistäkin rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisesta rikosluettelossa mainitusta rikoksesta syyttäjä vaati aineistossa yhdistelmärangaistusta ja kuinka monesta tällaisesta rikoksesta tuomioistuin tuomitsi vastaajan yhdistelmärangaistukseen. Kaaviossa esitetään kaikki rikokset, jotka esiintyvät niissä tuomioissa, joissa vaadittiin yhdistelmärangaistusta. Huomionarvoista on, että osassa tapauksissa syyttäjän vaatimus yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisesta liittyi toissijaiseen tai vaihtoehtoiseen syytekohtaan. Rikokset, joista syyttäjä vaati toissijaisesti tai vaihtoehtoisesti rangaistusta, eivät kuitenkaan sisälly kaaviossa esitettyihin rikoksiin. Tuomioista 26 (55,32 %) oli sellaisia, joissa syyttäjä oli vaatinut yhdistelmärangaistusta toissijaisen tai vaihtoehtoisen rangaistusvaatimuksen perusteella. Yhdistelmärangaistusta vaadittiin ensisijaisesti kymmenestä eri rikosnimikkeestä, ja se tuomittiin seitsemästä eri nimikkeestä.

Kaavio 4. Rikokset rikoksenteijäkohtaisesti.

Kaaviossa 4 esitetään rikoksenteijäkohtaisesti, mistä rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisessa rikosluettelossa mainituista rikoksista syyttäjä on aineistossa vaatinut yhdistelmärangaistusta ja mitkä tällaiset rikokset tuomioistuimien on lukenut vastaajan syyksi niissä tuomioissa, joissa se on tuominnut vastaajan yhdistelmärangaistukseen. Kaaviossa esitetään siis tieto siitä, kuinka monelle eri vastaajalle syyttäjä on vaatinut yhdistelmärangaistusta mistäkin rikoksesta ja kuinka monta eri vastaajaa tuomioistuimien on tuominnut yhdistelmärangaistukseen mistäkin rikoksesta. Kaikissa tuomioissa, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus, sitä vaadittiin vain yhdelle vastaajalle, ja näin ollen vastaavasti yhdistelmärangaistus tuomittiin kaikissa tuomioissa vain yhdelle vastaajalle. Yhdessä tuomioissa rikoksenteijä tuomittiin taposta ja tapon yrityksestä alentuneesti syyntakeisena. Kaavioissa näitä ei ole eritelty omiksi ryhmikseen, vaan nimikkeet on huomioitu tappona ja tapon yrityksenä.

Vertaamalla kaavion 3 tietoja kaavion 4 tietoihin selviää, että joitakin rikoksenteijöitä on syytetty useammasta kuin yhdestä rikoksesta tai samasta rikoksesta useammin kuin kerran. Vastaavasti selviää, että joidenkin rikoksenteijöiden syyksi on luettu useampi kuin yksi rikos tai sama rikos useammin kuin kerran. Tuomioista suurin osa eli yhteensä 33 tuomiota

(70,21 %) oli sellaisia, joissa syyttäjä vaati vastaajalle rangaistusta useammasta kuin yhdestä rikoksesta. Vastaavasti suurimmassa osassa tuomioista eli 17 tuomioissa (60,71 %) tuomittiin yhteinen rangaistus kahdesta tai useammasta rikoksesta. Näissä luvuissa ei ole huomioitu syyttäjän mahdollisesti esittämiä toissijaisia tai vaihtoehtoisia rangaistusvaatimuksia, koska tällaiset vaatimukset kohdistuvat yhteen ja samaan tekoon.

Huomionarvoista on, että kuudessa tuomiossa (21,43 %) tuomioistuin luki rikoksentekijän syyksi useamman kuin yhden sellaisen rikoksen, jonka perusteella voidaan tuomita yhdistelmä-rangaistus. Enimmillään saman rikoksentekijän syyksi luettiin neljä sellaista rikosta, jonka perusteella voidaan tuomita yhdistelmä-rangaistus. Keskimäärin rikoksentekijän syyksi luettiin aineistossa yksi (1,36) sellainen rikos, jonka perusteella voidaan tuomita yhdistelmä-rangaistus. Kaikki rikokset huomioituna rikoksentekijän syyksi luettiin keskimäärin kolme (3,07) rikosta.

5.4.2 Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset

Yhdistelmä-rangaistuksen tuomitsemisen perusteena voi rikoslain 2 c luvun 1 l §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisen rikosluettelon mukaan olla viisi erilaista rikoslain 21 luvun mukaista henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta eli murha, tappo, surma, törkeä pahoinpitely ja naisen sukuelinten silpominen sekä niiden yritykset ja osallisuus näihin rikoksiin. Rikosluettelo ja rikoslain 21 lukua on muutettu vuonna 2025 säätämällä uutena rikosnimikkeenä naisen sukuelinten silpominen, joten se ei ole voinut esiintyä aineistossa kertaakaan.¹⁶² Tutkimusaineistossa rikoslain 21 luvun mukaisista henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista yhdistelmä-rangaistus tuomittiin kolmesta eri rikosnimikkeestä eli taposta, tapon yrityksestä ja törkeästä pahoinpitelystä.

Tutkimusaineiston perusteella selvästi suurimmassa osassa tapauksista syyttäjä vaati yhdistelmä-rangaistusta jostakin rikoslain 21 luvun mukaisesta henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta ja vastaavasti käräjäoikeuksissa selvästi suurimmassa osassa tapauksista yhdistelmä-rangaistus tuomittiin näistä rikoksista. Syyttäjän rangaistusvaatimusten perusteella päärikosnimikkeenä eli ankarimmin rangaistavana rikoksena selvästi suurimmassa osassa tapauksia oli tällainen henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos. Syyttäjä vaati yhdistelmä-rangaistusta henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista 42 tapauksessa (89,36 %). Henkeen

---

¹⁶² Lakimuutoksesta tarkemmin ks. HE 69/2024 vp, s. 1 ja 53.

ja terveyteen kohdistuva rikos luettiin vastaajan syyksi ja oli yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisen perusteena yhteensä 23 tuomiossa (82,14 % tuomioista, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus) eli suhteellisesti lähes yhtä usein kuin syyttäjä vaati yhdistelmärangaistusta tällaisesta rikoksesta.

Rikoslain 21 luvun mukaisista henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista sekä syyttäjän rangaistusvaatimusten mukaisena päärikosnimikkeenä että tuomioistuinten rikoksentekijöille syyksi lukemana ja yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena olevana rikoksena oli useimmiten tapon yritys. Syyttäjä vaati rangaistusta tapon yrityksestä 20 tapauksessa (42,55 %) ja tuomioistuin tuomitsi yhdistelmärangaistuksen tapon yrityksestä yhteensä 12 tapauksessa eli lähes joka toisessa (42,86 %) aineiston tuomiossa, jossa yhdistelmärangaistus tuomittiin. Sekä syyttäjän rangaistusvaatimuksissa että tuomioistuimen tuomitsemisissa yhdistelmärangaistuksissa toiseksi yleisin nimike oli tappo, josta syyttäjä ensisijaisesti vaati yhdistelmärangaistusta 10 tapauksessa (21,28 %) ja tuomioistuin tuomitsi yhdistelmärangaistuksen 11 tapauksessa (39,29 % tuomioista, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus).

Suurimmassa osassa tuomioista, joissa rikoksentekijä tuomittiin yhdistelmärangaistukseen jostakin rikoslain 21 luvun mukaisesta henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta, rikoksentekijä tuomittiin ainoastaan yhdestä tällaisesta rikoksesta. Rikoksentekijä tuomittiin 14 tuomiossa (50,00 %) ainoastaan yhdestä rikoslain 21 luvun mukaisesta rikoksesta.¹⁶³ Tuomioista yhdeksän (32,14 %) oli sellaisia, joissa rikoksentekijä tuomittiin useammasta kuin yhdestä rikoslain 21 luvun mukaisesta rikoksesta.

Syyttäjä vaati viidessä tapauksessa (10,64 %) vastaajalle rangaistusta murhasta ja yhdessä (2,13 %) murhan yrityksestä. Aineistossa käräjäoikeus tuomitsi kuusi vastaajaa murhasta elinkautiseen vankeuteen. Niistä tapauksista, joissa syyttäjä vaati rangaistusta ensisijaisesti murhasta tai murhan yrityksestä, vastaaja tuomittiin yhdessä tapauksessa käräjäoikeudessa taposta ja yhdessä tapon yrityksestä yhdistelmärangaistukseen.

Aineistossa törkeä pahoinpitely oli neljässä tapauksessa (8,51 %) syyttäjän rangaistusvaatimuksen mukaisena päärikosnimikkeenä. Syyttäjä vaati lisäksi seitsemässä tapauksessa (14,89 %) rangaistusta muiden rikosten lisäksi myös törkeästä pahoinpitelystä. Toissijaisena syytekohtana törkeä pahoinpitely oli 24 tapauksessa (51,06 %). Kaikissa näissä tapauksissa

---

¹⁶³ Näistä tuomioista kolmessa rikoksentekijä tuomittiin kuitenkin yhteiseen rangaistukseen myös muista rikoksista.

ensisijaisena syytekohtana oli murhan yritys, tappo tai tapon yritys. Tuomioistuin tuomitsi rikoksentehtäjän yhdistelmärangaistukseen törkeästä pahoinpitelystä kolmessa tapauksessa (10,71 % tuomioista, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus). Yhdistelmärangaistusta ei tuomittu yhdessäkään tuomiossa pelkästään törkeästä pahoinpitelystä.

Tuomioissa, joissa vastaaja tuomittiin yhdistelmärangaistukseen jostakin tai joistakin rikoslain 21 luvun mukaisista henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista, tuomittiin yhdistelmärangaistukseen kuuluvana ehdottomana vankeutena keskimäärin 7 vuotta 9 kuukautta (93,13 kuukautta) vankeutta. Näissä tapauksissa ehdottoman vankeuden mediaanipituus oli 7 vuotta 8 kuukautta (92 kuukautta). Tuomioissa, joissa yhdistelmärangaistus tuomittiin yhden tai useamman rikoslain 21 luvun mukaisen rikoksen perusteella, ehdottoman vankeuden keskimääräinen pituus oli siten 6,49 kuukautta pidempi kuin koko aineiston perusteella laskettu yhdistelmärangaistuksen keskimääräinen pituus. Ehdottoman vankeuden mediaanipituus oli näissä tapauksissa 22,5 kuukautta pidempi koko aineistoon verrattuna.

5.4.3 Seksuaalirikokset

Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena voi rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisen rikosluettelon mukaan olla kuusi erilaista rikoslain 20 luvun mukaista seksuaalirikosta: törkeä raiskaus, lapsenraiskaus, törkeä lapsenraiskaus, seksuaalinen kajoaminen lapseen, törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. On kuitenkin huomattava, että seksuaalirikoksia koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin olennaisesti vuoden 2023 alussa voimaan tulleella lakimuutoksella.¹⁶⁴ Tutkimusaineisto käsittää vuosien 2018–2023 aikana annetut yhdistelmärangaistusta koskevat tuomiot, ja lakimuutos tuli voimaan tammikuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2023, eli lakimuutoksella on tältä osin vaikutusta aineiston analyysiin. Seksuaalirikoksia koskevan sääntelyn uudistus vaikutti suoraan niihin rikoksiin, joiden perusteella yhdistelmärangaistus voidaan tuomita.

Lakimuutoksella muutettiin rikoslain 20 luvun ohella myös yhdistelmärangaistusta koskevaa rikosluetteloa, joten nykyisessä rikosluettelossa tai rikoslain 20 luvussa ei ole mainittu törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Vastaavasti rikosluetteloon lisättiin tällöin lakimuutoksella uusina rikosnimikkeinä lapsenraiskaus, seksuaalinen kajoaminen lapseen, törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ Lakimuutoksesta tarkemmin ks. HE 13/2022 vp, s. 1.

¹⁶⁵ Ks. myös HE 13/2022 vp, s. 95.

Tutkimusaineistossa syyttäjä vaati yhdistelmärangaistusta jostakin rikoslain 20 luvun mukaisesta seksuaalirikoksesta kolmessa tapauksessa (6,38 %). Tapauksissa rangaistusta vaadittiin törkeästä raiskauksesta, törkeän raiskauksen yrityksestä, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Seksuaalirikos oli yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena kahdessa tapauksessa (7,14 % tuomioista, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus). Ensimmäisessä tapauksessa yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena olevana rikoksena oli törkeän raiskauksen yritys ja toisessa tapauksessa törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Molemmissa tapauksissa oli kyse teoista, jotka oli tehty ennen seksuaalirikoksia koskevan lain-säädännön uudistusta.

Tuomioissa, joissa rikoksentehtyjä tuomittiin yhdistelmärangaistukseen jostakin tai joistakin rikoslain 20 luvun mukaisista seksuaalirikoksista, tuomittiin yhdistelmärangaistukseen kuuluvana ehdottomana vankeutena aineistossa niin keskimääräiseltä pituudeltaan kuin mediaanipituudeltaan 5 vuotta 4 kuukautta (64 kuukautta) vankeutta. Tuomioissa, joissa yhdistelmärangaistus tuomittiin yhden tai useamman rikoslain 20 luvun mukaisen seksuaalirikoksen perusteella, ehdottoman vankeuden keskimääräinen pituus oli siten 22,64 kuukautta lyhyempi kuin koko aineiston perusteella laskettu kaikkien yhdistelmärangaistuksien keskimääräinen pituus. Ehdottoman vankeuden mediaanipituus oli näissä tapauksissa 5,5 kuukautta lyhyempi koko aineistoon verrattuna.

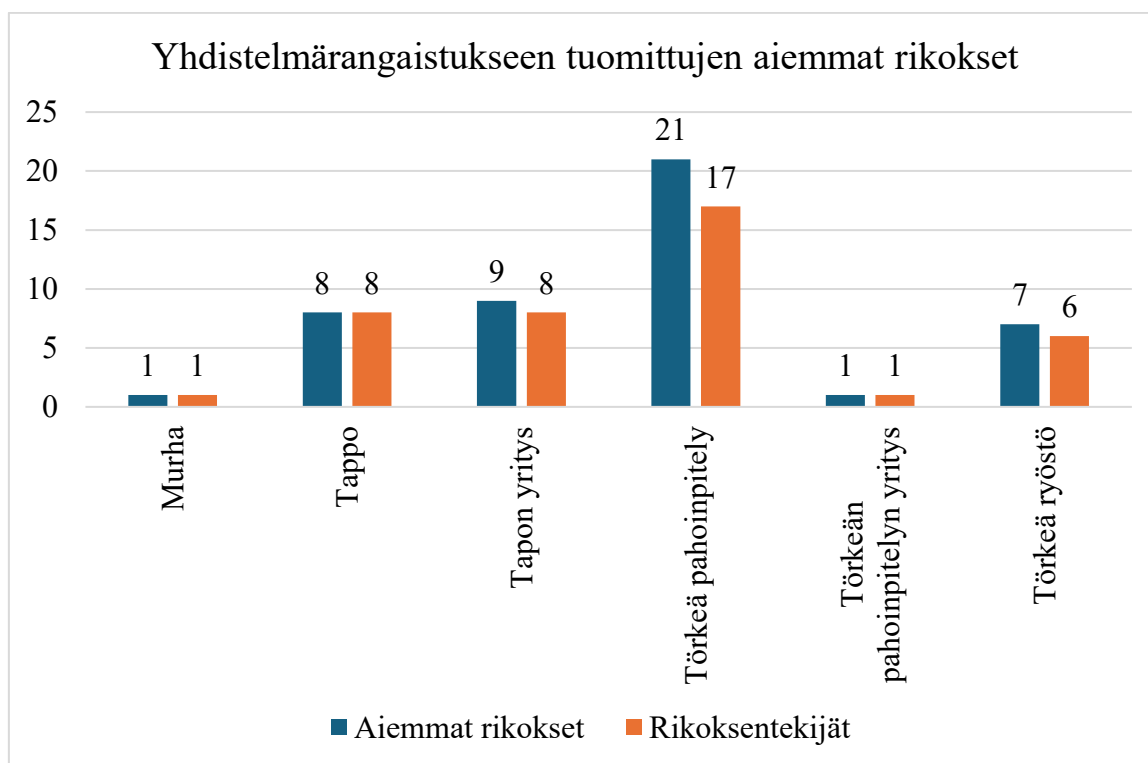
5.4.4 Törkeät ryöstöt

Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena voi rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisen rikosluettelon mukaan olla törkeä ryöstö. Perusmuotoinen ryöstö tai muutkaan rikoslain 31 luvun mukaiset rikokset eivät siis voi olla yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena.

Syyttäjän vaati vastaajalle yhdistelmärangaistusta törkeästä ryöstöstä kahdeksassa tapauksessa (17,02 %). Törkeä ryöstö oli yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena olevana rikoksena viidessä tuomiossa (17,86 % tuomioista, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus). Kaikissa tapauksissa rikoksentehtyjä tuomittiin vain yhdestä törkeästä ryöstöstä. Yhdistelmärangaistus tuomittiin kolmessa tapauksessa (10,71 %) siten, että törkeä ryöstö oli ainoana yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena olevana rikoksena.

Tuomioissa, joissa rikoksenteijä tuomittiin yhdistelmärangaistukseen rikoslain 31 luvun 2 §:n mukaisesta törkeästä ryöstöstä, tuomittiin yhdistelmärangaistukseen kuuluvana ehdottomana vankeutena aineistossa keskimääräiseltä pituudeltaan 5 vuotta 4 kuukautta (64 kuukautta) vankeutta. Näissä tapauksissa ehdottoman vankeuden mediaanipituus oli 7 vuotta 8 kuukautta (92 kuukautta). Tuomioissa, joissa yhdistelmärangaistus tuomittiin muiden rikosten ohella törkeästä ryöstöstä, ehdottoman vankeuden keskimääräinen pituus oli siten 6,49 kuukautta pidempi kuin koko aineiston perusteella laskettu kaikkien yhdistelmärangaistusten keskimääräinen pituus. Ehdottoman vankeuden mediaanipituus oli näissä tapauksissa 22,5 kuukautta pidempi koko aineistoon verrattuna.

5.5 Yhdistelmärangaistukseen tuomittujen aiemmat rikokset

Kaavio 5. Yhdistelmärangaistukseen tuomittujen aiemmat rikokset.

Kaaviossa 5 esitetään yhdistelmärangaistukseen tuomittujen rikoksenteijöiden aiemmat rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisen rikosluettelon mukaiset rikokset. Kaaviossa esitetään aiempien rikosten lukumäärät ja se, kuinka monta yhdistelmärangaistukseen tuomittua rikoksenteijää on aikaisemmin syyllistynyt kyseiseen rikokseen. Rikokset esitetään yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen mukaisen määräajan puitteissa. Rikoksenteijöiden aikaisemmista rikoksista on siis tässä rajattu pois ne joissakin tuomioissa esille tuodut rikokset, joihin

rikoksentekijä oli syyllistynyt yli kymmenen vuotta ennen nyt käsiteltävänä ollutta tekoa ja ne rikokset, joita ei ole mainittu yhdistelmärangaistusta koskevassa rikosluettelossa. Jokaisessa aineiston tapauksessa, jossa tuomittiin yhdistelmärangaistus, se tuomittiin vain yhdelle rikoksentekijälle, joten kaaviosta selviää myös, monessako eri tapauksessa rikoksentekijä on aikaisemmin syyllistynyt kyseiseen rikokseen.

Tiedot aiemmista rikoksista perustuvat tuomioiden perusteluissa todettuihin rikoksiin, joista rikoksentekijät oli aiemmin tuomittu. Yksi tuomio oli määrätty salassa pidettäväksi sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmää lukuun ottamatta, joten tästä tuomiosta ei saatu tietoja myöskään rikoksentekijän aiemmasta rikollisuudesta. Yhdessä tuomiossa rikoksentekijä oli aiemmin tuomittu nuorena henkilönä ja alentuneesti syyntakeisena tehdystä taposta. Kaaviossa tätä ei ole eritelty omaksi ryhmäkseen, vaan tapaus on huomioitu tappona.

Tutkimusaineistossa yhdistelmärangaistukseen tuomittujen rikoksentekijöiden aiempi rikoshistoria vastasi suurimmaksi osaksi syyttäjän rangaistusvaatimusten mukaisia rikosnimikkeitä ja tuomioistuinten tuomitsemia rikoksia. Aineistossa rikoksentekijöiden yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen kannalta relevantti aiempi rikoshistoria koostui suurimmaksi osaksi rikoslain 21 luvun mukaisista henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista. Kaikki yhdistelmärangaistukseen tuomitut rikoksentekijät olivat aiemmin syyllistyneet vähintään yhteen tällaiseen henkeen ja terveyteen kohdistuneeseen rikokseen. Yksikään rikoksentekijä ei ollut aikaisemmin syyllistynyt yhtäkään kertaa mihinkään rikoslain 20 luvun mukaiseen seksuaalirikokseen, vaikka aineistossa yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena olevana rikoksena seksuaalirikos oli kahdessa tapauksessa.

Yleisin rikos, johon yhdistelmärangaistukseen tuomittu rikoksentekijä oli aineistossa aiemmin syyllistynyt, oli törkeä pahoinpitely, johon oli syyllistynyt 17 rikoksentekijää (60,71 %) yhteensä 21 kertaa. Toiseksi yleisin rikos, johon rikoksentekijä oli aiemmin syyllistynyt, oli tapon yritys, johon oli syyllistynyt kahdeksan rikoksentekijää (28,57 %) yhteensä yhdeksän kertaa. Tappoon oli syyllistynyt aiemmin niin ikään kahdeksan rikoksentekijää ja heistä kukin yhden kerran. Törkeään ryöstöön puolestaan oli aiemmin syyllistynyt kuusi rikoksentekijää (21,43 %) yhteensä seitsemän kertaa. Rikoksentekijöistä yksi (3,57 %) oli aiemmin syyllistynyt yhteen murhaan ja yksi rikoksentekijä yhteen törkeään pahoinpitelyyn.

Tuomioissa mainitun rikoksentekijöiden aiemman rikollisuuden perusteella kahdeksan rikoksentekijää (28,57 %) uusi aiemman rikoksensa eli rikoksentekijä tuomittiin nyt samasta

rikoksesta, mihin hän oli syyllistynyt aikaisemminkin. Huomionarvoista on kuitenkin erityisesti se, että 23 rikoksenteekijää (82,14 %) uusi jonkin rikoslain 21 luvun mukaisen henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen. Yleisin rikos, johon rikoksenteekijä syyllistyi uudestaan, oli tapon yritys, johon syyllistyi uudelleen kolme rikoksenteekijää (10,71 %). Tappoon syyllistyi uudestaan kaksi rikoksenteekijää (7,14 %). Myös törkeään ryöstöön syyllistyi uudelleen kaksi rikoksenteekijää.

Puolet rikoksenteekijöistä eli 14 rikoksenteekijää oli aiemmin syyllistynyt useampaan kuin yhteen yhdistelmärangaistusta koskevassa rikosluettelossa mainittuun rikokseen. Keskimäärin yhdistelmärangaistukseen tuomitut olivat aiemmin syyllistyneet 1–2 (1,68) rikosluettelossa mainittuun rikokseen. Enimmillään rikoksenteekijä oli aiemmin syyllistynyt neljään rikosluettelossa mainittuun rikokseen.

5.6 Yhdistelmärangaistus ja rangaistuksen koventamis- ja lieventämisperusteet

Tapauksiin, joissa vaarallinen rikoksenteekijä tuomitaan tekemistään rikoksista yhdistelmärangaistukseen, soveltuu lähtökohtaisesti myös rikoksenteekijän aikaisempaa rikollisuutta koskeva rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohdan mukainen rangaistuksen koventamisperuste ottaen huomioon erityisesti yhdistelmärangaistuksen kohderyhmän ja sen, että yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen edellyttää rikosten uusimista. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että koventamisperusteen jättämistä soveltamatta tapauksissa, joissa tuomitaan yhdistelmärangaistus, voidaan pitää jopa epäsystemaattisena, koska tuomioistuimen harkinnassa koventamisperusteen soveltamisen harkinta edeltää yhdistelmärangaistuksen tuomitsemista koskevaa harkintaa.¹⁶⁶

Yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen edellyttää uutta rikosta koskevan edellytyksen osalta, että rikoksenteekijä tuomitaan jostakin rikosluettelossa mainitusta rikoksesta yksinään vähintään kolmen vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen. Rikosluettelon mukaista rikosta koskevassa seuraamusharkinnassa rangaistuksen koventamisperusteella voi olla merkitystä yhdistelmärangaistuksen uutta rikosta koskevan edellytyksen täyttymisen arvioinnissa. Käytännössä uutta rikosta koskevan edellytyksen täytyminen ja yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen voivat riippua koventamisperusteen soveltamisesta silloin, kun vankeusrangaistuksen pituus jäisi alle kolmeen vuoteen ilman koventamisperusteen

---

¹⁶⁶ Saarinen 2021, s. 10. Rangaistuksen määräämisen osaratkaisuihin ks. tarkemmin Kemppinen 2021, s. 7–12 ja Lappi-Seppälä 2000, s. 310–311.

soveltamista.¹⁶⁷ Aineiston tapauksissa ei kuitenkaan ollut yhtäkään tällaista tapausta, vaan kaikissa tapauksissa tuomittava rangaistus olisi ollut vähintään kolme vuotta vankeutta myös ilman koventamisperusteen soveltamista.

Tutkimusaineiston niissä tuomioissa, joissa vastaaja tuomittiin yhdistelmärangaistukseen, syyttäjä vaati 11 tapauksessa (39,29 %) koventamisperusteen soveltamista. Tuomioistuimien sovelsi koventamisperustetta yhdeksässä tapauksessa (32,14 %). Näissä kaikissa tapauksissa oli kyse rikoksentehtäjän aikaisempaa rikollisuutta koskevan rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesta rangaistuksen koventamisperusteesta. Huomionarvoista on, että suurimmassa osassa eli 16 tuomiossa (57,14 %) niistä tuomioista, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus, syyttäjä ei esittänyt rangaistuksen koventamisperusteen soveltamista koskevaa vaatimusta. Yhdessäkään tuomiossa syyttäjä ei vaatinut eikä tuomioistuin soveltanut rikoslain 2 c luvun 12 §:n mukaista yhdistelmärangaistusta koskevaa erityistä koventamisperustetta. Tämä selittyy suurimmaksi osaksi sillä, että yhdistelmärangaistuksesta on vapautunut joko suorittamaan valvonta-aikaa tai rangaistuksen täysin suorittaneena vapautteen vain muutamia yksittäisiä rikoksentehtäjiä.

Tapauksissa, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus, rangaistusta tai sovellettua rangaistusasteikkoa lievennettiin suurimmassa osassa eli 16 tapauksessa (57,14 %). Kahdessa tapauksessa rangaistusta tai rangaistusasteikkoa lievennettiin kahdella eri perusteella ja yhdessä tapauksessa kolmella eri perusteella. Yleisimmin rangaistusasteikkoa lievennettiin rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla eli rikoksen jäädessä yritykseen. Tällä perusteella rangaistusasteikkoa lievennettiin 13 tapauksessa (46,43 %).

Tuomittua rangaistusta lievennettiin konkurrensiperusteella kolmessa tapauksessa ottamalla rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaan huomioon rikoksentehtäjälle aiemmin tuomittu ehdoton vankeusrangaistus. Rangaistusta lievennettiin myös rikoslain 6 luvun 6 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla asianomistajan poikkeuksellisen suuren myötävaikutuksen takia ja sanotun momentin 3 kohdan perusteella, koska tekijällä oli pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä. Lisäksi rangaistusta tai rangaistusasteikkoa lievennettiin rikoslain 6 luvun 8 §:n 3 momentin perusteella alentuneen syyntakeisuuden johdosta ja rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella, koska rikos oli tehty olosuhteissa, jotka läheisesti muistuttivat vastuuvapausperusteiden soveltamiseen johtavia olosuhteita.

---

¹⁶⁷ Saarinen 2021, s. 10.

5.7 Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen tyyppitapaukset

Tutkimusaineistosta voidaan ehdottoman vankeuden keskimääräisen pituuden, syyksi luetun rikosnimikkeen ja rikoksenteikijän aikaisemman rikollisuuden perusteella määrittää tyyppitapaukset, joissa yhdistelmärangaistus on tuomittu. Tutkimusaineiston perusteella yhdistelmärangaistukseen kuuluvan ehdottoman vankeuden keskimääräinen pituus oli noin 7 vuotta 3 kuukautta ja mediaani 5 vuotta 9 kuukautta. Yhdistelmärangaistus tuomittiin selvästi yleisimmin rikoslain 21 luvun mukaisista henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista. Näistä rikoksista useimmiten yhdistelmärangaistus tuomittiin tapon yrityksestä. Yhdistelmärangaistus tuomittiin lähes yhtä usein taposta, joka oli toiseksi yleisin rikos, josta yhdistelmärangaistus tuomittiin.

Keskimäärin rikoksenteikijän syyksi luettiin aineistossa yksi sellainen rikos, jonka perusteella voidaan tuomita yhdistelmärangaistus, ja kaikki rikokset huomioituna rikoksenteikijän syyksi luettiin keskimäärin kolme rikosta. Yhdistelmärangaistukseen tuomittu rikoksenteikijä oli aineistossa keskimäärin aiemmin syyllistynyt 1–2 yhdistelmärangaistusta koskevassa rikosluettelossa mainittuun rikokseen. Yleisin rikos, johon rikoksenteikijä oli aiemmin syyllistynyt, oli törkeä pahoinpitely. Yleisiä aikaisempia rikoksia olivat myös tappo, tapon yritys ja törkeä ryöstö.

Tällainen tutkimusaineiston analyysin perusteella määritelty keskimääräinen tapaus, jossa yhdistelmärangaistus on tuomittu, ilmentää sitä, miten oikeuskäytännössä on arvioitu rikoksenteikijän vaarallisuutta erityisesti rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella. Edelleen tällaisen tyyppillisen tapauksen kautta voidaan tarkastella sitä, millaisten tekojen on oikeuskäytännössä katsottu ilmentävän sellaista lain tarkoittamaa vaarallisuutta, että yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen vaarallisuusedellytyksen on katsottu täyttyneen asiassa.

Ehdottoman vankeuden keskimääräisen pituuden, rikosnimikkeen ja rikoksenteikijän aikaisemman rikollisuuden perusteella tyyppillisenä tapauksena voidaan pitää erästä Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiota, jossa vastaaja tuomittiin yhdistelmärangaistukseen tapon yrityksestä, kolmesta törkeästä pahoinpitelystä ja yhdestä perusmuotoisesta pahoinpitelystä siten, että hänelle tuomittiin 7 vuotta 8 kuukautta ehdotonta vankeutta ja sen lisäksi vuoden mittainen valvonta-aika. Tapauksessa ankarimmin rangaistava teko oli tapon yritys, jossa vastaaja oli yrittänyt tappaa naisystävänsä tämän kodissa viiltämällä tätä yllättäen kaulan seudulta leuan alapuolelta isolla keittiöveitsellä aiheuttaen tälle kaulaan kahdeksan

senttimetrin pituisen tikkaushoitoa vaatineen haavan. Tapauksessa törkeissä pahoinpitelyissä oli niin ikään kyse samaan asianomistajaan kohdistetuista teoista. Törkeissä pahoinpitelyissä vastaaja oli muun muassa lyönyt asianomistajaa nyrkillä ja tuolilla päähän, kuristanut tätä ja viiltänyt tätä yllättäen teräaseella. Tapauksessa vastaaja oli aikaisemmin syylistynyt tapon yritykseen ja törkeään pahoinpitelyyn. Käräjäoikeus katsoi, että vaarallisuusarviolle, jossa vastaajan rikosten uusimisriskiä oli pidetty suurena ottaen huomioon muun muassa vastaajan päihteiden käyttö ja parisuhdeväkivallan esiintyminen, oli annettava merkittävä painoarvo vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arvioinnissa. Edelleen käräjäoikeus katsoi, että vastaajan aiemmat teot ja nyt syyksi luetut teot sekä yhdistelmärangaistuksen tavoitteet, edellytykset ja poikkeuksellisuus huomioon ottaen vastaajan tuomitseminen yhdistelmärangaistukseen oli perusteltua.¹⁶⁸

Tyypillisenä tapauksena, josta tuomittiin yhdistelmärangaistus, voidaan pitää myös erästä Keski-Suomen käräjäoikeuden tuomiota, jossa vastaaja tuomittiin yhdistelmärangaistukseen tapon yrityksestä, kahdesta pahoinpitelystä ja vahingonteosta siten, että hänelle tuomittiin 5 vuotta 6 kuukautta ehdotonta vankeutta ja vuoden mittainen valvonta-aika. Tapauksessa ankarimmin rangaistava teko oli tapon yritys, jossa vastaaja oli yrittänyt tappaa entuudestaan tuntemattoman asianomistajan huitomalla tätä kohti isokokoisella keittiöveitsellä ja lyömällä sillä asianomistajaa osuen tämän silmään siten, että asianomistajalle oli aiheutunut silmään ompelua vaativa haava, käteen ompelua vaatinut viiltohaava ja silmän sokeutuminen pysyvästi lähes kokonaan. Tapauksessa vastaaja oli aikaisemmin syylistynyt tapon yritykseen ja törkeään pahoinpitelyyn. Käräjäoikeuden perustelut yhdistelmärangaistuksen tuomitsemiselle olivat tuomiossa suppeita, mutta käräjäoikeus totesi, että vastaajasta laaditun selvityksen ja tapon yrityksestä ilmenevät seikat huomioon ottaen vastaajaa on pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle ja vapaudelle.¹⁶⁹

Tapon yrityksen ohella yhdistelmärangaistus tuomittiin lähes yhtä usein taposta. Vaikka taposta tuomittavat rangaistukset olivat selvästi pidempiä kuin aineistossa keskimäärin, voidaan näitä tapauksia muilta osin pitää yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen tyypitapauksina. Aineistossa tapauksissa, joissa ankarimmin rangaistavana rikoksena oli tappo, tuomittiin keskimäärin 10 vuotta 10 kuukautta (129,55 kuukautta) ehdotonta vankeutta.

---

¹⁶⁸ Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio 26.3.2021 asiassa R 20/3939 nro 21/113264.

¹⁶⁹ Keski-Suomen käräjäoikeuden tuomio 21.12.2020 asiassa R 20/455 nro 20/151230.

Tyypillisenä tapauksena, jossa tuomittiin yhdistelmärangaistus, voidaan näin ollen pitää myös erästä Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden tuomiota, jossa vastaaja tuomittiin yhdistelmärangaistukseen taposta siten, että hänelle tuomittiin 11 vuotta ehdotonta vankeutta ja vuoden mittainen valvonta-aika. Tapauksessa vastaaja oli tappanut asianomistajan lyömällä tätä teräaseella ainakin 11 kertaa siten, että yhdeksän iskua oli osunut eri puolille asianomistajan ylävartaloa, jalkoihin ja päähän ja kaksi iskua selkään lävistäen rintaontelon, kylkiluun ja keuhkon. Asianomistaja oli kuollut vammoihin liittyneeseen verenvuotoon muutamassa minuutissa. Kärjäoikeus katsoi, että mielentilatutkimuksen perusteella on mahdollista, että asianomistaja on valikoitunut vastaajan teon kohteeksi pelkästään sattumanvaraisten seikkojen seurauksena ja että vastaajan väkivaltakäyttäytymiseen ei välttämättä vaadittu mitään ulkoista laukaisevaa tekijää, vaan hänen yksinomaisena tarkoituksenaan on voinut olla kohdistaa toiseen ihmiseen vakavaa väkivaltaa. Tapauksessa vastaaja oli aikaisemmin syyllistynyt törkeään pahoinpitelyyn. Tapauksessa kärjäoikeus katsoi vaarallisuusedellytyksen täyttyvän aikaisempien ja nyt käsiteltävänä olevien rikosten, vaarallisuusarvion ja tutkintavankeuden sekä oikeudenkäynnin aikaisen käyttäytymisen perusteella. Kärjäoikeus korosti perusteluissaan vastaajan syyllistyneen rikoksiin, jotka olivat kohdistuneet toisen henkeen ja terveyteen. Kärjäoikeus korosti myös vastaajan päihteidenkäyttöä ja käyttäytymistä mielentilatutkimuksessa ja oikeuden istunnossa, joissa hän oli tuonut esille muun muassa voimakasta katkeruutta Suomen valtiota, poliisia ja syyttäjää kohtaan. Vastaajan käyttäytymisen mielentilatutkimuksessa ja istunnossa oli ollut myös ylimielisen välinpitämättömyyttä ja tuonut kärjäoikeuden mukaan esille empatiakyvyttömyyttä ja seurauksista piittaamattomuutta.¹⁷⁰

Näistä tyyppitapauksista, joista yhdistelmärangaistus on tuomittu, voidaan tunnistaa useita niitä yhdistäviä seikkoja. Kaikissa näissä tapauksissa joko rikosentekijän menettelyyn tai rikosentekijään itseensä ja hänen käytökseensä liittyi jonkinasteista yllätyksellisyyttä tai arvaamattomuutta. Kaikissa rikoksissa, yhtä törkeää pahoinpitelyä lukuun ottamatta, oli käytetty tekovälineenä teräasetta. Tyyppitapausten perusteella voidaan tehdä se johtopäätös, että erityisesti rikoksen tekotavan raakuus ja rikokseen liittyvä yllätyksellisyys ja rikoksista aiheutuneet vakavat vammat tai niiden aiheutumisen suuri todennäköisyys taikka uhrin kuolema tai sen suuri todennäköisyys rikoksen seurauksena ovat rikoksiin liittyviä seikkoja, joiden on katsottu ilmentävän rikosentekijän vaarallisuutta. Vastaavasti tällaisia tekijöitä sisältäviä rikoksia voidaan pitää tyyppillisinä rikoksina, joista yhdistelmärangaistus tuomitaan

---

¹⁷⁰ Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden tuomio 18.12.2020 asiassa R 20/269 nro 20/150715.

käytännössä. Ottaen huomioon yhdistelmärangaistuksen kohderyhmä, tavoitteet ja sitä koskeva sääntely ja oikeuskäytäntö, voidaan näiden seikkojen huomioimista pitää myös perusteltuna.

5.8 Yhdistelmärangaistuksen tuomitsematta jättäminen

Tutkimusaineistossa 19 käräjäoikeuden tuomiota oli sellaisia, joissa syyttäjä oli esittänyt vaatimuksen vastaajan tuomitsemisesta yhdistelmärangaistukseen, mutta käräjäoikeus ei tuominnut yhdistelmärangaistusta. Tutkimusaineiston tuomioista siis selvästi yli kolmasosa (40,43 %) oli sellaisia, joissa syyttäjän vaatimus yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisesta ei menestynyt käräjäoikeudessa.

Tuomioistuimen perustelut jättää vastaaja tuomitsematta yhdistelmärangaistukseen voidaan tutkimusaineiston perusteella jakaa neljään perusteluteemaan. Kolme ensimmäistä perusteluteemaa muodostuvat yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytyksistä eli uutta rikosta koskevasta edellytyksestä, vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevasta edellytyksestä ja vaarallisuusedellytyksestä. Neljäntenä perusteluteemana on syytteen hylkääminen joko kokonaan tai siltä osin kuin siinä on kyse rikoksesta, josta voidaan tuomita yhdistelmärangaistus.

Käräjäoikeus jätti vastaajan tuomitsematta yhdistelmärangaistukseen yleisimmin sillä perusteella, että yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen uutta rikosta koskeva edellytys ei täyttynyt asiassa. Tuomioistuin jätti yhdistelmärangaistuksen tuomitsematta tällä perusteella suurimmassa osassa eli kymmenessä tuomiossa (52,63 %) niistä tuomioista, joissa yhdistelmärangaistusta ei syyttäjän vaatimuksesta huolimatta tuomittu. Kaikissa tuomioissa, joissa tuomioistuin ei tuominnut yhdistelmärangaistusta sillä perusteella, että uutta rikosta koskeva edellytys ei täyttynyt asiassa, oli kyse rangaistuksen pituuteen liittyvästä syystä. Yhdenkään tuomion perusteluissa ei siis viitattu siihen, että nyt käsiteltävänä olleesta teosta ei sinänsä olisi voitu tuomita yhdistelmärangaistusta. Tuomioista kuusi oli sellaisia, joissa tuomioistuin perusteli yhdistelmärangaistuksen tuomitsematta jättämistä uutta rikosta koskevan edellytyksen jäämisellä täyttymättä siten, että käsiteltävästä rikoksesta vastaajalle tuomittava rangaistus on tuomioistuimen harkinnan mukaan alle kolme vuotta vankeutta. Neljässä tuomiossa tuomioistuin katsoi perusteluissaan, että tämä edellytys ei täyttynyt, koska vastaaja oli

tuomittava elinkautiseen vankeusrangaistukseen.¹⁷¹ Näiden tuomioiden perusteluita ei ole perusteltua analysoida tässä tutkimuksessa tarkemmin, koska niissä oli kyse lähinnä rangaistuksen mittaamiseen liittyvästä oikeudellisesta harkinnasta, joka rajautuu tämän tutkimuksen aiheen ulkopuolelle.

Vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen jääminen täyttymättä oli yhdistelmä-rangaistuksen tuomitsematta jättämisen syynä yhdessä tuomiossa. Tapauksessa vastaaja oli tuomittu aikaisemmin kahdesta hätävarjelun liioitteluna tehdystä törkeästä pahoinpitelystä. Tuomiossaan kärjäoikeus totesi, että vaikka törkeä pahoinpitely kuuluu rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaiseen rikosluetteloon, ei luetteloa voida laillisuusperiaate huomioon ottaen tulkita laajentavasti. Edelleen kärjäoikeuden mukaan tässä rikosluettelossa ei ole mainittu hätävarjeluna tehtyä törkeää pahoinpitelyä, joten vastaajan ei voitu katsoa syyllistyneen rikosluettelossa tarkoitettuun tekoon edeltävän kymmenen vuoden aikana.¹⁷² Asiaa käsiteltiin lopulta korkeimmassa oikeudessa saakka, ja asiassa korkeimman oikeuden antama ratkaisu KKO 2021:79 on toistaiseksi ainoa yhdistelmä-rangaistuksen soveltamisesta annettu korkeimman oikeuden ratkaisu.

Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan 2021:79, että hätävarjelun liioitteluna tehtyä törkeää pahoinpitelyä voidaan pitää rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa ja näin ollen myös sanotun momentin 1 kohdassa tarkoitettuna rikoksena, joka voi olla yhdistelmä-rangaistuksen tuomitsemisen perusteena. Ratkaisussaan korkein oikeus arvioi asiaa erityisesti laillisuusperiaatteen ja aikaisemmin käytössä olleen koko rangaistuksen suorittamisen vankilassa, sitä koskevan sääntelyn, sen esitöiden ja siihen liittyvän korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön valossa.

Kuten kärjäoikeus, myös korkein oikeus viittaa aikaisemman lain esitöihin, joiden mukaan luettelo rikoksista, joiden perusteella rikoksenteijä voidaan tuomita suorittamaan koko rangaistus vankilassa, on laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla tyhjentävä. Korkein oikeus arvioi ratkaisussaan myös hätävarjelun ja sen liioittelun määrittelemistä ja selvittää niitä koskevan lainsäädännön olennaisuutta tapauksessa. Kärjäoikeus ei perusteluissaan arvioinut näitä seikkoja lainkaan. Korkein oikeus toteaa edelleen, että tapauksessa rikoksenteijä ei ollut hätävarjelun liioittelun perusteella vapautunut kokonaan rangaistusvastuusta ja että

---

¹⁷¹ Näissä tuomioissa syyttäjä oli vaatinut yhdistelmä-rangaistusta toissijaisesti siten, että vastaajan tuomitsemista yhdistelmä-rangaistukseen vaadittiin toissijaisissa syytekohtissa tai siinä tapauksessa, että teosta tuomittaisiin määräaikainen ja yli kolmen vuoden pituinen vankeusrangaistus.

¹⁷² Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden tuomio 24.4.2019 asiassa R 18/2185/702 nro 19/118603.

rangaistusta lieventävän olosuhteen huomioiminen rangaistusasteikon sisällä tai rangaistusasteikkoa lieventävänä perusteena ei muuta tekoa rikosoikeudellisesti toiseksi rikokseksi.

Toisin kuin kärjäoikeus, korkein oikeus tuo ratkaisussaan esiin, että koko rangaistuksen suorittamista vankilassa koskeva säännös on tarkoitettu sovellettavaksi myös tilanteessa, jossa rikos on tehty alentuneesti syyntakeisena, vaikka tällaisia tekoja ei ollut aiemmassakaan säännöksessä nimenomaisesti mainittu. Korkein oikeus viittaa aikaisempaan ratkaisuunsa KKO 2017:28, jossa rikoksentehtyjä, joka oli aiemmin syyllistynyt nuorena henkilönä tehtyyn pahoinpitelyyn, tuomittiin suorittamaan koko rangaistus vankilassa. Korkein oikeus katsoo, että lakimuutoksen yhteydessä ei ollut tarkoitus muuttaa rangaistuksen soveltamisen edellytyksiä, joten aikaisemman lain esityöt ja sitä koskeva oikeuskäytäntö tukevat sitä tulkintaa, että vastuuta vähentävän olosuhteen vallitessa tehdyt rikokset voivat olla yhdistelmä-rangaistuksen tuomitsemisen perusteena, eikä tällaista tulkintaa ole pidettävä laillisuusperiaatteen vastaisena. Asiassa korkeimman oikeuden antamaa ratkaisua voidaan pitää perusteltuna, ja se vahvistaa aikaisempaa korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä, joka on koskenut koko rangaistuksen suorittamista vankilassa. Aineiston muissa tapauksissa kärjäoikeus ei hylännyt vaatimusta yhdistelmä-rangaistukseen tuomitsemisesta vastaavilla perusteilla.

Tuomioistuimien jätti yhdistelmä-rangaistuksen tuomitsematta neljässä tuomiossa (21,05 % niistä tuomioista, joissa yhdistelmä-rangaistusta ei tuomittu) sillä perusteella, että vaarallisuusedellytys ei täytynyt asiassa. Huomionarvoista on, että yhdessä näistä tuomioista vastaajaa ei määrätty edes mielentilatutkimukseen ja sen yhteydessä tehtävään vaarallisuuden arviointiin. Näin ollen missään näistä tuomioista tuomioistuimen harkinta vaarallisuusedellytyksen täyttymisestä ei liittynyt vaarallisuuden lääketieteelliseen tai psykologiseen arviointiin vaarallisuusarvion perusteella, vaan kyse oli vaarallisuuden arvioinnista ainoastaan rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella. Tuomioistuimet arvioivat vaarallisuusedellytyksen täyttymistä ja mielentilatutkimukseen määräämisen edellytyksiä sekä aikaisempien että tapauksissa nyt käsiteltävänä olleiden rikosten perusteella.

Kahdessa tuomiossa tuomioistuimien perusteli vaarallisuusedellytyksen täyttymättä jäämistä ja vastaajan jättämistä määräämättä mielentilatutkimukseen sillä, että aikaisemmista rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella vastaajaa ei ollut pidettävä lain tarkoittamalla tavalla erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Ensimmäisessä näistä kärjäoikeus perusteli kantaansa sillä, että sen mukaan rikoslain 2 c luvun 11 §:ssä tarkoitettujen vaaralliset rikoksenuusijat ovat käytännössä useimmiten olleet toistuviin henkirikoksiin tai sitä

vastaavaa vakavuusluokkaa oleviin rikoksiin syyllistyneitä poikkeuksellisen yleisvaarallisia yksilöitä, ja vastaajan aikaisemmat rikokset on tehty nuorena henkilönä.¹⁷³ Toisessa tuomiossa käräjäoikeus katsoi, että vastaajan mielentilan tutkimisen edellytykset sinänsä olisivat täyttyneet asiassa syyttäjän esittämällä tavalla, mutta vastaaja oli syyllistynyt aikaisemmin vain yhteen vakavaan henkeen ja terveyteen kohdistuvaan rikokseen, joten vastaajan mielentilan tutkiminen ei ollut vielä tässä vaiheessa perusteltua.¹⁷⁴ Käräjäoikeuden perusteluiden voidaan katsoa tarkoittavan sitä, että vaarallisuusedellytys jäi asiassa täyttymättä. Näissä molemmissa tuomioissa tuomioistuin siis katsoi, että vastaaja ei kuulunut myöskään yhdistelmärangaistuksen kohderyhmään vaarallisuutensa puolesta, vaikka hänet tuomittiinkin rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisesta rikoksesta.

Vaarallisuusedellytyksen täyttymättä jäämistä ja mielentilatutkimuksen jättämistä määräämättä perusteltiin yhdessä tuomiossa nyt käsiteltävänä olleista rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella. Tuomiossa käräjäoikeus katsoi, että yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytykset täyttyivät uutta rikosta koskevan edellytyksen ja vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen osalta. Käräjäoikeus luki vastaajan syyksi muun muassa törkeän ryöstön, joka oli kuitenkin nyt syyksi luetuista rikoksista ainoa, jonka perusteella yhdistelmärangaistus olisi voitu asiassa tuomita. Tuomion perusteluissa käräjäoikeus katsoi, että nyt käsiteltävään tekoon liittyi piirteitä, joiden perusteella rikoksenteikijän sinänsä voitaisiin arvioida olevan erittäin vaarallinen toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle, mutta toisaalta teossa käytetty väkivalta ei ollut ollut erityisen vakavaa ja teosta oli aiheutunut asianomistajalle vain lieviä vammoja. Johtopäätöksensä käräjäoikeus toteaa, että nyt syyksi luettuun tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen asiassa ei ole perusteita määrätä vastaajalle yhdistelmärangaistusta. Perusteluissaan käräjäoikeus tuo myös esiin korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2017:18, jonka mukaan määräys koko rangaistuksen suorittamisesta vankilassa on ollut poikkeuksellinen toimenpide ja sen tarkoituksena on ollut kohdistua sellaisiin rikoksen uusijoihin, joilla on ilmeinen riski syyllistyä jatkossakin toisten ihmisten keskeisiä oikeushyviä loukkaaviin vakaviin rikoksiin.¹⁷⁵

Yhdessä tuomiossa vaarallisuusedellytyksen jäämistä täyttymättä ja vastaajan jättämistä määräämättä mielentilatutkimukseen perusteltiin sekä aikaisemmista rikoksista että nyt käsiteltävänä olleesta rikoksesta ilmenevien seikkojen perusteella. Tapauksessa vastaaja oli

---

¹⁷³ Helsingin käräjäoikeuden tuomio 2.4.2019 asiassa R 19/1453 nro 19/114958.

¹⁷⁴ Keski-Suomen käräjäoikeuden tuomio 2.1.2020 asiassa R 19/3425 nro 20/100121.

¹⁷⁵ Tuusulan käräjäoikeuden tuomio 19.3.2018 asiassa R 18/234 nro 18/112380.

syyllistynyt aikaisemmin kahteen rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisessa rikosluettelossa mainittuun rikokseen. Tässä käräjäoikeus perusteli kantaansa ensinnäkin sillä, että vastaajan aikaisemmista rikoksista ensimmäiseen hän oli syyllistynyt yli kymmenen vuotta sitten ja toiseenkin jo yhdeksän vuotta sitten. Lisäksi käräjäoikeus totesi, että myöskään nyt käsiteltävillä uusilla rikosepäilyillä ei ollut merkitystä yhdistelmärangaistuksen soveltamista harkittaessa. Käräjäoikeus katsoi, että näin ollen vastaajan aikaisempi rikollisuus ja nyt syyksi luettu rikos eivät olleet sellaista lain tarkoittamaa vakavaa väkivaltarikollisuutta, jonka johdosta tulisi selvittää yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytykset määräämällä vastaajan mielentila tutkittavaksi ja pyytämällä lausunto hänen vaarallisuudestaan.¹⁷⁶

Tuomioistuimien hylkäsi syytteen joko kokonaan tai osittain neljässä tuomiossa (21,05 % niistä tuomioista, joissa yhdistelmärangaistusta ei tuomittu). Kolmessa tuomiossa tuomioistuimien hylkäsi syytteen kokonaan ja yhdessä siltä osin kuin siinä oli kyse rikoksesta, johon syyttäjän yhdistelmärangaistuksen tuomitsemista koskeva vaatimus oli kohdistettu, joten yhdistelmärangaistusta ei näissä tapauksissa tuomittu. Näissä tuomioissa yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytysten täyttymistä ei näin ollen arvioitu tuomioiden perusteluissa joko lainkaan tai korkeintaan toteamalla, että asiassa ei ollut edellytyksiä tuomita yhdistelmärangaistusta, koska syyte oli hylätty. Näin ollen näidenkään tuomioiden perusteluiden tarkempi analyysi ei tässä tutkimuksessa ole perusteltua.

5.9 Yhdistelmärangaistuksen toteutunut käyttölaajuus

Yhdistelmärangaistus on ollut mahdollista tuomita rikoslain 2 c luvun 11 §:n voimaantulosta eli 1.1.2018 alkaen. Tutkimusaineistossa syyttäjän vaatimusta vastaajan tuomitsemisesta yhdistelmärangaistukseen käsiteltiin käräjäoikeudessa ensimmäisen kerran 19.3.2018 ja yhdistelmärangaistus tuomittiin ensimmäisen kerran 5.10.2018. Aineiston perusteella yhdistelmärangaistusta on siis käytännössä alettu soveltaa suhteellisen pian sen voimaantulon jälkeen.

Aineistossa syyttäjä vaati vastaajalle yhdistelmärangaistusta 47 tapauksessa vuosina 2018–2023, joista kolmessa tapauksessa vaatimus kohdistui kahteen vastaajaan. Yhdistelmärangaistusta vaadittiin siis yhteensä viidellekymmenelle vastaajalle. Syyttäjä kohdisti suurimassa osassa tapauksista vaatimuksen yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisesta myös

---

¹⁷⁶ Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomio 12.12.2023 asiassa R 23/1956 nro 23/150223.

toissijaiseen tai vaihtoehtoiseen syytekohtaan. Syyttäjän vaatimus yhdistelmärangaistukseen tuomitsemisesta hylättiin 19 tapauksessa. Vastaaja tuomittiin yhdistelmärangaistukseen 28 tuomiossa yhtä monelle rikoksenteikijälle. Vuosittain yhdistelmärangaistus tuomittiin keskimäärin 4–5 kertaa. Koko rangaistus määrättiin suoritettavaksi vankilassa noin 1–3 rikoksenteikijälle vuosittain.¹⁷⁷ Yhdistelmärangaistukseen tuomittujen rikoksenteikijöiden määrä on siis pysynyt suhteellisen tasaisena verrattuna siihen, kuinka moni rikoksenteikijä tuomittiin suorittamaan koko rangaistusaika vankilassa. Keskimäärin yhdistelmärangaistus kuitenkin tuomittiin vuosittain muutaman yksittäisen tapauksen verran useammin. Kuten koko rangaistuksen suorittaminen vankilassa, on yhdistelmärangaistuskin jäänyt hyvin poikkeuksellisesti sovellettavaksi erityiseksi rangaistukseksi.

Rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisessa rikosluettelossa on mainittu 25 eri rikosnimikettä, joista yhdistelmärangaistus voidaan tuomita. Lisäksi lainkohdan mukaan yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen perusteena voivat olla myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset ja luettelossa mainittujen rikosten yritykset tai osallisuus sellaisiin rikoksiin.¹⁷⁸ Tutkimusaineistossa rikoksenteikijöille luettiin syyksi yhteensä seitsemän erilaista rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaista rikosta, jotka olivat seksuaalirikoksia, henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia ja törkeitä ryöstöjä. Suurin osa rikosluettelossa mainituista rikoksista ei esiintynyt aineistossa kertaakaan. Rikosnimikkeiden osalta yhdistelmärangaistuksen soveltaminen painottui selvästi henkeen ja terveyteen kohdistuneisiin rikoksiin ja erityisesti tappoon ja tapon yritykseen.

Huomionarvoista on, että syyttäjä vaati ainoastaan neljässä tapauksessa yhdistelmärangaistusta näitä rikoksia lievemmästä törkeästä pahoinpitelystä siten, että se oli tapauksessa päärikosnimikkeenä eli syyttäjän rangaistusvaatimuksen mukaan ankarimmin rangaistava teko. Törkeästä pahoinpitelystä yhdistelmärangaistus tuomittiin vain kolmessa tapauksessa, vaikka vuosittain törkeitä pahoinpitelyitä tulee viranomaisten tietoon huomattavasti enemmän kuin tappoja tai tapon yrityksiä.¹⁷⁹ Yhdessäkään tuomiossa yhdistelmärangaistusta ei tuomittu pelkästään törkeästä pahoinpitelystä.

---

¹⁷⁷ Lappi-Seppälä 2023, s. 69.

¹⁷⁸ RL 2c:11.2:n 1 kohdan rikosluetteloa on muutettu kesken tutkimusaineiston tarkasteluvälin vuonna 2023 seksuaalirikoksia koskevan sääntelyn uudistuksen yhteydessä. Rikosluetteloa on edelleen muutettu vuonna 2025 lisäämällä siihen uutena rikosnimikkeenä naisen sukuelinten silpominen. Vaikka rikosluettelon sisältämät rikokset eivät siis ole pysyneet määrältään tai nimikkeiltään vakiona, muutokset ovat tarkoittaneet lähinnä yksittäisten rikosnimikkeiden lisäämistä tai muuttamista.

¹⁷⁹ Tilastokeskus 2025a.

Tuomioista, joissa rikoksenteijä tuomittiin yhdistelmärangaistukseen, suurin osa eli 17 tuomiota oli sellaisia, joissa rikoksenteijä tuomittiin yhteiseen rangaistukseen useammasta kuin yhdestä rikoksesta. Edelleen kuudessa tuomiossa rikoksenteijä tuomittiin yhdistelmärangaistukseen siten, että samalla kertaa tuomittiin rangaistus useammasta kuin yhdestä rikoksesta, jonka perusteella yhdistelmärangaistus voidaan tuomita. Yhdistelmärangaistukseen tuomituista rikoksenteijöistä puolet eli 14 rikoksenteijää oli aikaisemmin syyllistynyt useampaan kuin yhteen rikosluettelossa tarkoitettuun rikokseen. Yhdistelmärangaistusta koskeva oikeuskäytäntö vastaa siis tältä osin yhdistelmärangaistuksen tarkoitusta ja tavoitteita ottaen huomioon se, että yhdistelmärangaistus on erityinen vaarallisille rikoksenteijöille tarkoitettu rangaistus ja sen tavoitteena on vähentää uusintarikollisuutta. Aineiston perusteella yhdistelmärangaistuksen soveltaminen kohdistuu yhdistelmärangaistukselle tarkoitettuun kohderyhmään ottaen huomioon myös se, että käräjäoikeus jätti vastaajan tuomitsematta yhdistelmärangaistukseen yleisimmin rangaistuksen pituuteen liittyvästä syystä.

Alueellisesti yhdistelmärangaistuksen soveltaminen painottui aineistossa vahvasti Helsingin, Länsi-Uudenmaan ja Keski-Suomen käräjäoikeuksiin. Näissä kolmessa käräjäoikeudessa tuomittiin yhteensä yli puolet kaikista tuomituista yhdistelmärangaistuksista. Viidessä käräjäoikeudessa ei käsitelty yhtäkään yhdistelmärangaistusta koskevaa syyttäjän vaatimusta. Toisaalta suurimmassa osassa Suomen käräjäoikeuksista on aineiston perusteella käsitelty ainakin yhtä yhdistelmärangaistusta koskevaa vaatimusta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa on tutkittu, miten yhdistelmärangaistusta koskevaa rikoslain 2 c luvun 11 §:ää tulisi soveltaa ja miten sitä sovelletaan oikeuskäytännössä. Edelleen tutkimuksessa on tutkittu, sovelletaanko yhdistelmärangaistusta koskevaa säännöstä siten ja siinä laajuudessa kuin lainsäätäjällä on tarkoittanut. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut myös tunnistaa ja arvioida niitä syitä ja tekijöitä, miksi yhdistelmärangaistus on jäänyt niin vähän käytetyksi rangaistuslajiksi, sekä tunnistaa, millainen on tyypillinen teko, josta yhdistelmärangaistus tuomitaan.

Yhdistelmärangaistus voidaan tuomita vain syyttäjän vaatimuksesta, ja yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen edellyttää uutta rikosta koskevan edellytyksen, vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen ja vaarallisuusedellytyksen täyttymistä. Uutta rikosta koskevan edellytyksen ja vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen täyttyminen on käytännössä useimmissa tapauksissa suhteellisen selvää, eikä niiden tulkinnassa esiintyneet aineiston perusteella juurikaan ongelmia. Vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arviointi puolestaan vaatii jo säännöksen sanamuodonkin perusteella laajempaa harkintaa.

Vaarallisuusedellytyksen täyttymistä koskevan tuomioistuimen harkinnan tulee rikoslain 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan kohdistua sekä rikoksista ilmeneviin seikkoihin että rikoksentekijästä laadittuun vaarallisuutta koskevaan arvioon. Vaarallisuusarviolle voidaan lähtökohtaisesti antaa merkittävä painoarvo rikoksentekijän vaarallisuutta arvioitaessa, mutta vaarallisuusarviolausunto ei kuitenkaan sido tuomioistuinta. Vaarallisuutta koskevassa oikeudellisessa arvioinnissa on otettava huomioon myös muut lainkohdassa tarkoitettut rikoksista ilmenevät seikat.

Käräjäoikeuksien perusteluita yhdistelmärangaistuksen edellytysten täyttymiselle ja yhdistelmärangaistuksen tuomitsemiselle voitiin yleensä pitää riittävinä. Tuomioista, joissa tuomittiin yhdistelmärangaistus, yli kolmasosassa perusteluita voitiin kuitenkin pitää suppeina. Näistä tuomioista ei voitu luotettavasti tehdä päätelmiä siitä, mihin seikkoihin tuomioistuin oli perustanut ratkaisunsa yhdistelmärangaistuksen edellytysten täyttymisestä. Erityisesti vaarallisuusedellytyksen täyttymistä koskevat perustelut olivat usein ongelmallisia ja riittämättömiä. Osassa tuomioista ei arvioitu vaarallisuusedellytystä lainkaan laissa edellytetyllä tavalla rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella, vaan vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arviointi perustui ainoastaan rikoksentekijästä laadittuun vaarallisuusarviolausuntoon.

Vaikka lähtökohtaisesti mielentilatutkimuksen yhteydessä tehtävässä vaarallisuuden arvioinnissa otetaankin huomioon myös rikoksenteelijän rikollisuudesta ilmenevät seikat, ei tätä vielä yksinään voida pitää lain mukaan riittävänä selvityksenä rikoksenteelijän vaarallisuudesta.

Käräjäoikeus jätti vastaajan tuomitsematta yhdistelmärangaistukseen yleisimmin sillä perusteella, että yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen uutta rikosta koskeva edellytys ei täyttynyt asiassa rangaistuksen pituuteen liittyvästä syystä. Joidenkin niiden tuomioiden perusteita, joissa tuomioistuin jätti vastaajan syyttäjän vaatimuksesta huolimatta tuomitsematta yhdistelmärangaistukseen, voitiin kuitenkin pitää jossain määrin ongelmallisina. Perusteita voitiin pitää ongelmallisina erityisesti niiltä osin kuin niissä oli kyse yhdistelmärangaistukseen tuomitsematta jättämisestä siksi, että yhdistelmärangaistusta koskevassa rikosluettelossa ei nimenomaisesti ole mainittu hätävarjeluun liioitteluna tehtyjä rikoksia. Edelleen huomiota on kiinnitettävä niihin perusteluihin, joissa katsottiin vaarallisuusedellytyksen jääneen täyttymättä ilman, että vastaajasta oli tehty vaarallisuusarviota. Käytännössä tällöin tuomioistuin arvioi vastaajan vaarallisuutta pelkästään rikoksista ilmenevien seikkojen perusteella, vaikka lähtökohtaisesti vaarallisuusedellytystä koskevan lainkohdan mukaan vaarallisuutta koskevassa arvioinnissa olisi otettava huomioon myös rikoksenteelijästä tehty vaarallisuusarviolausunto.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä niihin tapauksiin, joissa yhdistelmärangaistus jätettiin tuomitsematta sillä perusteella, että rikoksenteelijä oli aikaisemmin syyllistynyt ainoastaan yhteen rikosluettelossa mainittuun rikokseen. Vanhaa rikosta ja rangaistusta koskevan edellytyksen osalta lain sanamuoto sinänsä mahdollistaisi yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen myös silloin, kun rikoksenteelijä on aikaisemmin syyllistynyt vain yhteen rikosluettelossa mainittuun rikokseen, ja aineistossa suuressa osassa tapauksia rikoksenteelijän aikaisempi relevantti rikoshistoria koostuikin vain yhdestä tällaisesta rikoksesta. Kuitenkin ottaen huomioon yhdistelmärangaistuksen poikkeuksellisuuden, tarkoituksen ja tavoitteet, voitaneen tapauskohtaisesti yhdistelmärangaistus jättää näissä tapauksissa tuomitsematta sillä perusteella, että rikoksenteelijän ei katsota kuuluvan yhdistelmärangaistuksen kohderyhmään ja kokonaisuutena arvioiden yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen olisi kohtuutonta. On myös huomattava, että yhdistelmärangaistusta koskevan säännöksen sanamuodon mukaan tuomioistuin voi tuomita syytetyn yhdistelmärangaistukseen, mutta mitään ehdotonta velvollisuutta yhdistelmärangaistukseen tuomitsemiselle ei siis ole säädetty.

Yhdistelmärangaistus on jäänyt hyvin poikkeuksellisesti sovellettavaksi erityiseksi rangaistuslajiksi. Ottaen huomioon yhdistelmärangaistuksen hyvin rajallisen kohderyhmän eli erittäin vaaralliset rikoksenteelijät, voidaan tätä pitää oletettavana ja yhdistelmärangaistuksen tarkoituksen ja tavoitteiden mukaisena. Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen poikkeuksellisuuden osalta huomionarvoista on yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen painottuminen muutamaan henkeen ja terveyteen kohdistuvaan rikokseen. Tutkimusaineistossa yhdistelmärangaistus tuomittiin käytännössä useimmiten taposta tai tapon yrityksestä. Yhdistelmärangaistus tuomittiin näitä rikoksia lievemmästä törkeästä pahoinpitelystä huomattavasti harvemmin. Vastaavasti syyttäjä vaati yhdistelmärangaistusta ensisijaisesti törkeästä pahoinpitelystä vain muutamassa tapauksessa. Syyttäjien yhdistelmärangaistukseen tuomitsemista koskevat vaatimukset kohdistuivat kuitenkin suurimmaksi osaksi yhdistelmärangaistukselle tarkoitettuun kohderyhmään ottaen huomioon se, että tuomioistuimet jättivät vastaajan tuomitsematta yhdistelmärangaistukseen yleisimmin rangaistuksen pituuteen liittyvästä syystä.

Osaltaan yhdistelmärangaistuksen soveltamisen painottuminen rikosluettelon ankarimmin rangaistuihin rikoksiin selittää sen vähäistä tuomitsemista. Edelleen yhdistelmärangaistuksen vähäistä soveltamista selittävät vaatimus kolmen ehdottoman edellytyksen täyttymisestä ja erittäin vaarallisten rikoksenteelijöiden pieni osuus kaikista rikoksenteelijöistä. Myös edellytys siitä, että syyttäjän tulee esittää yhdistelmärangaistuksen tuomitsemista koskeva vaatimus, rajoittaa yhdistelmärangaistuksen tuomitsemista. Toisaalta epäselvyys yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen edellytysten tulkinnassa voi aineiston perusteella vaikuttaa muutamana yksittäistapauksen verran yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen määrään vuosittain, samoin kuin tuomioistuinten erilaiset näkökulmat yhdistelmärangaistuksen kohderyhmästä, tarkoituksesta ja tavoitteista. On myös huomattava, että osaa aineiston tapauksista on myöhemmin käsitelty hovioikeudessa, jossa yhdistelmärangaistuksen tuomitsemista koskeva ratkaisu on voinut olla erilainen.

Yhdistelmärangaistuksen soveltamisessa on aineiston perusteella merkittäviä alueellisia eroja. Yhdistelmärangaistuksen soveltaminen painottuu aineiston perusteella vahvasti muutamana käräjäoikeuden alueelle ja maantieteellisesti Uudenmaan ja Keski-Suomen alueille. Erot alueellisessa soveltamisessa selittyvät ainakin osittain yleisellä rikollisuuden tasolla eri maantieteellisillä alueilla. On kuitenkin myös mahdollista, että syyttäjät eivät kaikkialla tai kaikissa tilanteissa aina tunnista mahdollisuutta vaatia vastaajan tuomitsemista yhdistelmärangaistukseen.

Epäjohdonmukaisuutta aineiston perusteella on myös rangaistuksen koventamisperusteen soveltamisessa yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen yhteydessä. Yhdistelmärangaistusta tuomittaessa voidaan lähtökohtaisesti soveltaa aikaisempaa rikollisuutta koskevaa rangaistuksen koventamisperustetta ottaen erityisesti huomioon yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen vaatimukset rikosten uusimisesta ja yhdistelmärangaistuksen kohderyhmän, joka koostuu erittäin vaarallisista rikoksenuusijoista. Tästä huolimatta suurimmassa osassa tapauksia koventamisperustetta ei vaadittu eikä sovellettu.

Pääsääntöisesti yhdistelmärangaistusta sovelletaan tutkimusaineiston perusteella lain tarkoitusta ja tavoitteita vastaavalla tavalla siten ja siinä laajuudessa kuin lainsäätäjä on tarkoittanut. Huomiota olisi kuitenkin kiinnitettävä erityisesti vastaajan vaarallisuuden ja vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arviointiin ja yhdistelmärangaistuksen soveltamiseen nykyistä laajemmin erilaisiin rikosluettelossa mainittuihin rikoksiin. Yleisimmin ongelmat tuomioiden perusteluissa liittyivät vaarallisuusedellytyksen täyttymisen arviointiin ja perusteluiden riittämättömään laajuuteen ja avoimuuteen.

Uusintarikollisuuden vähentäminen on yhdistelmärangaistuksen olennaisin tavoite. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan ole tutkittu yhdistelmärangaistuksen vaikutusta siihen tuomittujen rikoksenteijöiden myöhempään uusintarikollisuuteen, koska yhdistelmärangaistukseen tuomitseminen tarkoittaa aina pitkään ehdottomaan vankeuteen ja sitä välittömästi seuraavaan vuoden mittaiseen valvonta-aikaan tuomitsemista, ja yhdistelmärangaistusta suorittamasta on vapautunut vasta muutamia yksittäisiä tuomittuja. Yhdistelmärangaistuksen vaikutusta siihen tuomittujen ja sen kokonaan suorittaneiden rikoksenteijöiden uusintarikollisuuteen olisi kuitenkin olennaista tutkia myöhemmin yhdistelmärangaistuksen tavoitteiden täyttymisen selvittämiseksi. Yhdistelmärangaistuksen tuomitseminen edellyttää aina syyttäjän vaatimusta, joten olennaista olisi tutkia myös syyttäjien käsityksiä yhdistelmärangaistuksesta ja sen soveltamisesta.